

๖. สุรุจิชาตก (๔๘๕)

๑๐๒. “มเหสี รุจิโน^๑ ภริยา
อาเนิตา ปจม อห
ทส วสุสสทสุธานี
ย ม สุรุจิ อานยิ^๒
๑๐๓. สาท พุราหมณ ราชาน
เวเทห มิถิลคห
นาภิขานามิ กาเยน
วาจาย อุก เจตสา
สุรุจิ อติมณฺฑิตุ^๓
อาวิ วา ยทิ วา รโห.
๑๐๔. เอเตน สจจวชฺเชน
ปฺตุโต อุกฺปชฺชตํ อิส
มฺสา เม ภณมานาย
มฺหุชา ผลตุ สตุตธา.
๑๐๕. ภตฺตุ มนาปา สสุสุ ปิยา
มาตา ปิตา จ สสุสุโร^๔
เต ม พุรหฺเม วินตาโร
ยาว อฏฺจิสฺสู ชีวิตํ.

๖. สุรุจิชาตก (๔๘๕)

๑๐๒. “ดิฉันเป็นมเหสี เป็นภรรยาคนแรก
ของพระเจ้าสุรุจิ พระองค์นำดิฉัน
มานับได้ ๑๐,๐๐๐ ปี.
๑๐๓. ข้าแต่ท่านพราหมณ์ ดิฉันไม่รู้สีก
ว่า เคยล่วงเกินพระเจ้าสุรุจิ ผู้เป็น
พระราชาแคว้นวิเทหะ กรอบครอง
กรุงมิถิลา ด้วยกาย ด้วยวาจา
หรือด้วยใจในที่แจ้งหรือในที่ลับ.
๑๐๔. ข้าแต่พระฤๅษี ด้วยคำสัตย์นี้
ขอบุตรจงบังเกิด เมื่อดิฉันกล่าวเท็จ
ขอให้ศิวะจงแตกออกเป็น ๗ เสียง.
๑๐๕. ข้าแต่ท่านพราหมณ์ ดิฉันเป็นที่
พอพระทัยของพระภัสสดา พระ
สัสสุ (แม่ผัว) พระชนก พระชนนี
และพระสัสสุระ (พ่อผัว) ก็เป็นที่รัก

^๑ น. สุรุจิโน.

^๒ น. สุรุจิมานยิ.

^๓ ส. อ. อติมณฺฑิตุโ.

^๔ น. ภตฺตุ มม สสุสุ มาตา ปิตา จาปิ สสุสุโร.

- ของดิฉัน พระสัสสุและพระสัสสุระ
ทั้งสองพระองค์นั้น ทรงแนะนำ
ดิฉันตลอดเวลา ที่พระองค์ยังทรง
พระชนม์ชีพอยู่.
๑๐๖. สาทิ อหีสารตินี
กามสา ธมฺมจารินี
สกุจฺจํ เต อฏฺฐาสี
รตุตินฺทิวมตฺตุนฺทิตา.
๑๐๖. ดิฉันนั้น มีความยินดีในความไม่
เบียดเบียน มีปกติประพฤติธรรม
โดยแท้ ปฏิบัติท่านเหล่านั้น โดย
ความเคารพ ไม่เกียจคร้านทั้ง-
กลางวันและกลางคืน.
๑๐๗. เอเตน สจฺจวชฺเชน
ปฺปุตฺโต อฺปฺปชฺชตํ อีส
มฺสา เม ภณฺมานาย
มฺพุธา ผลตฺตฺตฺตธา.
๑๐๗. ข้าแต่พระฤๅษี ด้วยคำสัตย์นี้
ขอบุตรจงบังเกิดเกิด เมื่อดิฉัน
กล่าวเท็จ ขอให้ศรัทธาจงแตกออกเป็น
๗ สิ่ง.
๑๐๘. โสฬสฺสิตฺตีสหฺสฺसानิ
สหฺกรียานิ พุราหฺมณ
ตาสุ อีสฺสา วา โโกโธ วา
นาหุ มยฺหํ กุทาจนํ.
๑๐๘. ข้าแต่ท่านพราหมณ์ หญิงหมั้น-
หกพันนาง เป็นภรรยาพร้อม (สามี่)
ในกาลไหน ๆ ดิฉันไม่มีความริษยา
หรือความโกรธในหญิงเหล่านั้นเลย.
๑๐๙. หิเตน ตาสํ นนฺทามิ
น จ เม กาจิ อปฺปิยา
อตุตฺตานํวานุทฺตมฺปามิ
สทา สพุพา สปตฺติโย.
๑๐๙. ดิฉันยินดี ด้วยประโยชน์ของเขา
หญิงคนไหนไม่เป็นที่รักของดิฉัน
ไม่มี ดิฉันอนุเคราะห์หญิงร่วมสามี่
ทุกคนเท่ากับตัวเองทุกเวลา.

บ.ปัญญาพลไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๑๐. เอเตน สจฺจวชฺเชน
 ปุตุโต อฺปฺปชฺชตํ อีเส
 มุสา เม ภณมานาย
 มุฑฺธา ผลตุ สตุตฺธา.

๑๑๑. ทาส กมฺมกเร โปเส^๑
 เยจฺญเว อนฺุชฺชีวิน
 โปเสมิต^๒ สหรมฺเมน
 สทา ปมฺทิตินฺุทฺริยา.

๑๑๒. เอเตน สจฺจวชฺเชน
 ปุตุโต อฺปฺปชฺชตํ อีเส
 มุสา เม ภณมานาย
 มุฑฺธา ผลตุ สตุตฺธา.

๑๑๓. สมณ พฺราหฺมณ จาปี
 อญฺเฆ จาปี วณฺิพฺพเก
 ตปฺเปมิ อนฺุณปาเนน
 สทา ปยตปาณินิ.

๑๑๔. เอเตน สจฺจวชฺเชน
 ปุตุโต อฺปฺปชฺชตํ อีเส
 มุสา เม ภณมานาย
 มุฑฺธา ผลตุ สตุตฺธา.

๑๑๐. ข้าแต่พระฤๅษี ด้วยคำสัตย์นี้
 ขอให้บุตรจงบังเกิด เมื่อดิฉัน
 กล่าวเท็จ ขอให้ศึรชะ จงแตกออกเป็น
 ๗ เสียง.

๑๑๑. ดิฉันมีอินทรียื่บิกบานทุกเมื่อ ใ้
 ทาส กรรมกร และคนเหล่าอื่น
 ที่อาศัยเลี้ยงชีพ ด้วยธรรมเสมอ.

๑๑๒. ข้าแต่พระฤๅษี ด้วยคำสัตย์นี้
 ขอให้บุตรจงบังเกิด เมื่อดิฉัน
 กล่าวเท็จ ขอให้ศึรชะจงแตกออกเป็น
 ๗ เสียง.

๑๑๓. ดิฉันมีฝ่ามืออันชุ่ม (ด้วยคอย)
 เลี้ยงดูสมณพราหมณ์ วณิพก แม่
 เหล่าอื่นให้อิ่มหน้า ด้วยข้าว และ
 น้ำทุกเมื่อ.

๑๑๔. ข้าแต่พระฤๅษี ด้วยคำสัตย์นี้ ขอ
 ให้บุตรจงบังเกิด เมื่อดิฉันกล่าวเท็จ
 ขอให้ศึรชะจงแตกเป็น ๗ เสียง.

^๑ ฉ. เปสฺเส.

^๒ ฉ. เปเสมิ.

๑๑๕. จาตุททสี ปณฺจทสี
 ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมี
 ปาฎิหาริยปกฺขณฺจ
 อฏฺฐงฺกสฺสสมาหิตี^๑
 อูโปสถํ อูปวสामी
 สทา สีเสสุ สํวตา.
๑๑๖. เอเตน สจฺจวชฺเชน
 ปุตุโต อูปฺปชฺชตํ อิเส
 มุสา เม ภณฺมานาย
 มุทฺธา ผลตุ สตุตฺธา.
๑๑๗. สพฺเพว เต ชมฺมคฺคณา
 ราชฺปุตุติ ยสฺสฺสินิ
 สํวิชฺชนฺติ ตยิ ภทฺเท
 เย ตวํ กิตฺเตสิ อตุตฺติ.
๑๑๘. ขตฺติโย ชาตีสฺมปฺนโน
 อภิชาโต ยสฺสฺสิมา
 ฌมฺมราชา เวเทหานี^๒
 ปุตุโต อูปฺปชฺชเต ตว.
๑๑๕. ดิฉฺนํสํารวมแล้วในศีลทุกเมื่อ ย่อม
 รักษาอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘
 ตลอดคติที่ ๑๔ ที่ ๑๕ ที่ ๘ แห่ง
 ปักข์และวันปาฏิหาริย์ปักข์.
๑๑๖. ข้าแต่พระฤาษี ด้วยคำสัจนี้ ขอ
 ให้บุตรจงบังเกิด เมื่อดิฉนํกล่าวเท็จ
 ขอให้ศรัทธาแตกออกเป็น ๗ เส้น.
๑๑๗. ดูกรพระราชบุตรผู้เรืองยศ ผู้เจริญ
 คุณธรรมเหล่าใด ที่พระองค์
 อ้างถึงในพระองค์ คุณธรรม
 เหล่านั้นทั้งหมดมีพร้อมในพระองค์.
๑๑๘. พระราชโอรส ผู้เป็นกษัตริย์
 สมบูรณ์ด้วยพระชาติ เป็นอภิชาต-
 บุตร รุ่งเรืองพระยศ เป็นพระ
 ธรรมราชา ของชนชาววิเทหะ
 จะทรงอุปบัติแก่พระองค์.

^๑ ฉ. อฏฺฐงฺกสฺสสมาคฺค.

^๒ ฉ. วิเทหานี.

๑๑๙. ทุมมี^๑ รโชนลลธโร
 อเม เวหาย สณฺจโธ
 มนุญฺญํ ภาสเส วาจิ
 ยํ มยฺหํ หทยงฺคมํ.

๑๑๙. ข้าแต่ท่านผู้มีดวงตาน่ายินดี ทรง
 ผ้าหมักหมมธุลี มาสถิตอยู่ใน
 เวหากาศ ในที่อะไรกระทบไม่ได้
 กล่าวคำเป็นที่พอใจ จับใจของ
 ดิฉัน.

๑๒๐. เทวดา นฺฐิ สกฺคมา
 อีสึ วาปี มหิทฺธิโก
 โก วาสึ ตฺวํ อนฺุปฺตฺโต
 อุตฺตานิ เม ปเวทย.

๑๒๐. ท่านเป็นเทวดา มาจากสวรรค์
 หรือเป็นฤๅษีมฤๅษีมาก หรือเป็น
 ไครมาถึงที่นี่ ขอท่านจงแจ้งตนให้
 ดิฉันทราบด้วย.

๑๒๑. ยํ เทวสงฺฆมา วทนฺติ
 สฺฐมฺมายํ สมากตา
 โสฬํ สกฺโก สหสฺสกุโ
 อากโตสฺมิ ตวณฺติเก.

๑๒๑. หมู่เทพทั้งหลาย มาประชุมที่
 ธรรมสภา ชื่อสุธรรมมา กล่าวถึง
 เทพองค์ใดเทพองค์นั้น คือข้าพเจ้า
 ชื่อสหัสสักษะ (มีดวงตาพ่นหนึ่ง)
 มายังสำนักของท่านแล้ว.

๑๒๒. อิตฺติโย ชีวโลกสฺมี
 ยา โหนฺติ สมจารินี
 เมธาวิณี สีลวดี
 สสฺสุทฺวา ปติพฺพตา.

๑๒๒. หญิงทั้งหลายเหล่าใด ในสัตว์โลก
 มีปกติประพฤติดีเสมอ มีปัญญา
 มีศีล มีความเคารพพ่อแม่ผู้ดู
 เทวดาย่าเกรงขามี.

๑๒๓. ตาทิสาย สฺเมธาย
 สฺจิกมฺมาย นาริยา

๑๒๓. เทวดาทั้งหลายไม่ใช่มนุษย์ มา
 เยี่ยมหญิงเช่นนั้น ผู้มีปัญญาดี มี

^๑ น. ทุมมี.

เทวา ทสฺสนมายนฺติ
มานุสฺสียา อมานุสฺสา.

การงานอันสะอาด เป็นหญิงมนุษย์.

๑๒๔. ตวญฺจ ภทฺเท สฺจิจฺฉนฺเณน
ปุพฺเพ สฺจจริเตน จ
อิธ ราชกุเล ชาตา
สพฺพกามสมิทฺธิเน.

๑๒๔. ดูกรพระนางผู้เจริญ ท่านเกิดใน
ราชตระกูลนี้ ซึ่งสำเร็จความ
ปรารถนาทุกอย่าง ด้วยสุจริต-
ธรรม ที่ท่านประพฤติดีแล้วใน
ปางก่อน.

๑๒๕. อยญฺจ เต ราชปฺตฺติ
อุภยตถ กฏคฺคโห
เทวโลกุปฺปตฺติ จ
กิตฺติ จ อิธ ชีวิต.

๑๒๕. ดูกรพระราชบุตรี ก็สภาพลักษณะ
นี้ ชื่อว่าการยึดถือชัยชนะในโลก
ทั้งสองของท่าน คือ การบังเกิดขึ้น
ในเทวโลกอย่างหนึ่ง เกียรติยศใน
ชีวิตนี้อย่างหนึ่ง.

๑๒๖. จิรํ สฺมุเมธ สฺชินี
ธมฺมมตฺตนิ ปาลย
เอสาหํ ติทิวํ ยามิ
ปียํ เม ตว ทสฺสนนฺ”ติ.

๑๒๖. ดูกรพระนางสุเมธา ขอให้พระนาง
จงมีความสุข จงรักษาธรรมไว้ใน
ตน ตลอดกาลนานเถิด
ข้าพเจ้านี้ ขอลาไปสู่อิตรทิพย์
การพบเห็นพระนาง เป็นที่ขอบใจ
ของข้าพเจ้า”.

สุรฺจิชฺชาตกํ ฉญฺจํ.

สุรฺจิชฺชาตก ที่ ๖.

๖. สุรุจิชาตกถา (๔๘๕)

มเหสี รุจิโน ภริยาติ อิหํ สตุถา
 สาวตถิ อุปนิสสาย ปุพพาราม^๑
 มิคารมาตุ ปาสาเท วิหรนโต วิสาขาย
 มหาอุปาสิกาย ลทุเช อฏฺจ วร
 อารพฺภ กถสิ.

สา หิ เอกทิวสํ เขตวเน
 ธมฺมกถํ สุตฺวา ภควนฺตํ สทุธิ
 ภิกฺขุสงฺฆเน สฺวตนาย นิมฺนเตตฺวา
 ปกุกามิ. ตสฺสา ปน รตฺติยา อจฺจเยน
 จาตุทฺทีปิโก มหาเมโฆ ปาวสฺสิ.
 ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา “ยถา
 ภิกฺขเว เขตวเน วสฺสติ, เอวํ จตุสฺสุ
 ทีเปสฺสุ วสฺสติ, โอวสฺสาเปถ ภิกฺขเว
 กายํ อยํ ปจฺจิมโก จาตุทฺทีปิโก
 มหาเมโฆ”ติ วตฺวา โอวสฺสาปิตกาเส^๒
 ภิกฺขุหิ สทุธิ อิทธิพลเน เขตวเน
 อนฺตรหิตโต วิสาขาย โภฏฺสเก
 ปาตุโรหสิ.

^๑ ฉ. อิหํ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ. โอวสฺสาปิตกาเยหิ.

๖. พรธนาสุรุจิชาดก (๔๘๕)

พระศาสดา เมื่อเสด็จเข้าไปอาศัย
 เมืองสาวตถิ ประทับอยู่ที่ปราสาทของ
 มิคารมารดา ในบุพพาราม ทรงปรารภ
 พรสประการ ที่นางวิสาขามหาอุบาสิกา
 ได้แล้ว จึงตรัสพระธรรมเทศนาเห็นว่า
 เป็นมเหสีเป็นภรรยาของพระเจ้ารุจิ
 เป็นต้น.

มีเรื่องเล่าว่า ในวันหนึ่ง นาง
 วิสาขามหาอุบาสิกา นั้น พังธรรมกถา
 ที่พระเชตวันมหาวิหารแล้ว กราบทูล
 นิมนต์พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
 เพื่อเสวยอาหารเช้าแล้วหลีกไป. เวลา
 ล่วงไปแห่งราตรีนั้น มหาเมฆตั้งขึ้นใน
 ทวีปทั้ง ๔ ยังฝนให้ตก. พระผู้มีพระภาค
 ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่า “ภิกษุ
 ทั้งหลาย ฝนตกในพระเชตวัน ฉันทใด
 ในทวีปทั้ง ๔ ก็ตกฉันทนั้นเหมือนกัน
 มหาเมฆนี้จะตกในทวีปทั้ง ๔ เป็นครั้ง
 สุดท้าย พวกเธอจงอาบน้ำกันเถิด”.
 หลังจากอาบน้ำแล้ว ทรงหายไปจาก

บ.ปัญญาผลไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระเชตวันมหาวิหารพร้อมด้วยภิกษุ ด้วย
กำลังฤทธิ์ ปรากฏที่ซุ่มน้ำของนางวิสาขา.

อุบาสิกา “อจฺจริยํ วัต โภ, อพฺภูตํ
วัต โภ, ตถาคตสฺส มหิทฺธิกตา
มหานุกาวตา ยตฺร หิ นาม
ชณฺณมตฺเตสฺปิ^๑ โอเขสฺสุ วัตตมาเนสฺสุ
กภูมตฺเตสฺปิ โอเขสฺสุ วัตตมาเนสฺสุ, น
หิ นาม เอกภิกฺขุสฺสาปิ ปาทา วา
จิวรานิ วา อลฺลานิ ภวิสฺสนฺติ”ติ
ตฺถุจฺจุทฺธา^๒ อุกฺคคา พุทฺธปมฺขํ
ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีวิสิตฺวา กตมตฺตกิจฺจํ
ภควนฺตํ เอตทโวจ “อฏฺฐาหํ ภนฺเต
ภควนฺตํ วรานิ ยาจาเม”ติ
อติกฺกนฺตวรา โข วิสาเฆ ตถาคตา”ติ.

“ยานิ จ ภนฺเต โว กปฺปิยานิ,
ยานิ จ อนวชฺชานิ, ตานิ วรานิ
ภนฺเต อหํ ยาจาเม”ติ อาห. “วเทหิ
วิสาเฆ”ติ อิจฺฉามิทํ ภนฺเต ภิกฺขุ-
สงฺฆสฺส ยาวชิวํ วสฺสิกฺสาฎฺธิกํ ทาตุ,

อุบาสิกากล่าวว่า “นำอัครจรยฺหนอ
ผู้เจริญ ไม่เคยมีแล้วหนอผู้เจริญ พระ
ตถาคตเจ้ามีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมาก
เพราะว่า เมื่อห้วงน้ำท่วมแม่เพียงเข้า
เมื่อห้วงน้ำท่วมแม่เพียงสะเอว ขึ้นชื่อว่า
เท่าก็ดี จีวรก็ดี แม่ของภิกษุรูปหนึ่ง
ไม่เปียกเลย” มีใจยินดีว่าจริง มีอารมณ์
เบิกบานแล้ว เลี้ยงดูพระภิกษุสงฆ์มี
พระพุทธเจ้าเป็นประมุขได้กราบทูลเรื่องนี้
กะพระผู้มีพระภาคผู้เสร็จกัตกิจแล้วว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันขอ
ประทานพร ๘ ประการกะพระผู้มีพระ-
ภาค”. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดูกร
วิสาขา ตถาคตล่วงเลยพรเสียแล้ว”.

อุบาสิกากราบทูลว่า “พระพุทธเจ้าข้า
พรใดสมควรแก่พระองค์ และไม่มีโทษ
หม่อมฉันขอพรนั้น พระพุทธเจ้าข้า”.
พระผู้มีพระภาคมีรับสั่งว่า “ดูกร วิสาขา
เธอจงบอก”. นางกราบทูลว่า “ข้าแต่

^๑ น. ชานุกมตเตสฺปิ.

^๒ น. ฏฺฐา.

อาคนตุกภตฺตํ ทาตุํ คมิกภตฺตํ ทาตุํ,
คิลานภตฺตํ ทาตุํ, คิลานุปฺภูจกภตฺตํ
ทาตุํ, คิลานภสซชฺชํ ทาตุํ, ฐวยาคุํ
ทาตุํ, ภิกฺขุณีสงฺฆสฺส อุกทสาฎกํ
ทาตุณฺ”ติ.

พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันต้องการถวาย
ผ้าสาฎกประจำพรรษาแด่พระภิกษุสงฆ์
ตลอดชีวิต ถวายอาคันตุกภัตฺร ถวาย
คมิกภัตฺร ถวายคิลานภัตฺร ถวาย
คิลานุปฺภูจกภัตฺร ถวายคิลานภสซช
ถวายข้าวยาคุประจำ ถวายผ้าสาฎก
อาบน้ำ แก่พระภิกษุณีสงฆ์ตลอดชีวิต
พระพุทธเจ้าข้า”.

สตฺถา “กํ ปน วิสาখে ตฺวํ
อตุถวสํ สมฺปสฺสมานา ตถาคตํ อฏฺฐ
วราณี ยาจสี”ติ ปุจฺฉิตฺวา ตาย
อฏฺฐวราณีสํเส^๑ กถิตฺเต “สาธฺมฺ สาทฺมฺ
วิสาখে อิมานีสํเส สมฺปสฺสมานา
ตถาคตํ อฏฺฐ วราณี ยาจสี”ติ วตฺวา
“อนฺุชานามิ เต วิสาখে อฏฺฐ วราณี”ติ
อฏฺฐ วเร ทตฺวา อนฺุโมทนํ กตฺวา
ปุกฺกามิ. อถกทิวสํ สตฺถริ ปุพฺพพาราเม
วิหรนฺเต ภิกฺขุ ฐมฺมสภายํ กถํ
สมฺภูจฺจาเปสฺสุ “อาวฺโส วิสาखा
มหาอุปาสิกา มาตุคามตฺตมาเว จตฺวาปี
ทสพลสฺส สนฺติกา อฏฺฐ วเร ลภิ,
อโห มหาคฺคณา”ติ.

พระศาสดาตรัสถามว่า “ดูกร
วิสาขา ก็เธอเห็นอำนาจประโยชน์อะไร
จึงขอพร ๘ ประการกะตถาคต” เมื่อ
นางวิสาขานั้น กราบทูลอานิสงส์พร ๘
ประการแล้ว รับสั่งว่า “วิสาขา ดิละ
ดิละ เธอเมื่อเห็นอานิสงส์เหล่านี้ จึงได้
ขอพร ๘ ประการกะตถาคต” ตรัสว่า
“วิสาขา เราอนุญาตพร ๘ ประการ
แก่เธอ” ทรงประทานพร ๘ ประการแล้ว
ทรงกระทำอนุโมทนาแล้ว เสด็จหลีกไป.
ต่อมาวันหนึ่ง เมื่อพระศาสดาประทับอยู่
ที่บุพพารามวิหาร ภิกษุทั้งหลาย
สนทนากันในธรรมสภาว่า “ดูกรท่านผู้
มีอายุ นางวิสาขามหาอุบาสิกา แม้

^๑ ฉ. วราณีสํเส.

บ.ปัญญาพลไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐-๑๑-๒๕๖๓
พุทธทศกัณฐก
๑๐-๑๑-๒๕๖๓

ดำรงอยู่ในอัตภาพเป็นหญิง ก็ยังได้รับพร
๘ ประการ จากสำนักของพระทศพล
โอ นางมีคุณมาก”.

สตถา อาคนุตวา “กาย นุตถ
ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนฺนินฺนนา”ติ
ปฺจจฺฉิตฺวา “อิมาย นาม”ติ วุตฺเต “น
ภิกขเว อิทาเนว วิสาखा มม
สนฺติกา วเร ลภติ, ปุพฺเพปิ ลภิเยว”ติ
วตฺวา อตีตํ อหริ

พระศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า “ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ขณะนี้ พวกเธอ นั่ง
สนทนากันเรื่องอะไร” เมื่อภิกษุกราบทูล
ว่า “เรื่องชื่อนี้” จึงตรัสว่า “ภิกษุ
ทั้งหลาย นางวิสาखाได้รับพรทั้งหลาย
จากสำนักเรา ในบัดนี้เท่านั้นหามิได้
แม้ในครั้งก่อน นางก็ได้รับเหมือนกัน”
แล้วทรงนำอดีตนิทานมาว่า

อตีเต มิถิลายํ สุรฺุจि นาม
ราชา รชฺชํ การเณโต ปุตฺตํ
ปฏฺิลภิตฺวา ตสฺส “สุรฺุจิกุมารโ”เตว
นามํ อกาสิ. โส วยฺยปฺโต
“ตํกุกสิลา ยํ สิปปํ อุกฺกณฺ्हิสฺสามิ”ติ
คฺนุตฺวา นครทฺวารे सालายํ นิสฺสิหิ.
พาราณสีรณฺโณปิ ปุตฺโต พรหมทตฺต-
กุมารโ นาม ตตฺถเวว คฺนุตฺวา
สุรฺุจิกุมารสฺส นิสฺนฺนผลเกยว นิสฺสิหิ.

ในอดีตกาล พระราชาทรงพระนาม
ว่า สุรฺุจิกองราชสมบัติในมิถิลานคร
ได้พระโอรส ทรงตั้งชื่อพระโอรสนั้นว่า
“สุรฺุจิกุมาร”. พระกุมารนั้น เจริญวัย
แล้วดำริว่า “เราจักเรียนศิลปศาสตร์ที่
เมืองตักสิลา” ได้เสด็จไปถึง แล้วประทับ
นั่งในศาลาใกล้ประตูเมือง. ฝ่ายพระโอรส
ของเจ้าเมืองพาราณสี ทรงพระนามว่า
พรหมทตฺตกุมาร ก็เสด็จไปที่นั่นเช่นกัน
ได้ประทับบนแผ่นกระดานที่สุรฺุจิกุมาร
ประทับนั่งนั้นแหละ.

บ.ปัญญาพลไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต อดยมณณ์ ปุจฉิตวา วิสุสาสิกา
 หุตวา เอกโตว อาจริยสุส สนุติกั
 คนุตวา อาจริยภาคั ทตฺวา สิปปั
 ปฏฺจเปนฺติ,^๑ น จิรสฺเสว นิฏฺจิตฺติสิปปา
 อาจริยั อาปุฉฺฉิตฺวา โถกั มคฺคั
 เอกโตว คนุตฺวา เทวธาปเถ จิตฺตา,
 อดยมณณ์ อาสิจฺฉิตฺวา มิตฺตชฺชมาณุ-
 รกฺขณตฺตั กตฺติกั กรีสฺสุ “สเจ มม
 ปุตุโต ชายติ, ตว ธีตา วา, ตว
 ปุตุโต, มม ธีตา วา, เตสั
 อาวาทฺวิวาทั กรีสฺสามา”ติ. เตสฺสุ
 รชฺชั การเนเตสฺสุ สุริยจิมหาราชสุส
 ปุตุโต ชายิ.

พระกุมารทั้งสอง ต่างถกกันและกันมี
 ความคุ้นเคยกัน ได้ร่วมเดินทางไปสู่
 สำนักอาจารย์ ให้ทรัพย์อาจารย์แล้ว
 เริ่มเรียนศิลปศาสตร์ ไม่นานนัก พระ
 กุมารทั้งสอง ก็สำเร็จศิลปศาสตร์ ต่างก็
 ลาอาจารย์แล้ว ได้ร่วมเดินทางไปได้
 เล็กน้อย ก็ขึ้นพักที่ทางสองแพร่ง สวมกอด
 กันและกัน ได้ทำการนัดหมายเพื่อจะ
 ตามรักษามิตรธรรมว่า “ถ้าข้าพเจ้ามี
 บุตรเกิดเป็นชาย ท่านมีบุตรเป็นหญิงก็ดี
 เราทั้งหลายจักทำการอาวาทะ วิวาทะ
 แก่บุตรเหล่านั้น. เมื่อพระกุมารเหล่านั้น
 ได้ครองราชสมบัติแล้ว พระเจ้าสุริย
 จิมหาราชได้พระโอรส.

สุริยจิมารโ”ติสุส นามั กรีสฺสุ.
 พุรหมทตฺตสฺส ธีตา ชายิ.
 “สุเมธา”ติสุสา นามั กรีสฺสุ.
 สุริยจิมารโ วยฺยปฺปุตฺโต ตกฺกสิลาญั
 คนุตฺวา สิปปั อุกฺคเหตฺวา อาคจฺฉนิ.
 อถ นั ปิตา รชฺเช อภิสิณฺจิจฺฉุกาโม
 อโหสิ “สหายสุส กิร เม
 พาราณสีรณฺโวย ธีตา อตฺถิ, ตเมวสุส

พระราชมารดาและพระบิดา ได้
 ขนานพระนามพระกุมารนั้นว่า “สุริย-
 กุมาร”. พระเจ้าพรหมทัตได้พระธิดา.
 พระราชมารดาและพระราชบิดาขนาน
 พระนามพระธิดานั้นว่า “สุเมธา”.
 สุริยจิมารครั้นทรงเจริญวัย ได้ไปศึกษา
 ศิลปศาสตร์ ที่เมืองตักสิลาแล้ว เสด็จ
 กลับมา. ครั้งนั้น พระบิดามีความประสงค์

^๑ ฉ. ปฏฺจเปตฺวา.

บ.ปัญญาพอไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๐

อศุคมเหสี กริสสามิ”ติ ตสฺสา
 อตุถาย พหุพณฺณาการํ ทตฺวา อมจฺเจ
 เปเสสิ.

เตสํ อนาคตกาเลเยว พารานสีราชา
 เทวี ปุจฺฉิ “ภทฺเท มาตุคามสฺส นาม
 กิ อติเรกํ” ติ. “สฺปติโรสํ
 ทุขํ เทวา”ติ. “เตนหิ ภทฺเท
 อมฺหากํ สุขเมธาเทวี ตมฺหา ทุขฺวา
 โมเจตฺวา โย เอตํ เอกิกเมว
 คณฺหิสฺสติ, ตสฺส ทสฺสามา”ติ อาห.
 โส เตหิ อมจฺเจหิ อาคฺนฺตฺวา ตสฺสา
 นาม คหิตะ “ตาทา กามํ มยา
 ปุพฺเพ มยฺหํ สหายสฺส ปฏฺิณฺญา
 การิตา, อิมํ ปน มยํ น อิตฺถิขฺมฺยา
 อนฺตเร ปกฺขิปิตฺกามา, โย เอตํ
 เอกิกเมว คณฺหิสฺสติ, ตสฺส ทาตุ-
 กามมฺหา”ติ อาห. เต รณฺโอบ
 สนฺติกํ ปหิณฺสี. ราชา “อมฺหากํ
 รชฺชํ มหนฺตํ สตฺตโยชนิกํ มิถิลนครํ

จะอภิเชกพระกุมารนั้นในราชสมบัติ
 ดำริว่า “ได้ข่าวว่า พระเจ้าพาราณสี
 พระสหายเรามีพระธิดา เราจักแต่งตั้ง
 พระธิดานั้นเป็นอัครมเหสีของสุรจุกุมาร
 นั้น” ทรงประทานเครื่องราชบรรณาการ
 เป็นอันมากเพื่อพระนาง ทรงส่งอำมาตย์
 ทั้งหลายไป.

ในขณะที่อำมาตย์เหล่านั้น ยังมาไม่ถึง
 พระเจ้าพาราณสีได้ตรัสถามพระเทวีว่า
 “นางผู้เจริญ ทูทอะไร เป็นทูทมาก
 ของหญิง”. พระราชเทวีกราบทูลว่า
 “ข้าแต่สมมติเทพ ความแค้นในหญิง
 ร่วมสามเป็นทูทมาก”. พระราชารับสั่ง
 ว่า “นางผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้น เราจัก
 เปลื้องธิดาสุเมธาของเราจากทูทนั้น ผู้ใด
 จักรับเอาธิดานั้นไปเฉพาะคนเดียว เรา
 จักให้ธิดาแก่ผู้นั้น”. เมื่ออำมาตย์เหล่านั้น
 มาถึงแล้ว อ้างถึงนามของพระธิดานั้น
 พระราชานั้นจึงตรัสถามว่า “แน่พอ
 ทั้งหลาย ครั้งก่อนเราได้ให้ทำปฏิญญา
 ไว้แก่สหายของเราจริง แต่เราไม่ประสงค์
 จะเลือกเสธิดานี้ไปในระหว่างกลุ่มของ
 หญิง ผู้ใดจักรับธิดานี้เฉพาะคนเดียว

บ.ปัญญาพลไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
สร้างคั่นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ดิณี โยชนสดานี ราชขปริจเฉโท
 เหฏฐิมนุเตน โสฬส อิตถีสหสุสานิ
 ลทฐุ วฏฐตี”ติ วตุวา นาโรเจสิ.

เราใคร่จะให้แก่ผู้นั้น”. อำมาตย์เหล่านั้น
 ส่งข่าวไปยังสำนักของพระราชา. พระ
 ราชาดร้สว่า “ราชสมบัติของเราใหญ่โต
 มิถิลานครมีประมาณ ๗ โยชน์ กำหนด
 ราชอาณาจักรเขตมี ๓๐๐ โยชน์ โดยกำหนด
 อย่างต่ำควรได้หญิง ๑๖,๐๐๐ นาง” แต่
 มิได้ทรงโต้ตอบไป.

สุริยกุมารโ ปน สุขเมธาย
 รูปสมปทํ สุตุวา สวณสํสกุเคน
 พชฺฌิตฺวา “อหนุตํ เอกิกเมว
 กณฺหิสฺสามิ น มยฺหํ อิตถีสฏฺฐาย
 อตุโถ, ตเมว อาเนตฺว”ติ มาตาปิตูนํ
 เปเสสิ. เต ตสฺส มนํ อภินทิตฺวา
 พหุชนํ เปเสตุวา มหนฺเตน ปริวารเณ
 ตํ อาเนตฺวา กุมารสฺส อคฺคฺมเหสี
 กตุวา เอกโต อภิสินฺจิสฺสุ. โส
 สุริยิมหาราชา นาม หุตฺวา ธมฺเมเน
 รชฺชํ กฺวารเณโต ตาย สทฺธิ
 ปิยสํวาสํ วสิ. สวา ปน ทส
 วสฺสสหฺสุสานิ ตสฺส เคเห วสนฺตํ
 เนว ปุตุตํ, น ธีตริ ลภิ.

ส่วนสุริยกุมาร ทรงสดับข่าวความ
 งามด้วยพระรูปของพระนางสุขเมธา ทรง
 ลุ่มหลงเพราะฟังข่าว ทรงส่งสาส์นถวาย
 พระชนกชนนีว่ “หม่อมฉันจักรับรอง
 เฉพาะพระนางสุขเมธานั้น ผู้เดียวเท่านั้น
 หม่อมฉันไม่ต้องการด้วยหมู่หญิง ขอให้
 อำมาตย์จงนำเธอเท่านั้นมา”. พระชนก
 ชนนีเหล่านั้น ไม่ทรงขัดพระทัยของ
 พระกุมารนั้น ทรงส่งพระราชทรัพย์ไป
 เป็นอันมาก นำพระราชธิดานั้นเสด็จมา
 ด้วยบริวารใหญ่แล้ว ทรงอภิเษกพร้อมกัน
 ให้เป็นอัศวมเหสีของพระกุมาร. พระ
 กุมารนั้นเป็นพระราชา ทรงพระนามว่า
 พระเจ้าสุริยิมหาราชทรงครองราชสมบัติ
 โดยธรรม ประทับอยู่ร่วมด้วยความรัก
 กับพระนางสุขเมธานั้น. แต่พระนาง

๑๐๖-๑๐๗-๑๐๘-๑๐๙-๑๑๐
 อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๕๖-๑๖๐

บ.ปัญญาพลไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นาคธา สนนิปติตวา ราชงคณ
 อุกโกสิตวา “กิเมตนุ”ติ วุตเต
 “รณโณ โทโส นตติ, วิสาณุपालโก
 ปน โว ปุตโต น วิชชติ, ตุมหาก
 เอกาว เทวี ราชกุล จ นาม
 เหมจิมนฺเตน โสฬสสิ อิตฺถิสหฺสเสสิ
 ภวิตพฺพ, อิตฺถิมฺหิ กณฺห, เทว
 อทฺธา ตาสฺ เอกา ปญฺจวตี ปุตฺต
 ลภิสฺสตี”ติ วตฺวา “ตาทา ก็ กถถ,
 “อหํ อณฺณํ น คณฺหิสฺสामी”ติ ปฏฺยณฺ
 ทตฺวา มยา เอสา อาเนิตา, น
 สกฺกา มุสวาทํ กาคฺคํ, น มยฺห
 อิตฺถิมฺภาย อตฺถิ”ติ รณฺญา
 ปฏฺยชิตฺตา ปกุกมิสฺสุ.

สุเมธา ตํ กถํ สุตฺวา “ราชา
 ดาว สจฺจวาทิตาย อณฺญา อิตฺถิโย
 น อาเนสิ, อหเมว ปนฺสฺส
 อาเนสฺสामी”ติ รณฺโณ มาตฺสทิส-

ประทับอยู่ที่พระราชมณเฑียร ของ
 พระเจ้าสุริยจิมหาราชนั้นสิ้น ๑๐,๐๐๐ ปี
 ไม่ได้พระราชโอรสไม่ได้พระราชธิดาเลย.

ครั้งนั้น ชาวเมืองทั้งหลายได้ประชุมกัน
 ร้องทุกข์ที่พระลานหลวง เมื่อพระราช
 ตรีศถามว่า “นี่เรื่องอะไร” จึงกราบทูลว่า
 “โทษของพระราชามีไม่มี แต่พระโอรสผู้
 รักษาวงศ์สกุลของพระองค์ไม่มี พระองค์
 มีพระเทวีองค์เดียว ก็กรรมดาในราช
 ตระกูลควรจะมีพระสนม ๑๖,๐๐๐ นาง
 เป็นอย่างต่ำ ขอพระองค์ทรงรับคณะหญิง
 พะยะคะ ขอเดชะฯ ในบรรดาหญิง
 เหล่านั้น หญิงคนหนึ่งมีบุญ จักได้
 พระโอรสแน่” ถูกพระราชาปฏิเสธว่า
 “ดูกรพ่อทั้งหลาย พวกเจ้าพูดอะไร
 เราได้ให้บุญญาไว้ว่า “เราจักไม่รับ
 หญิงอื่น” นำพระเทวีนี้มา เราไม่อาจจะ
 ทำการกล่าวเท็จได้ เราไม่ต้องการ
 คณะหญิง” แล้วพากันหลีกไป.

พระนางสุเมธาทรงสดับคำนั้นแล้ว
 ดำริว่า “พระราชามีทรงนำหญิงอื่นมา
 เพราะเป็นผู้มีวาจาสัตย์ แต่เราเองจักนำ
 มาให้พระองค์” ดำรงอยู่ในฐานะภรรยา

บ.ปัญญาพลไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภริยภูจําเน^๑ จตุวา อตตโน รุจิวา
 ขตติยกณณานํ สหสฺสํ, อมจุกณณานํ
 สหสฺสํ, เสฏฺฐจิกณณานํ สหสฺสํ,
 สพฺพสมยนาฏกิตฺติณํ สหสฺสนฺตํ จตุตาริ
 อิตฺถีสหสฺसानิ อาเนสิ. ตาปี ทส
 วสฺสสหสฺसानิ ราชกุเล วสิตฺวา เนว
 ปุตฺตํ น ธีตฺรํ ลภิสฺสุ. เอเตเนว
 อฺปาเยน อปรานิปิ ติกฺขตฺตํ จตุตาริ
 สหสฺसानิ อาเนสิ. ตาปี เนว ปุตฺตํ
 น ธีตฺรํ ลภิสฺสุ. เอตฺตาวตา โสฬส
 อิตฺถีสหสฺसानิ อหฺสุ. จตุตาทิส
 วสฺสสหสฺसानิ อติกฺกมฺิสฺสุ. ตานิ ตาย
 เอกิกาย วุตฺเตหิ ทสฺหิ สหสฺเสหิ สทฺธิ
 ปณฺณาส วสฺสสหสฺसानิ โหนฺติ.

ผู้เช่นกับมารดาของพระราชา ทรงนำ
 หญิง ๔,๐๐๐ นางมาตามความพอใจของ
 พระนาง คือ นางแห่งกษัตริย์ ๑,๐๐๐ นาง
 ลูกสาวอำมาตย์ ๑,๐๐๐ นาง ลูกสาว
 เศรษฐี ๑,๐๐๐ นาง หญิงพอนร่าได้
 ทุกสมัย ๑,๐๐๐ นาง. แม้นางงามเหล่านั้น
 อยู่ในราชตระกูลสิ้น ๑๐,๐๐๐ ปี ก็ไม่ได้
 พระโอรส ไม่ได้พระธิดาเลย. พระเทวี
 ทรงนำหญิงแม่อื่น ๑,๐๐๐ นางมาถึง ๓
 ครั้ง ด้วยอุบายนี้แหละ. หญิงแม่เหล่านั้น
 ก็ไม่ได้พระโอรสและพระธิดาเหมือนกัน.
 ด้วยเหตุนี้ จึงมีหญิง ๑๖,๐๐๐ นาง.
 ๔๐,๐๐๐ ปีล่วงไป. รวมพระราชา
 ประทับอยู่ ร่วมด้วยพระนางสุเมธา
 พระองค์เดียว ๑๐,๐๐๐ ปี จึงเป็น ๕๐,๐๐๐ ปี.

อถ นาคธา สนนฺิปตฺติตฺวา ปฺน
 อฺปกุโกสิตฺวา “กิเมตฺน”ติ วุตฺเต “เทว
 ตุมฺหากํ เทวียํ ปุตฺตํ ปตฺเตตฺตํ
 อาณาเปถา”ติ วทิสฺสุ. ราชธา “สาธฺว”ติ
 สมฺปฏฺฐิจฺฉิตฺวา “ตุมฺเห ปุตฺตํ ปตฺเตถา”ติ
 อาห. ตา ตโต ปฏฺฐาย ปุตฺตํ
 ปตฺเตยฺมานา นานาเทวตา นมฺสฺสนฺตํ

ครั้งนั้น ชาวเมืองทั้งหลายประชุมกัน
 ร้องทุกข์อีก เมื่อพระราชชาตธิดามว่า
 “นี่เรื่องอะไรกัน” จึงกราบทูลว่า “ข้าแต่
 สมมติเทพ ขอพระองค์จงรับสั่งให้พระเทวี
 ทั้งหลายของพระองค์ปรารถนาบุตร”.
 พระราชาทรงรับว่า “ดีแล้ว” รับสั่งกะ
 พระเทวีว่า พวกเธอจงพากันปรารถนา

^๑ ฉ. มาตุสมภริยภูจําเน.

บ.ปัญญาพลไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นานาวตานิ จรณฺติ, ปุตุโต
 อนุปฺปชฺชเตว. อถ ราชฯ สุเมธฺ อห
 “ภทฺเท ปุตุตฺ ปฺตฺเถหิ”ติ. สฯ
 “สาธฺ”ติ ปณฺณรสิยํ อุโปสถํ
 สมาทาย สิริคพฺเภ สีสานิ
 อวชฺชมานา กปฺปิยมณฺเญ นิสฺสิทฺ.
 เสสา อชวตฺโควตา หุตุวา อุยฺยานํ
 อคมฺสฺ.

บุตรเกิด”. จำเดิมแต่กาลนั้น พระเทวี
 เหล่านั้น พวกกันปรารถนาบุตร นอบน้อม
 เทวดาต่าง ๆ ประพฤติวัตรต่าง ๆ กัน
 พระโอรสก็ยังไม่บังเกิดอยู่นั่นเอง. ลำดับ
 นั้น พระราชาจึงตรัสกับพระนางสุเมธา
 ว่า “แน่(เธอที่รัก) เธอจงปรารถนา
 พระโอรสบ้าง”. พระนางรับพระโองการ
 ว่า “สาธฺ” แล้วก็ทรงสมათานอุโปสถ
 คีล ในวัน ๑๕ ค่ำ ประทับนั่งเหนือ
 กบปียมัญจาอาสน์ ในห้องอันมีสิริทรง
 รำพึงถึงคีลอยู่. หญิงที่เหลือทั้งหลาย
 พวกกันไปประพฤติดนเหมือนแพะและโค
 ณ พระราชอุทยาน.

สุเมธาย สีสเตเชน สกุกุสฺส
 ภาวํ กมฺปิ. ตทา สกฺโก อวชฺชชฺเตวา
 “สุเมธา ปุตุตฺ ปฺตฺเถติ, ปุตุตฺมสฺสา
 ทสฺสามิ, น โข ปน สกฺกา ยํ
 วา ตํ วา ทาตุ, อนุจฺฉวิกมสฺสา
 ปุตุตฺ อุปฺชาเรสฺสามิ”ติ อุปฺชาเรนฺโต
 นพการเทวปุตุตฺ ปฺสฺสิ.

ด้วยเดชแห่งคีลของพระนางสุเมธา
 ภพของท้าวสักกะสิ้นสะเทือน. ครั้งนั้น
 ท้าวสักกะ ทรงรำพึงดูจึงรู้ว่า “พระนาง
 สุเมธาปรารถนาพระโอรส เราจักให้
 พระโอรสแก่เธอเราไม่อาจจะให้พระโอรส
 ธรรมดาได้ จักเลือกพระโอรสที่สมควร
 แก่เธอ” ทรงใคร่ครวญต่อไป จึงเห็น
 นพการเทพบุตร.

โส หิ ปุณฺณสมฺปนฺโน สตุโต
 ปฺริมตฺตภาเว พาราณสิยํ วสนฺโต

ด้วยว่านพการเทพบุตรนั้น เป็นสัตว์
 สมบูรณ์ด้วยบุญ ในอติภาพก่อนอยู่เมื่อ

บ.ปัญญาพอไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วปกালে เขตต์ คจณฺโโต เอกํ พาราณสี
 ปจฺเจกพุทฺธํ ทิสฺวา ทาสกมฺมกเร พบพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง จึงส่ง
 “วปกาล”ติ ปหิณฺนิ, สยํ นินฺวตฺติตฺวา พวกทาสและกรรมกรไปก่อนว่า “พวก
 ปจฺเจกพุทฺธํ เกหํ เนตฺวา โภเชตฺวา เจ้าจงหว่านข้าว” ส่วนตนกลับนำพระ
 ปุณฺ คจฺกาคีรี อานเนตฺวา ปุตฺเตน บัณฑิตไปยังเรือน นิมนต์ให้ท่าน
 สทฺธิ เอกโตว หุตฺวา อุกฺกมฺพรมิตฺติปาทำ ฉันทแล้ว นำท่านกลับมายังฝั่งแม่น้ำคงคา
 นพฺมิตฺติกํ ปณฺณสาลํ กตฺวา ทวารํ พร้อมกับบุตรช่วยกันสร้างบรรณศาลา
 โยเชตฺวา จงกมํ กตฺวา ปจฺเจกพุทฺธํ ฝาทำด้วยไม้้อ เชิงฝาทำด้วยไม้มะเดื่อ
 ตตฺถเว เตมาสํ วสาเปตฺวา วุตฺถวสฺส แล้วติดประตู ทำที่จงกรม นิมนต์พระ
 ติจีวเรน อจฺฉาเทตฺวา อโยเยเชสิ. ปัจเจกพุทธเจ้าให้อยู่จำพรรษาที่ศาลานั้น
 ตลอดไตรมาส ก็ให้ท่านผู้ออกพรรษาแล้ว
 ครองไตรจีวรแล้วส่งท่านไป.

เทว ปิตาปุตฺตา เอเตเนว นียาเมน บิดาและบุตรทั้งสอง ได้นิมนต์ให้พระ
 สตฺต๑) ปจฺเจกพุทฺธเ ตาย ปณฺณสาลาย ปัจเจกพุทธเจ้าอยู่จำพรรษาที่ศาลานั้น
 วสาเปตฺวา จีวรานิ อจฺฉาทยีสุ.๒) ให้ครองไตรจีวรโดยท่านเองนี้ ถึง ๗ องค์
 “เทว ปิตาปุตฺตา นพฺการา หุตฺวา บางอาจารย์กล่าวดังนั้นว่า “บิดาและบุตร
 คจฺกาคีเร เวฬุ อุกฺกมฺมกเร ทั้งสองเป็นช่างसान กำลังขนไม้้อไปที่
 ปจฺเจกพุทฺธํ ทิสฺวา เอวมกํสูติปิ ฝั่งแม่น้ำคงคาเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้ว
 วทฺนฺติเยว. ได้กระทำอย่างนั้น.

เต กาลํ กตฺวา ตาวตีสภวเน บิดาและบุตรเหล่านั้น ทำกาลแล้ว
 นินฺพุตฺติตฺวา ฉสุ กามาวจรสฺตเตสุ บังเกิดในภพดาวดึงส์ เสวยอิสริยยศของ

บิดาและบุตรทั้งสอง ได้นิมนต์ให้พระ
 ปัจเจกพุทธเจ้าอยู่จำพรรษาที่ศาลานั้น
 ให้ครองไตรจีวรโดยท่านเองนี้ ถึง ๗ องค์
 บางอาจารย์กล่าวดังนั้นว่า “บิดาและบุตร
 ทั้งสองเป็นช่างसान กำลังขนไม้้อไปที่
 ฝั่งแม่น้ำคงคาเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้ว
 ได้กระทำอย่างนั้น.

บิดาและบุตรเหล่านั้น ทำกาลแล้ว
 บังเกิดในภพดาวดึงส์ เสวยอิสริยยศของ

๑ ฉ. สคตภูธ.

๒ ฉ. อทฺสุ.

๓ ฉ. อุปฺธาเรนฺดา.

**บ.ปัญญาพลไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา**

วรรณคดีภาษาไทย ป-ท.๑๕-๑๐

อนุโลมปฏิโลมวเสน มหุตฺตํ เทวีสฺสรียํ
 อนุภวานฺตา วิจฺรณฺติ. เต ตโต จวิตฺวา
 อฺปริเทวโลกे นิพฺพตฺติตฺตฺกามา โหนฺติ.
 สกฺโก ตถาคตฺมาวํ ฉตฺวา เตสุ
 เอกสฺส วิมานทฺวารํ คนฺตฺวา ตํ
 อากนฺตฺวา วนฺหิตฺวา จิตํ อห
 “มาริส ตยา มนุสฺสโลกํ คนฺตํ
 วฏฺฏตี”ติ. “มหาราช มนุสฺสโลก
 เชคฺจุใจ ปฏิญฺโถ, ตตฺถ จิตา
 ทานาทีนึ ปุณฺณานิ กตฺวา เทวโลกํ
 ปตฺถเนหฺติ, ตตฺถ คนฺตฺวา ก็
 กริสฺสามิ”ติ “มาริส เทวโลก
 ปริภุญฺชิตฺพหฺพิพฺสมปฺตตี มนุสฺสโลก
 ปริภุญฺชิสฺสสิ, ปณฺจวิสฺติโยชนฺพฺเพ
 นวโยชนายาเม อฏฺจโยชนวิตฺถาเร
 รตนปาสาทเว วสิสฺสสิ, อธิวาทฺสี”ติ.
 โส อธิวาทฺสี.

สกฺโก ตสฺส ปฏิญฺญํ คเหตฺวา
 อิติเวเสน ราชฺยฺยานํ คนฺตฺวา ตาสํ
 อิตฺถินํ อฺปริ อากาเส จงฺกมฺนฺโต

เทพเป็นอันมาก ในสวรรค์ชั้นกามาจร
 ๖ ชั้น โดยอนุโลมและปฏิโลม. เขาทั้งสอง
 ครั้นเคลื่อนจากภพนั้นแล้ว ต้องการจะ
 เกิดในเทวโลกชั้นสูงขึ้นไป. ท้าวสักกะ
 ทรงทราบความนั้น จึงเสด็จไปประตู่
 วิมานของเทพบุตรองค์หนึ่ง ในบรรดา
 เทพบุตรสององค์นั้น แล้วจึงตรัสกับ
 เทพบุตรองค์ที่มาถวายความเคารพยืนอยู่
 ว่า “แน่ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านควรไป
 มนุษย์โลก”. เทพบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่
 มหาราช มนุษย์โลกน่าเกลียดชัง ปฏิญฺโถ
 คนทั้งหลายที่อยู่ในมนุษย์โลกนั้นพากัน
 ทำบุญมีทานเป็นต้น ย่อมปรารถนา
 เทวโลก ข้าพระองค์จักไปทำอะไรใน
 มนุษย์นั้น” ท้าวสักกะตรัสว่า “ดูกร
 ผู้นิรทุกข์ ท่านจักเสวยสมบัติทิพย์ที่ควร
 เสวยในเทวโลกที่มนุษย์โลก จักอยู่ใน
 รัตนปราสาทสูง ๒๕ โยชน์ ยาว ๘
 โยชน์ กว้าง ๘ โยชน์ ท่านจงรับเชิญ”.
 เทพบุตรนั้นจึงรับเชิญ.

ท้าวสักกะทรงรับปฏิญญาของเทพบุตร
 นั้น แล้วเสด็จไปพระราชอุทยาน ด้วยเพศ
 ฤาษี แสดงพระองค์เดินจงกรมอยู่ใน

บ.ปัญญาพลไฟเบอร์ คอนเทนเนอร์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อดุลานัน ทสฺเสตฺวา “กสฺสหาหํ ปุตุตฺวารี
 เทมิ, กา ปุตุตฺวารี คณฺหิสฺสตี”ติ
 อาห. “ภนฺเต มยฺหํ เทหิ, มยฺหํ
 เทหิ”ติ โสฬส อิตฺถีสหฺสฺสานิ หตฺถ
 หตฺถ อุกฺขิปีสุ. ตโต สกฺโก อาห
 “อหํ สีลวตีเน ปุตุตํ ทมฺมิ, ตุมฺหากํ
 ก็ สีลํ, โโก อาจาโร”ติ. ตา
 อุกฺขิตฺตหตฺถ สมนฺนิชฺชิตฺวา “สเจ
 สีลวติยา ทาทฺตุกาโม สุมฺชาย สนฺตึกํ
 คจฺฉาหิ”ติ วทีสุ. โส อากาเสเนว
 คนฺตฺวา ตสฺสา วาสาคาเร สีหปญฺชเร
 อฏฺฐาสิ.

อากาศเบื้องบนหญิงเหล่านั้น ตรัสว่า
 “เราจะให้พรเพื่อได้บุตรแก่ใคร ใครจัก
 รับพรเพื่อได้บุตร”. หญิง ๑๖,๐๐๐ นาง
 ชูมือขึ้นประกาศว่า “ท่านเจ้าข้า ท่าน
 จงให้แก่ดิฉัน ท่านจงให้แก่ดิฉัน”
 ลำดับนั้น ท้าวสักกะตรัสว่า “เราจะ
 ให้บุตรแก่หญิงมีศีล ศีลของพวกท่าน
 เป็นอย่างไร มรรยาทเป็นอย่างไร”.
 หญิงเหล่านั้น หดมือที่ชูขึ้นแล้ว กล่าวว่า
 “ถ้าท่านต้องการให้แก่หญิงมีศีล จงไป
 ยังสำนักของพระนางสุเมธาเถิด”. พระ
 ฤาษีนั้นได้ไปทางอากาศ ประทับยืน
 ไกลสี่หมื่นชัศร ที่พระดำหนักประทับของ
 พระนางสุเมธานั้น.

อถสฺสา ตา อิตฺถิโย อาโรจยีสฺสุ
 “เอถ เทวิ, เอโก เทวราชา ‘ตุมฺหากํ
 ปุตุตฺวารี ทสฺสามิ’ติ อากาเสนาคนฺตฺวา
 สีหปญฺชเร จิโต”ติ. सा क्रुपिहारेन
 คนฺตฺวา สีหปญฺชเร อุกฺขมาฏฺฐิตฺวา
 “สจฺจํ กิร ภนฺเต ตุมฺเห สีลวติยา
 ปุตุตฺวารี เทธา”ติ อาห. “อาม เทวี”ติ.
 “เตนหิ มยฺหํ เทธา”ติ. “ก็ ปน
 เต สีลํ กเถหิ, สเจ เม รุจฺจติ,

ครั้งนั้นหญิงเหล่านั้น กราบทูลแก่
 พระนางว่า “ข้าแต่พระราชเทวี ขอ
 พระองค์จงเสด็จมา เศวราชองค์หนึ่ง
 เสด็จมาทางอากาศประทับยืนที่สี่หมื่นชัศร
 ประกาศว่า เราจักให้พร เพื่อได้พระ
 ไอรสแก่พวกท่าน” พระนางจึงเสด็จ
 ไปด้วยท่าทางเคารพ ทรงเผยสี่หมื่นชัศร
 รับสั่งว่า “ท่านผู้เจริญได้ทราบว่
 พระองค์จะให้พรเพื่อได้พระไอรส แก่หญิง

คุณสุดา ศึกษาภิก

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ปุทฺทกนิทฺถาย ป-ท.๑๕-๑๐

ทสฺสามิ เต ปุตฺตวรนฺ”ติ. สา ตสฺส
วจนํ สุตฺวา “เตนหิ สุณฺนาถา”ติ
วตฺวา อตฺตโน สิลฺลคฺคณํ กถเณตี
ปถฺนุณฺรส คภาถา อภาสิ

ผู้มีศีลจริงหรือ” เทวราชทรงตอบว่า
“ถูกต้องพระเทวี”. พระนางรับสั่งว่า
“ถ้าเช่นนั้น ขอโปรดให้แก่ดิฉันเถิด”.
เทวราชตรัสว่า “แต่ท่านจงแถลง ศีล
ของท่านเป็นอย่างไร ถ้าข้าพเจ้าชอบใจ
ก็จักให้พรเพื่อได้พระโอรสแก่ท่าน”.
พระนางครั้นทรงสดับพระดำรัสของ
เทวราชนั้นแล้ว จึงตรัสว่า “ถ้าเช่นนั้น
ขอพระองค์จงฟัง” เมื่อจะทรงแถลงคุณ
แห่งศีลของพระองค์ ได้ทรงภาษิต ๑๕
พระคาถาว่า

๑๐๒. “มเหสี รุจิโน ภริยา
อานีตา ปจฺมํ อหํ
ทสฺ วสฺสสทสฺसानิ
ยํ มํ สฺรุจฺจิ อานยิ.

๑๐๒. “ดิฉันเป็นมเหสี เป็นภรรยาคนแรก
ของพระเจ้าสุรุจิ ซึ่งพระองค์นำ
ดิฉันมานับได้ ๑๐,๐๐๐ ปี.

๑๐๓. สาหํ พุราหุมน ราชานํ
เวเทหํ มิถิลคฺคหํ
นาภิชานามิ กายเณ
วาชาย อุตฺ เจตสา
สฺรุจฺจิ อติมณฺญิตถ
อาวิ วา ยทิ วา รโห.

๑๐๓. ข้าแต่ท่านพราหมณ์ ดิฉันไม่รู้สึกรู้
ว่า เคยล่วงเกินพระเจ้าสุรุจิ ผู้เป็น
พระราชอาแคว้นวิเทหะครอบครอง
กรุงมิถิลา ด้วยกาย ด้วยวาจา
หรือด้วยใจ ในที่แจ้งหรือในที่ลับ.

คุณสุตา ศึกษากิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐๔. เอเตน สจฺจวชฺเชน
 ปุตุโต อุปฺปชฺชตํ อีเส
 มุสา เม ภณมานาย
 มุทุธา ผลตุ สตุตธา.

๑๐๕. ภตฺตุ มนาปา สสฺสุ ปียา
 มาตา ปิตา จ สสฺสุโร^๑
 เต มํ พุรฺหมเ วิเนตาโร
 ยาว อฏฺจํสุ วีริตํ.

๑๐๖. สาหํ อหีสารตฺนึ
 กามสา ธมฺมจารินึ
 สกุกจฺจํ เต อฏฺฐาสึ
 รตฺตินฺทิวมตฺนุทิตา.

๑๐๗. เอเตน สจฺจวชฺเชน
 ปุตุโต อุปฺปชฺชตํ อีเส
 มุสา เม ภณมานาย
 มุทุธา ผลตุ สตุตธา.

๑๐๔. ข้าแต่พระฤาษี ด้วยคำสัตย์นี้
 ขอบุตรจงบังเกิด เมื่อดิฉันกล่าวเท็จ
 ขอให้ศิริระจงแตกออกเป็น ๗ เสียง.

๑๐๕. ข้าแต่ท่านพราหมณ์ ดิฉันเป็นที่
 พอพระทัยของพระภัสดา พระ
 สัสสุ (แม่ผัว) พระชนก พระชนนี
 และพระสัสสุระ (พ่อผัว) ก็เป็นที่รัก
 ของดิฉัน พระสัสสุและพระสัสสุระ
 ทั้งสองพระองค์นั้น ทรงแนะนำ
 ดิฉันตลอดเวลา ที่พระองค์ยังทรง
 พระชนม์ชีพอยู่.

๑๐๖. ดิฉันนั้น มีความยินดีในความไม่
 เบียดเบียน มีปกติประพฤติธรรม
 โดยแท้ ปฏิบัติท่านเหล่านั้น โดย
 ความเคารพ ไม่เกียจคร้านทั้ง
 กลางวันและกลางคืน.

๑๐๗. ข้าแต่พระฤาษี ด้วยคำสัตย์นี้
 ขอบุตรจงบังเกิดเถิด เมื่อดิฉัน
 กล่าวเท็จ ขอให้ศิริระจงแตกออก
 เป็น ๗ เสียง.

^๑ น. ภตฺตุ มม สสฺสุมาตา ปิตา จาปี จ สสฺสุโร.

๑๐๘. โสฬสิตถีสหุสสานิ
 สหกริยานิ พุราหุมน
 ตาสุ อิสฺสา วา โภโธ วา
 นาหุ มยหํ กุทาจนํ.
๑๐๙. หิตน ตาสํ นนุทามิ
 น จ เม กาจิ อปฺปิยา
 อตฺตนาวันานุกมฺปามิ
 สทา สพุพา สปัตติโย.
๑๑๐. เอเตน สจฺจวชฺเชน
 ปุตุโต อฺปฺปชฺชตํ อิสฺ
 มุสา เม ภณมานาย
 มุฑฺธา ผลตุ สตฺตธา.
๑๑๑. ทาสเ กมฺมกเร โปเส^๑
 เยจฺญเณ อฺนุชฺชีวิน
 โปเสมิ^๒ สหรมฺเมน
 สทา ปมฺุทิตินุทฺริยา.
๑๑๒. เอเตน สจฺจวชฺเชน
 ปุตุโต อฺปฺปชฺชตํ อิสฺ
 มุสา เม ภณมานาย
 มุฑฺธา ผลตุ สตฺตธา.
๑๐๘. ข้าแต่ท่านพราหมณ์ หญิงหมั้น-
 หกพันนาง เป็นภรรยาพร้อม (สามี)
 ในกาลไหน ๆ ดิฉันไม่มีความริษยา
 หรือความโกรธในหญิงเหล่านั้นเลย.
๑๐๙. ดิฉันยินดี ด้วยประโยชน์ของเขา
 หญิงคนไหนไม่เป็นที่รักของดิฉัน
 ไม่มี ดิฉันอนุเคราะห์หญิงร่วมสามี
 ทุกคนเท่ากับตัวเองทุกเวลา.
๑๑๐. ข้าแต่พระฤๅษี ด้วยคำสัตย์นี้
 ขอให้บุตรจงบังเกิด เมื่อดิฉัน
 กล่าวเท็จ ขอให้ศีรษะ จงแตกออกเป็น
 ๗ เลี่ยง.
๑๑๑. ดิฉันมีอินทรีย์เบิกบานทุกเมื่อ ใช้
 ทาส กรรมกร และคนเหล่าอื่น
 ที่อาศัยเลี้ยงชีพ ด้วยธรรมเสมอ.
๑๑๒. ข้าแต่พระฤๅษี ด้วยคำสัตย์นี้
 ขอให้บุตรจงบังเกิด เมื่อดิฉัน
 กล่าวเท็จ ขอให้ศีรษะจงแตกออกเป็น
 ๗ เลี่ยง.

^๑ น. เปสฺเส.

^๒ น. เปเสสิ.

๑๑๓. สมณ พุราหมณ จากปี
 อณฺเณ จากปี วณฺพิพเก
 ตปฺเปมิ อนฺนปาเนน
 สทา ปยตปาณินิ.

๑๑๓. ดิฉันมีฝ่ามืออันชุ่ม (ด้วยคอย)
 เลี้ยงดูสมณพราหมณ์ วณฺพิพก แม่
 เหล่าอื่นให้อิ่มหน้า ด้วยข้าว และ
 น้ำทุกเมื่อ.

๑๑๔. เอเตน สจฺจวชฺเชน
 ปฺตุโต อุปฺปชฺชตํ อีสเ
 มุสา เม ภณฺมานาย
 มฺุทฺธา ผลตฺถ สตฺตธา.

๑๑๔. ข้าแต่พระฤๅษี ด้วยคำสัตย์นี้ ขอ
 ให้บุตรจงบังเกิด เมื่อดิฉันกล่าว-
 เท็จ ขอให้ศึระจะงแตกเป็น ๗
 เสี่ยง.

๑๑๕. จากฺทุทฺหสิ ปญฺจทฺหสิ
 ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมฺิ
 ปาฏิหาริยปกฺขณฺจ
 อฏฺฐจฺงคฺคฺสมฺาหิตํ^๑
 อุโปสถํ อุปวสฺสามี
 สทา สีเสสุ สํวฺตา.

๑๑๕. ดิฉันสำรวมแล้วในศีลทุกเมื่อ ย่อม
 รักษาอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘
 ตลอดดีที่ ๑๔ ที่ ๑๕ ที่ ๘ ปักข์
 และวันปาฏิหาริย์ปักข์.

๑๑๖. เอเตน สจฺจวชฺเชน
 ปฺตุโต อุปฺปชฺชตํ อีสเ
 มุสา เม ภณฺมานาย
 มฺุทฺธา ผลตฺถ สตฺตธา”ติ.

๑๑๖. ข้าแต่พระฤๅษี ด้วยคำสัตย์นี้ ขอ
 ให้บุตรจงบังเกิด เมื่อดิฉันกล่าวเท็จ
 ขอให้ศึระจะแตกออกเป็น ๗ เสี่ยง.

 ตตฺถ มฺเหสีติ อคฺคฺมฺเหสี.
 รุจิโนติ สุรุจิสฺส รณฺโณ. ปจฺมฺนฺติ

 บรรดาเหล่านั้น คำว่า มฺเหสี
 ได้แก่ ยักรรมเหสี. คำว่า รุจิ ได้แก่

^๑ ฉ. อฏฺฐจฺงคฺคฺสมฺาคคํ.

โสฬสนัน อิตถีสหสฺसानํ สพฺพปรจมี.

พระเจ้าสุรจุ. คำว่า คนแรก ได้แก่ คนแรกที่สุดของพวกหญิง ๑๖,๐๐๐ นาง.

ยํ มนฺติ ยสฺมี กาลे สุขสฺวาสาय^๑
มํ สุรฺจุ อานยิ ตโต ปฏฺจาย อหํ
ทส วสฺสสหสฺसानิ เอกิกาว อิมสฺมี
เคเห วสี.

คำว่า ยํ มํ ความว่า จำเดิมแต่พระเจ้าสุรจุ ทรงนำข้าพเจ้ามาอยู่ร่วมสุข ข้าพเจ้าคนเดียวอยู่ที่พระตำหนักนี้ตลอด ๑๐,๐๐๐ ปี.

อติมณฺณิตฺถาติ มุหุตฺตมปิ สมฺมุขา วา
ปรมฺมุขา วา อติกกมิตฺวา มณฺณินฺติ
น อภิขานามิ^๒ น สรามิ. อิสฺเสติ
ตํ อาลปติ.

คำว่า เคยล่วงเกิน ความว่า ข้าพเจ้าไม่รู้สึกรู้สีก คือ นึกไม่ได้ แม้เพียงครั้งเดียวว่า ข้าพเจ้ามุ่งจะล่วงเกินท้าวเธอ เฉพาะพระพักตร์ก็ดี ลับพระพักตร์ก็ดี. พระนางสุเมธาทรงเรียกเทพเจ้านั้นว่า ข้าแต่พระฤษี.

เต มนฺติ สสฺสุโร จ สสฺสุ
จาติ เต อุโกปิ มํ. วิเนตาโรติ
เตหิ วินิตฺมहि,^๓ เต มม ยาว
ซีวีสุ ตาว โอวาทมทฺสุ.

คำว่า เต มํ ความว่า ท่านเหล่านั้นแม้ทั้งสอง คือพระสัสสุระ (พ่อผัว) และพระสัสสุ (แม่ผัว) ทรงพร่ำสอนดิฉัน. คำว่า ทรงแนะนำ ความว่า ท่านเหล่านั้น ทรงพร่ำสอนดิฉันแล้ว อธิบายว่า ท่านได้ประทาน

^๑ น. ออ ปาโร น ทิสฺสติ.

^๒ น. ปรมฺมุขา วา อติมณฺณินฺติ อิทํ อติกกมิตฺวา มณฺณนํ น ชานามิ.

^๓ น. เคหิ วินิตา อมฺหิ.

พระโอวาทแก่ดิฉันตลอดเวลา ที่ยังทรงพระชนม์ชีพ.

อวิหีสารตินีติ อหีสาสงฆาตยา อรติยา
สมนุหนาคตา, มยา หิ กุณฺณกปิปลุทิกาทิ^๑
โกจิ น หีสิตปุพฺโพ. กามสาดิ
เอกนฺเตเนว. **ธมฺมจารินีติ** ทสกุสส-
กมฺมปฺเภสุ ปุเรมิ. **อุปฺภุจาสินฺนุติ**
ปาทปริกมฺมาทีนิ กิจฺจานิ กโรนฺตี
อุปฺภุจหิ.

คำว่า มีความยินดีในความไม่เบียดเบียน
ความว่า ประกอบด้วยอรรถิกล่าวคือ
ความไม่เบียดเบียน เพราะว่า ดิฉันไม่
เคยเบียดเบียนสัตว์ไร ๆ เลย (แม้กระทั่ง)
มดดำหรือมดแดงเป็นต้น. คำว่า โดยแท้
ได้แก่ โดยส่วนเดียว. คำว่า มีปกติ
ประพฤติธรรม ความว่า ดิฉันบำเพ็ญ
กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ. คำว่า
ปฏิบัติ ความว่า เมื่อกระทำกิจมีการนวด
พระบาทเป็นต้น ชื่อว่า ปฏิบัติ.

สหกริยานีติ มยา สห
เอกสามิกสฺส ภริยาภุจทานิ.

คำว่า เป็นภรรยาพร้อม ความว่า
ร่วมเป็นภริยาของสามีเดียวกันกับดิฉัน.

นาหุติ กิเลสํ นิสฺสาย อิสฺสาธมฺโม
วา โภธธมฺโม วา มยุหํ น ภูตปุพฺโพ.
หิตেনาติ ยํ ตาสํ หิตํ, เตะเนว
นนฺทามิ, อุเร ปุตุตฺธิตโร^๒ วีย ตา
ทิสฺวา จุสฺสามิ,

คำว่า ไม่มี ความว่า ดิฉันไม่เคยมี
ความริษยา หรือความโกรธ เพราะ
อาศัยกิเลสเลย. คำว่า ด้วยประโยชน์
ความว่า สิ่งใดเป็นประโยชน์แก่พวกหญิง
เหล่านั้น ดิฉันยินดีด้วยสิ่งนั้น โดยแท้

^๑ ฉ. กุณฺณกปิปลุทิกปิ น...

^๒ ฉ. วุตุตฺธิตโร.

คุณสุดา ศึกษากิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กาจิติ ตาสุ เอกาปี มยุหํ อปฺปิยา
นาม นตฺถิ, สพฺพปาปี ทยาตาเยว.^๑
อนุกมฺปามีติ มุฑฺจิตฺเตน ตานิ สพฺพทานิ
โสฬสสทฺสสานิปี อตฺตทานิ^๒ วีย
อนุกมฺปามี.

สทฺธมฺเมนาติ นเยน การณฺณ,
โย ยํ กาคฺคํ สกฺโกติ, ตํ ตสฺมี
กมฺเม ปโยเชมีติ อตฺตโก. ปมุทฺติ-
ติมุทฺติยาติ เปเสนฺตี จ นิจฺจํ
ปมุทฺติตฺตมุทฺติยาเว หุตฺวา เปเสนฺนิ, อเว
ทฺฏฺจทาส อิทํ นาม กโรหิติ เอวํ
กฺขุชิตฺวา น เม โภจฺจि กตฺตจฺจิ
เปสิตฺตฺตพฺโพ. ปยตฺตปาณินิติ ไรตฺตทฺตภา
ปสฺสาริตฺตทฺตภาเว หุตฺวา.

คือ เห็นพวกเขายินดีเหมือนเห็นบุตรธิดา
ในอก.

คำว่า คนไหน ความว่า บรรดาหญิง
เหล่านั้น แม่หญิงคนหนึ่ง ชื่อว่า ไม่เป็น
ที่รักของดิฉันไม่มี ดิฉันเอ็นดูแม่หญิง
ทั้งหมด. คำว่า อนุเคราะห์ ความว่า
ดิฉันอนุเคราะห์หญิงทั้ง ๑๖,๐๐๐ คน
ทั่วไปเหล่านั้นด้วยจิตเอ็นดู ดุจอนุเคราะห์
ตนเอง.

คำว่า ด้วยธรรมเสมอ ได้แก่
โดยนัย คือ โดยเหตุ อธิบายว่า ผู้ใด
สามารถทำการงานอันใด ดิฉันก็บรรจ
ผู้นั้นในการงานอันนั้น. คำว่า มีอินทรีย์
เบิกบาน ความว่า ก็ดิฉันเมื่อจะใช้คน
มีหน้าตาเบิกบานเสมอจึงใช้สอย ไม่เคย
ใช้สอยใครในที่ไหน ๆ เพราะโกรธ
อย่างนี้ว่า เฮ้ย ทาสคนเลว แกจง
ทำการงานชื่อนี้. คำว่า มีมือชุ่ม
ความว่า มีมือล้างแล้ว คือมีมือเหยียด
ออกแล้วเทียว.

^๑ ฉ. ปิณฑาเยว.

^๒ ฉ. มุฑฺจิตฺเตน สทฺธา โสฬสสทฺสสานิปี ตา อตฺตทานิ.

ปาฏิหาริย์ปกขณชาติ ปญจมี อฏฺจมี
จาดุทฺทสี ปณฺณรสีติ^๑ ปจฺจุคฺคมนาณฺคุ-
คมนาเวเสน จตุตฺตารอ ทิวสา. สพฺพาคิ
นิจฺจุกาลํ ปญฺจสุ สึเสสุ สํวฺตฺตา
เตหิ ปิหิตโคปิตตฺตภาวา ว โหมีติ.

คำว่า และวันปาฏิหาริย์ปักข์ ความว่า
วัน ๔ วัน คือวันรับและวันส่ง ได้แก่
วัน ๕ คำ วัน ๘ คำ วัน ๑๔ คำ วัน
๑๕ คำ. คำว่า ทุกเมื่อ ความว่า
ดิฉันสำรวมในศีล ๕ ตลอดกาลเนื่องนี้จ
อธิบายว่า ดิฉันมีอิตถภาพที่ศีล ๕ นั้น
คุ้มครองป้องกันแล้ว.

เอวํ ตสฺสา คาถาสเตนปิ
คาถาสหฺสเสนปี วณฺณนิยมานานํ คุณานํ
ปฺมาณนฺนาม นตฺถิ. ตาย ปณฺณรสี
คาถาหิ อตฺตโน คุณฺโณ วณฺณิตกาเล-
เยว สกฺโก อตฺตโน พหุภกรณียตาย
ตสฺสา กถํ อวิจฺฉินฺหิตฺวา “ปฺหฺตฺตา
อพฺภุตาเยว เต คุณฺหา”ติ ตํ ปสฺสนฺโต
คาถาทฺวยามาห

ชื่อว่า การประมาณคุณของ
พระนางที่จะพรรณนาด้วย ๑๐๐ คาถาก็ดี
๑,๐๐๐ คาถาก็ดี ย่อมไม่มี. ในเวลาที่
พระนางพรรณนาคุณของพระองค์ด้วย
๑๕ พระคาถานั้นแล ท้าวสักกะทรง
หยุดพระเสาวนีย์ของพระนาง เพราะ
พระองค์มีภกรณียกิจมาก จึงตรัสว่า
“คุณของพระนางมากมายน่าอัศจรรย์
นัก” เมื่อจะทรงสรรเสริญพระนาง ได้
ตรัส ๒ พระคาถาว่า

๑๑๗. “สพฺพเพว เต ธมฺมคุณฺหา
ราชปฺตุติ ยสฺสสีนิ
สวฺวิชฺชนฺติ ตยิ ภทฺเท
เย ตฺวํ กิตฺเตสิ อตฺตนิ.

๑๑๗. “ดูกรพระราชบุตรผู้เรียงยศผู้เจริญ
คุณธรรมเหล่าใด ที่พระองค์อ้างถึง
ในพระองค์ คุณธรรมเหล่านั้น
ทั้งหมด มีพร้อมในพระองค์.

^๑ ฉ. อฏฺจมีจาดุทฺทสีปนฺนรสีนํ.

คุณสุดา ศึกษากิจ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๕-๑๑

๑๑๘. ขตุติโย ชาตีสมฺปนฺโน
 อภิชาโต ยสฺสสิมา
 ฌมฺมราชา เวเทหณฺ^๑
 ปุตุโต อุปฺปชฺชเต ตวา^๒ติ.

ตตฺถ ฌมฺมคฺคณาติ สภาวคฺคณา
 ภูตคฺคณา. **อวัชฺชนุตฺติ** เย ตยา วุตฺตา,
 เต สหฺเพเว ตยิ อุปฺสมปฺชฺชนุตฺติ.^๒

อภิชาโตติ อุภาโต^๓ สุทฺธชาโต.
 ยสฺสสิมาติ ยสฺสมฺปนฺเนน ปริวาร-
 สมฺปนฺเนน สมฺนฺนาคโต. **อุปฺปชฺชเต**
 เอรูโป ปุตุโต ตว อุปฺปชฺชิสฺสตี,
 มา จินฺตยฺตีติ.

สา ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา
 โสมนสฺสชาตา ตํ ปุจฺจนฺตี เทว
 คากา อภาสิ

๑๑๘. พระราชโอรส ผู้เป็นกษัตริย์
 สมบูรณ์ด้วยพระชาติ เป็นอภิชาต
 บุตร รุ่งเรืองพระยศ เป็นพระ
 ธรรมราชา ของชนชาววิเทหะ
 จะทรงอุปถัมภ์พระองค์”.

บรรดาคำเหล่านั้น **คุณที่เป็นเอง**
 คุณที่เกิดเอง ชื่อว่า **ธรรมคุณ**. คำว่า
มีอยู่ ความว่า ท่านกล่าวคุณเหล่าใด
 คุณเหล่านั้นทั้งหมด มีพร้อมในท่าน.

คำว่า **เป็นอภิชาตบุตร** ความว่า
 บริสุทธิ์ทั้งสองฝ่าย. คำว่า **ผู้เรืองยศ**
 ความว่า ประกอบด้วยความสมบูรณ์
 ด้วยยศ คือสมบูรณ์ด้วยบริวาร. คำว่า
จะทรงอุปถัมภ์ ความว่า บุตรเห็นปานนั้น
 จักเกิดแก่พระนาง พระนางอย่างกังวล
 ไปเลย.

พระนาง ทรงสดับพระดำรัสของ
 เทพนั้นแล้ว ทรงบังเกิดความโสมนัส
 เมื่อจะตรัสถามท้าวเธอ จึงได้กล่าว ๒
 คากาว่า

^๑ น. วิเทหณ.

^๒ น. อุปฺปชฺชนติ.

^๓ น. อภิชาโต.

๑๑๙. “ทุมมี^๑ รโฆชลุทธโร
 อเม เวหาย สณฺจโธ
 มนุญฺญํ ภาสเส วาจํ
 ยํ มยฺหํ หทยงฺคมํ.

๑๑๙. “ข้าแต่ท่านผู้มีดวงตาน่ายินดี ทรง
 ผ้าหมักหมมธุลี มาสถิตอยู่ใน
 เวหากาศ ในที่อะไรกระทบไม่ได้
 กล่าวคำเป็นที่พอใจ จับใจของ
 ดิฉัน.

๑๒๐. เทวดา นุสิ สคฺคฺคฺคา
 อิติ วาปี^๒ มหิตฺธิโก
 โก วาสิ ตฺวํ อนุปฺปตฺโต
 อตฺตํ เม ปเวทยา”ติ.

๑๒๐. ท่านเป็นเทวดา มาจากสวรรค์
 หรือเป็นฤาษีผู้มีฤทธิ์มาก หรือ
 เป็นใครมาถึงที่นี่ ขอท่านจงแจ้ง
 ตนให้ดิฉันทราบด้วย”.

ตตฺถ ทุมฺมิตฺติ อนนฺชิตฺกฺขา-
 มณฺชฺชิตฺโต.^๓ สกฺโก อากฺจฺจนฺโต
 รณฺณิเยน ตาปสฺเวสฺเสน อากฺโธ,
 ปพฺพชิตฺเวสฺเสน อากฺตตฺตฺตา ปน ส
 เหวมาห.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า มีดวงตา
 น่ายินดี ความว่า มีดวงตาไม่ได้หยอด
 มีร่างกายไม่ได้ประดับ ท้าวสักกะเมื่อ
 จะเสด็จมา ได้เสด็จมาด้วยเพศดาบสที่
 สง่างาม แต่พระนางกล่าวอย่างนั้น
 เพราะเสด็จมาด้วยเพศบรรพชิต.

อเมติ อปฺปฏิเม จาเน. ยํ มยฺหฺนฺนฺติ
 ยํ เอตํ มยฺหํ มนุญฺญํ วาจํ
 ภาสสิ, ตํ ภาสฺมาโน ตฺวํ เทวดา
 นุสิ สคฺคฺคฺคา อิทฺถาคฺโธ, อิติ วาปี
 มหิตฺธิโก สกฺกาทิสฺสุ โก วา ตฺวํ

คำว่า อเม ได้แก่ ในที่ไม่มีอะไร
 กระทบ. คำว่า ยํ มยฺหํ ความว่า
 ท่านกล่าววาจาฉันใด เป็นที่พอใจแก่ดิฉัน
 ท่านเมื่อกล่าววาจานั้น เป็นเทวดามา
 จากสวรรค์ถึงที่นี่ หรือเป็นฤาษีมีฤทธิ์

^๑ น. ทุมมี. ^๒ น. วา สิ.
^๓ น. อนนฺชิตฺกฺคา.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๑

อสิ อิธานุปรตุโต. อตุตธานี เม มาก หรือท่านเป็นเทพองค์ไหน ใน
 ปเวทยาดิ ยถาภูตํ กเถหิติ วทติ. บรรดาเทพมีท้าวสักกะเป็นต้น มาถึงที่นี่.
 คำว่า **จงแจ้งตนให้ดิฉันทราบ** พระนาง
 สุขเมธাত্রัสว่า ขอท่านจงกล่าวตาม
 ความจริง.

สกุโก ตสุสา กถนุโต ฉ ท้าวสักกเทวราช เมื่อจะทรงตอบ
 กถา อภาสิ แก่พระนาง ได้ทรงภาษิต ๖ พระคาถา
 ว่า

๑๒๑. “ยํ เทวสงฺฆมา วทนฺติ
 สฺขมฺมายํ สมากถา
 โสหนํ สกุโก สหสฺสกุโ
 อากโตสฺสมิ ทวนฺติเก.

๑๒๑. “หมู่เทพทั้งหลาย มาประชุมที่
 ธรรมสภาชื่อสุธรรมมา กล่าวถึง
 เทพองค์ใด เทพองค์นั้นคือข้าพเจ้า
 ผู้ชื่อว่าสหัสสักกะ (มีดวงตา ๑,๐๐๐)
 มายังสำนักของท่านแล้ว.

๑๒๒. อิตฺถิโย ชิวโลกสฺมี
 ยา โหนฺติ^๑ สมจารินี
 เมธาวินี สีลวตี
 สสุสฺสเทวา ปติพฺพตา.

๑๒๒. หญิงทั้งหลายเหล่าใด ในสัตว์โลก
 มีปกติประพฤติสม่าเสมอ มีปัญญา
 มีศีล เป็นผู้เคารพพ่อผัว แม่ผัว
 ดุจเทวดา ย่าเกรงสามี.

๑๒๓. ตาทีสาย สฺขเมธาย
 สฺขิจมฺมาย นาริยา
 เทวา ทสฺสนมายนฺติ
 มานฺสิยา อมานฺสา.

๑๒๓. เทวดาทั้งหลายซึ่งมิใช่มนุษย์ มา
 เยือนหญิงเช่นนั้น ผู้มีปัญญาดี มี
 การงานสะอาด เป็นหญิงมนุษย์.

^๑ ฉ. โหติ.

๑๒๔. ตาณัจ ภาทุเท สุจิตฺตณฺเณน
 ปฺพุเพ สุจฺริเตน จ
 อิธ ราชกุเล ชาตา
 สพฺพกามสมิทฺธิเน.

๑๒๔. ดูกรพระนางผู้เจริญ ท่านเกิด
 ในราชตระกูลนี้ ซึ่งสำเร็จความ
 ปรารถนาทุกอย่าง ก็ด้วยสุจริต-
 ธรรม ที่ท่านประพฤติดีแล้วใน
 ปางก่อน.

๑๒๕. อยณฺจ เต ราชปฺตฺติ
 อุภยตฺถ กฏฺคฺคโห
 เทวโลกุปฺปตฺติ จ
 กิตฺติ จ อิธ ชีวีเต.

๑๒๕. ดูกรพระราชบุตรี ก็สภาพลักษณะ
 นี้ ชื่อว่า การยึดถือขัณฑ์ในโลก
 ทั้งสองของท่าน คือการบังเกิดขึ้น
 ในเทวโลกอย่างหนึ่ง เกียรติยศใน
 ชีวิตนี้อย่างหนึ่ง.

๑๒๖. จิรํ สุเมธ สุขินี
 ธมฺมมตฺตนิ ปาลย
 เอสาหํ ติทิวํ ยามิ
 ปิยํ เม ตว ทสฺสนนฺ”ติ.

๑๒๖. ดูกรพระนางสุเมธา ขอให้พระนาง
 จงมีความสุข จงรักษาธรรมไว้
 ในตน ตลอดกาลนานเถิด ข้าพเจ้า
 นี้ ขอลาไปสู่ไตรทิพย์ การพบเห็น
 พระนาง เป็นที่ขอบใจของ
 ข้าพเจ้า”.

ตตฺถ สหสฺสกุโขติ อตฺถํ
 ปฺริสสฺส สหสฺเสหิ จินฺติตํ ตํ มุหุตฺต-
 ทสฺสนวเสน^๑ สหสฺสกุโขติ. อิตฺถิโยติ
 อิตฺถิ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ผู้ชื่อว่า
 สหัสสะกษะ ความว่า ชื่อว่า สหัสสะกษะ
 เพราะเห็นข้อความที่บุรุษ ๑,๐๐๐ กิดได้
 โดยเห็นครู่เดียว. คำว่า หมอทั้งหลาย
 ได้แก่ พวกสตรี.

^๑ ฉ. อคฺคสหสฺสสฺส ตํ มุหุคฺคํ ทสฺสนวเสน.

วรรณคดีภาษาไทย ป-ท.๑๕-๑๑

สมจารินีติ ตีหิ ทวาเรหิ สมจริยาย
สมนุหาคตา. ตาทิสายาติ ตถารูปาย.
สุเมธายาติ สุปญญา.

คำว่า มีปกติประพฤติสมำเสมอ ความว่า
ประกอบด้วยความประพฤติสมำเสมอด้วย
ไตรทวาร. คำว่า เช่นนั้น ได้แก่
เห็นปานนั้น. คำว่า ผู้มีปัญญาดี ได้แก่
ความรู้ดี.

อุภยตุถ กฏคฺคโหติ อยํ ตว
อิมสุมินฺจ อตฺตมาเว อนาคเต จ
ชยคฺคโห. เตสุ อิธโลกปรโลเกสุ
อนาคเต เทวโลกูปตฺติ จ อิธ ชีวีเต
ปวตฺตมานเน กิตฺติ จาติ อยํ อุภยตุถ
กฏคฺคโห นาม.

คำว่า ชื่อว่าการยึดถือชัยชนะในโลก
ทั้งสอง ความว่า การยึดถือชัยชนะใน
อัฐภาพนี้ และในอนาคตของท่านนี้.
อธิบายว่า สภาพแห่งลักษณะนี้คือ
บรรดาโลกนี้และโลกหน้า การเกิดขึ้นใน
เทวโลกในอนาคตอย่างหนึ่ง เกียรติยศ
เมื่อชีวิตยังเป็นไปอยู่ในโลกนี้อย่างหนึ่ง
ชื่อว่า การยึดถือชัยชนะในโลกทั้งสอง.

ธมฺมนฺติ เอวํ สภาวคฺคณํ จิรํ อตฺตนิ
पालย. เอสาหฺนฺติ เอโส อหํ. ปิยํ
เมติ มยฺหํ ตว ทสฺสนํ ปิยทสฺสนํ.^๑

คำว่า ธรรม ความว่า ท่านจงรักษา
คุณแห่งความจริงไว้ในตนอย่างนี้ ตลอด
กาลนาน. คำว่า เอสาห์ ตัดบทเป็น
เอโส อหํ (ข้าพเจ้านั้น). คำว่า เป็นที่
ขอบใจของข้าพเจ้า ความว่า การพบเห็น
ท่านเป็นการพบเห็นที่ข้าพเจ้าพอใจ.

“เทวโลกे पन मे किञ्चिदर्थं
उत्ति, तस्मा कञ्चामि, त्वं

ท้าวสักกเทวราชตรัสว่า “ส่วน
ข้าพเจ้ามีกิจจะต้องทำในเทวโลก เพราะ

^๑ ฉ. ปิย.

ออุปมตฺตา โหที”ติ ตสฺสา โอวาทํ
 ทตฺวา ปกฺกามิ. นพการเทวปุตฺโต
 ปน ปจฺจุสกาเลยว จวิตฺวา ตสฺสา
 กุจฺฉิมฺหิ ปฏิสนฺธิ คณฺหิ.

เหตุ นั้น ข้าพเจ้าจึงจะกลับ ท่านจงเป็น
 ผู้ไม่ประมาทเกิด” ครั้นทรงประทาน
 โอวาท แก่พระนางแล้วเสด็จหลีกไป.
 ฝ่ายนพการเทพบุตร จึงเคลื่อนมาถือ
 ปฏิสนธิในครรภ์ของพระนางสุเมธานั้น
 ในเวลาจวนรุ่งนั่นเอง.

สา คพฺภสฺส ปติฏฺฐิตภาวํ ฅตฺวา
 รณฺเอย อาโรเจสิ. ราชา คพฺภปริหารํ
 อทาสิ. สา ทสฺมาสจฺเจยน ปุตฺตํ
 วิชಾಯิ. “มหาปนาโท”ติสฺส นามํ
 กรีสุ. อุภยรฏฺฐวาสิโน “สามิ ปุตฺตสฺส
 โน ชีรฺมฺลนุ”ติ เอเกกํ กหาปณํ
 ราชนฺคณฺเ ขิปิสุ. มหาราสิ อโหสิ.
 รณฺเอยา ปฏิกฺขิตฺตาปิ “สามิ ปุตฺตสฺส
 โน วทฺธิตกาเล ปริพฺพโย ภวิสฺสตี”ติ
 อคฺคเหตฺวา ปกฺกมฺสิ. กุมาโร มหา-
 ปริวารเณ วทฺธิตฺวา วยฺปุตฺโต
 โสฬสวสฺสกาเลยว สพฺพสิปฺเปสุ
 นิปฺผตฺตี ปาปฺณิ.

พระราชเทวีทรงทราบว่าจะองค์ตั้งครรภ์
 จึงกราบทูลแด่พระราชา. พระราชา
 โปรดพระราชทานเครื่องบำรุงครรภ์.
 โดยกาลล่วงไป ๑๐ เดือน พระราชเทวี
 นั้น ทรงประสูติพระโอรส. พระชนก
 พระชนนี ทรงขนานพระนามแก่พระ-
 กุมารนั้นว่า “มหาปนาทกุมาร”.
 ประชาชนผู้อยู่ในแคว้นทั้งสอง พวกกัน
 โยนกหาปณะคนละ ๑ กหาปณะ ไว้ที่
 พระลานหลวง ด้วยมุ่งหมายว่า “เป็น
 มูลค่าชีรธารา (ค่าน้ำนม) ของพระโอรส
 เจ้านายของพวกเรา”. กหาปณะเป็น
 กองใหญ่. ประชาชนเหล่านั้น แม้
 พระราชาทรงห้ามแล้วก็ไม่เชื่อกล่าวว่า
 “ในกาลที่พระราชาโอรส เจ้านายของ
 พวกเราทรงเจริญวัยแล้ว จักได้เป็น
 ค่าใช้สอย” แล้วหลีกไป. พระราชกุมาร

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๑

คุณสุตา ศึกษากิจ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทรงเจริญด้วยบริวารเป็นอันมาก ทรง
เจริญวัยแล้ว สำเร็จการศึกษาใน
ศิลปศาสตร์ทุกอย่าง ในขณะที่มี
พระชนม์พรรษาได้ ๑๖ พรรษา.

ราชา ปุตตสฺส วยํ โอลิเกนฺโต
เทวี อาห “ภทฺเท ปุตตสฺส เม
รชฺชทาภิเสกกาเล รณณียมสฺส ปาสาทํ
กาเรตฺวา อภิเสกํ กาทเรสุสามิ”^๑ติ.
สา “สาธฺว เทวา”ติ สมฺปฏฺิจฺฉิ.
ราชา วตฺถุวิชฺชาจริเย ปกุโกสาเปตฺวา
“ตาทา วทฺฐมฺกิ คเหตุวา อมฺหากํ
นิเวสนโต อวิทฺุเร ปุตตสฺส เม
ปาสาทํ มาเปถ, รชฺเชน นํ
อภิสิญฺจิสฺสามิ”^๒ติ อาห. เต “สาธฺว
เทวา”ติ ภูมิปเทสํ วิมฺสนฺติ.

พระราชาทรงทอดพระเนตรวัยของพระ
โอรสแล้ว ตรัสกับพระเทวีว่า “นาง
ผู้เจริญ ในเวลาจะอภิเษกบุตรของเรา
ในราชสมบัติ จักให้สร้างปราสาทที่หน้า
สำราญ แก่เธอก่อนแล้วจึงจักทำการ
อภิเษก”. พระนางเทวีทรงรับสนอง
พระราชโองการว่า “เป็นการสมควร
เพคะ”. พระราชามีรับสั่งให้เรียกอาจารย์
ผู้เชี่ยวชาญพื้นที่มาเฝ้าแล้วตรัสว่า “นะ
พ่อทั้งหลาย พวกท่านจงพาเอาช่างไป
ทำการสร้างปราสาทแก่บุตรของเรา
ในที่ที่ไม่ไกลจากตำหนักของเรา เราจัก
ทำการอภิเษกเธอด้วยราชสมบัติ”. ผู้
ชำนาญพื้นที่เหล่านั้น รับพระราช
โองการว่า “ขอเดชะ ดีละ พระเจ้าข้า”
ก็ไปพิจารณาดูภูมิประเทศ.

^๑ น. กริสสามิติ.

^๒ น. อภิสิญฺจิสฺสามาคิ.

ตสุมี ขณ สกุกุสส ภวนัน
 อุณหาการิ ทสฺเสสิ. โส ตํ การณํ
 ฌตฺวา วิสฺสกกมฺม^๑ อามนฺเตตฺวา
 “จจฺฉ ตาต, มหาปนาทกุมารสฺส
 อายาเมน นวโยชนิกํ วิตุถาเรน
 อฏฺฐโยชนิกํ อุพฺเพเชน ปณฺจ-
 วิสฺติโยชนิกํ รตนปาสาทํ มาเปหิ”ติ
 เปเสสิ. โส วทฺฐกภิเวเสน วทฺฐกนิ
 สนฺตํคํ คนฺตฺวา “ตฺมุเห ปาตฺราสํ
 ภูณฺชิตฺวา เอถา”ติ เต เปเสตฺวา
 ทณฺฑเกน ภูมี ปหริ. ตาวเทว
 วุตฺตปฺปกาโร สตฺตภูมิกิ ปาสาทิ
 อฏฺฐหิ. มหาปนาทสฺส ปาสาทมฺกคฺล
 ฉตฺตลาภากิเสกมฺกคฺล^๒ อวาทมฺกคฺลนฺติ
 ตินิ มฺกคฺลानิ เอกโตว อเหสุ.
 มฺกคฺลฏฺฐาเน อฏฺยรฏฺฐวาสิโน
 สนฺนํปิตฺตฺวา มฺกคฺลฉเนน สตฺต
 วสฺसानิ วิตฺตินาเมสุ. เนว เต ราชา
 อญฺโยเชสิ.

ในขณะนั้น ภพท้าวสักกะแสดง
 อาการร้อน. ท้าวเธอทรงทราบเหตุนั้น
 จึงตรัสเรียกวิสสุกรรมเทพบุตรมาแล้วส่ง
 ไปว่า “แน่พ้อ ท่านจงไปสร้างรัตนะ
 ปราสาทยาว ๔ โยชน์ กว้าง ๘ โยชน์
 สูง ๒๕ โยชน์ ให้มหาปนาทกุมาร
 ที่เกิด. วิสสุกรรมเทพบุตรนั้นไปสู่สำนัก
 นายช่าง ด้วยเพศแห่งช่าง กล่าวว่
 “พวกท่านจงไปบริโภคอาหารเช้าแล้ว
 จงมา” แล้วส่งช่างพวกนั้นไป ไซ้ไม้ทำ
 เคาะพื้น. ในขณะนั้นเอง ปราสาท ๗
 ชั้นมีประการดังกล่าวแล้ว ได้ผุดขึ้น.
 การมงคล ๓ อย่างของพระราชากุมาร
 มหาปนาท ได้รวมเป็นคราวเดียว คือ
 มงคลเสด็จขึ้นปราสาท ๑ มงคลอภิเษก
 ได้พระราชทานเศวตฉัตร ๑ มงคลพระ
 ราชพิธีอวาทะ ๑. ในสถานที่มงคล
 ประชาชนชาวแคว้นทั้งสอง ประชุมกัน
 พากันเล่นมหรสพฉลองมงคลถึง ๗ ปี
 ล่วงไปแล้ว. พระราชายังไม่ได้ส่งคน
 เหล่านั้นกลับไป.

^๑ ฉ. วิสสกมม.

^๒ ฉ. ฉคคมฺกค.

คุณสุดา ศึกษากิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เตสํ วตถาลงฺการชาทนียโฆชนียาทิ
 สพุพฺ ราชกุลสนฺตกเมว อโหสิ. เต
 สตุตสํวจฺจรสฺส อจฺจเยน อุกฺกุโกสิตฺวา
 สฺรุจิมหาราชเณ “กิเมตฺน”ติ ปุฏฺจา “
 มหาราช อมฺหากํ มงฺคลํ ภูณฺชนฺตานิ
 สตุต วสฺसानิ คตานิ, กทา
 มงฺคลสฺส ปรีโยสานํ^๑ ภาวิสฺสตี”ติ
 อาหํสุ. ตโต ราชชา “ตาทา ปุตุเตน
 เม เอตุตํ กาลํ น หสิตฺพุพฺ,
 ยทา โส หสิสฺสตี ตทา คจฺจถา”ติ.^๒
 อถ มหาชนโน เภริญฺจาราเปตฺวา
 นฏฺเฐ สนนฺิปาเตสิ. ฉ นฏฺสหฺสฺसानิ
 สนนฺิปตฺติตฺวา สตุต โภฏฺจาสา หุตฺวา
 นจฺจนฺตาทา ราชานํ หสาเปตฺุ นาสกฺขีสุ.
 ตสฺส หิ^๓ ทีฆรตุตํ ทิพฺพนาฏฺกานํ
 ทิฏฺจตฺตาทา เตสํ นจฺจํ อมฺนุญฺญํ
 อโหสิ.

อุปรกรรมทังปวงเป็นต้นว่า ผ้า เครื่อง
 ประดับ ของเกี้ยว และของบริโภคของ
 ชนเหล่านั้น เป็นของราชตระกูลทั้งสิ้น.
 โดยเวลาล่วงไป ๗ ปี เขาเหล่านั้นพากัน
 ร้องทุกข์ ถูกพระเจ้าสุรุจิมหาราช ตรัส
 ถามว่า “เรื่องอะไรกัน” กราบทูลว่า
 “ข้าแต่มหาราชเจ้า เมื่อข้าพระองค์
 สนุกสนานการมงคลอยู่ ๗ ปีล่วงไปแล้ว
 เมื่อไรการมงคลจักสิ้นสุด”. ลำดับนั้น
 พระราชาตรัสว่า “แน่ะพ่อทั้งหลาย
 ตลอดเวลาที่มีประมาณเท่านี้ บุตรของเรา
 ไม่เคยหัวเราะเลย เมื่อใด เธอหัวเราะได้
 เมื่อนั้น พวกท่านจงกลับไปเกิด”. ครั้งนั้น
 มหาชนตีกลองเที่ยวประกาศ ให้พวก
 ละครประชุมกัน. พวกละคร ๖,๐๐๐
 ประชุมกัน แบ่งเป็น ๗ ส่วน พ่อครัวอยู่
 ไม่สามารถทำให้พระราชา ทรงพระ
 สรวลได้. ด้วยว่าการพ่อครัวของพวกเขา
 เขาไม่ถูกพระทัย เพราะพระองค์ทอด
 พระเนตรละครที่พยสิ้นกาลนาน.

^๑ ฉ. โอสานํ.

^๒ ฉ. กมิสฺสถาคิ.

^๓ ฉ. กิร.

คุณสุดา ศึกษากิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตทา กณฺหกณฺโณ^๑ จ
 ปณฺหุกณฺโณ จาติ เทว นาฏกเขฎฺฐกา
 “มยฺ ราชานํ หสาเปสฺสามา”ติ
 ราชงฺกณฺ ปวีสีสุ. เตสุ กณฺหกณฺโณ
 ตาว ราชทฺวาเร มหนฺตํ อตุลํ นาม
 อมฺพํ มาเปตฺวา สุตฺตคฺคฺพํ ธิปิตฺวา
 ตสฺส สาขาย ลคฺคาเปตฺวา สุตฺเตน
 อตุลมฺพํ อภิรุหิ. อตุลมฺโพ กิร
 เวสฺสวณฺณสฺส อมฺโพ. อถ ตมฺปิ
 เวสฺสวณฺณทาสา องฺคปจฺจจฺกานิ
 จินฺหิตฺวา ปาเตสฺสุ. เสสนาฏกา ตานิ
 สโมธาเนตฺวา อุกฺเกน อภิสิญฺจิสฺสุ.

ในเวลานั้น หัวหน้าคณะละคร ๒
 คน คือกัณชกัณณะ ๑ ปันทุกัณณะ ๑
 กล่าวว่า “เราจักให้พระราชาทรง
 พระสรวล” แล้วเข้าไปสู่พระลานหลวง.
 บรรดาคนทั้งสองนั้น นายกัณชกัณณะ
 เนมิตตันมะม่วงใหญ่ชื่อว่าอตุละ ที่ประตู่
 พระราชวัง แล้วโยนกลุ่มด้ายไปคล้องที่
 กิ่งมะม่วงนั้น แล้วขึ้นไปยังต้นมะม่วง
 อตุละด้วยสันด้าย. ได้ยินว่า มะม่วงอตุละ
 เป็นมะม่วงของท้าวเวสสุวัณ. ครั้งนั้น
 ทาสของท้าวเวสสุวัณ จึงฉีกนาย
 กัณชกัณณะเมื่อนั้นให้เป็นอวัยวะน้อยใหญ่
 ให้ตกลงไป. พวกละครที่เหลือจึงรวบรวม
 อวัยวะน้อยใหญ่เหล่านั้นเข้าแล้ว รด
 ด้วยน้ำ.

โส ปุปฺผปฺภุํ นิวาเสตฺวา ปารุปีตฺวา
 จ นจฺจนฺโตว อฏฺฐหิ. มหาปนาโท
 ตมฺปิ ทิสฺวา เนว หสิ. ปณฺหุกณฺโณ
 นโฏ ราชงฺกณฺ ทารุจิตกํ กาเรตฺวา
 อตฺตโน ปรีสาย สทุธิ อคฺคิ ปาวีสิ.
 ตสฺมี นิพฺพตฺเต ทารุจิตกํ^๒ อุกฺเกน

นายกัณชกัณณะ นุ่งห่มผ้าลายดอกไม้
 ฟ้อนรำอยู่. พระเจ้ามหาปนาทะทอด
 พระเนตรเห็นเขาแล้ว หาทรงพระสรวล
 ไม่. นายละครชื่อปันทุกัณณะ จึงให้
 ก่อกองเพลิงด้วยฟืน ที่ห้องพระลานหลวง
 แล้วเข้าไปยังกองเพลิงพร้อมด้วยบริษัท

^๑ ฉ. กณฺหกณฺโฆ. เอวมฺปริปี.

^๒ ฉ. ตสฺมี นิพฺพตฺเต จิตกํ.

คุณสุตา ศึกษากิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภิณฺจิสฺส. โส สปริโส ปุပ္ผปฏฺฐิ
 นิวาเสตฺวา จ ปารุปีตฺวา จ นจฺจนฺโต
 จ อฏฺฐหิ. ตํ ทิสฺวา ราชา เนา
 หสิ. อิติ ตํ ราชานํ หสาเปตฺตุ
 อสกุโกนฺโต มนุสฺสา อุตฺตมฺตา
 อหสิ.

สกุโก ตํ การณํ ฆตฺวา
 “คจฺฉ ตาต มหาปนาทํ หสาเปตฺวา
 เอहि”ติ เทวณฺฏํ เปเสสิ. โส อาคนฺตฺวา
 ราชงฺคเณ อากาเส จตฺวา อุตฺตมฺงคํ
 นาม ทสฺเสสิ เอโกว หตฺโต เอโกว
 ปาโท เอโก อกฺขิ เอกา ฃมฺกาทิ^๑
 นจฺจติ จลติ, ฃนฺทติ เสสํ นิจฺจลํ
 อโหสิ. ตํ ทิสฺวา มหาปนาโท โถกํ
 หสิตํ อกาสิ. มหาชน ปน หสนฺโต
 หสํ สนฺธาเรตฺตุ สตี ปจฺจุปฏฺฐาเปตฺตุ
 อสกุโกนฺโต องฺคานิ วิสฺซุเชตฺวา
 ราชงฺคเณเยว ปติ. ตสฺมี กาลे
 มงฺคลํ นิฏฺฐิตํ. เสสเมตฺถ “ปนาโท
 นาม โส ราชา, ยสฺส ยฺโย

ของตน. เมื่อกองเพลิงนั้นดับ พวกละคร
 ที่เหลือจึงเอาน้ำรดกองเพลิง. นายบัณฑิต-
 กัณณะนั้นพร้อมกับบริษัทนุ่งห่มผ้าลาย
 ดอกไม้ พ้อนรำอยู่. พระราชาทอด
 พระเนตรเห็นเขาแล้วหาทรงพระสรวลไม่.
 มนุษย์ทั้งหลายเมื่อไม่สามารถจะให้พระ
 ราชานั้น ทรงพระสรวล จึงได้พากัน
 รุ่ยวาย ด้วยประการฉะนี้.

ท้าวสักกะทรงทราบเหตุนั้นแล้ว
 ทรงส่งนักระบำเทพบุตรไป พร้อมกับ
 ตรัสว่า “ดูกรพ่อ ท่านจงไปแสดงให้
 พระเจ้ามหาปนาทะทรงพระสรวลแล้วจง
 กลับมา”. เทพบุตรนักระบำนั้นมาสถิต
 อยู่ในอากาศที่ห้องพระลาน แสดงระบำ
 ชื่อว่ากิ่งอ้อยวะ คือ พ้อนรำมือข้างเดียว
 กระดิกเท้าข้างเดียว กระพริบตาข้างเดียว
 ยกคิ้วข้างเดียว อ้อยวะที่เหลือหนึ่งไม่
 ไหวเลย. พระเจ้ามหาปนาทะทรงทอด
 พระเนตรระบำเทพบุตรนั้นแล้ว ได้ทรง
 พระสรวลเล็กน้อย. ฝ่ายมหาชนพากัน
 ขบขันอยู่ ไม่อาจจะตั้งสติเพื่อกลั่นหัวเราะ
 ได้ จึงปล่อยตัวล้มไปที่ห้องพระลานหลวง

^๑ ฉ. เอกา ทาธา.

สุวรรณมโย”ติ มหาปนาทชาตเก
 วรรณตพพ. ราชา มหาปนาโท
 ทานาทินี ปุณณานิ กตฺวา อายุปริ-
 โยसानเน เทวโลกเมว คโต.

นั่นเอง. พระราชพิธีมงคลจึงเสร็จสิ้น
 ในกาลนั้น. คำที่เหลือในเรื่องนี้ ท่าน
 พรรณนาไว้ในเรื่องมหาปนาทชาดกมีคำ
 เริ่มต้นว่า “พระราชาทรงพระนามว่า
 ปนาทะมีปราสาทสำเร็จด้วยทอง” ดังนี้.
 พระราชามหาปนาทะทรงบำเพ็ญบุญมี
 ทานเป็นต้น ได้เสด็จไปสู่เทวโลกในเวลา
 สิ้นพระชนมายุ.

สตถา อิมิ ธมฺมเทสนิ อหริตฺวา
 “เอวํ ภิกฺขเว วิสาขา ปุพฺเพปิ
 มม สนฺติกา วรํ ลภียेวา”ติ วตฺวา
 ชาตกํ สโมธานสิ “ตทา มหาปนาโท
 ภาทฺทชิ อโหสิ, สฺเมธาเทวี วิสาขา,
 วิสสุกฺกมโม อานนฺโท, สกฺโก ปน
 อหเมวา”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ
 ธรรมเทศนานั้นมาแล้ว จึงตรัสว่า “ดูกร
 ภิกษุทั้งหลาย แม้ในครั้งก่อน นาง
 วิสาขาก็ได้พรจากสำนักของเราอย่างนี้”
 แล้ว ทรงประมวลชาดกว่า “พระเจ้า
 มหาปนาทะครั้งก่อน ได้เป็นพระภิกษุ
 ภัททชิ พระนางสุเมธาเทวีได้เป็นนาง
 วิสาขา วิสสุกรรมเทพบุตรได้เป็นอานนท์
 ส่วนท้าวสักกะได้เป็นเราเอง”.

สุริยชาตกวรรณนา ฉฎฐา.

พรรณนาสุริยชาดก ที่ ๖ จบ.

คุณสุดา ศึกษากิจ

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. ปญจอุโปสถชาตก (๔๕๐)

๑๒๗. “อบุโปสสุกุโกทานิ ตุवं กโปต
วิหังคม น ตว โภชนตโก
ขุททำ ปิปาสํ อธิवासยนโต
กสฺมา ภวโปสติกโก กโปตาดิ

๑๒๘. อหํ ปุเร คิทุทธิตโต กโปติยา
ตสฺมี ปเทศสมฺหิ อุโก^๑ รามม
อถคฺคหิ สากุณฺนิโก กโปตี
อกามโก ตาย วินา อโหสี.

๑๒๙. นานากาวา^๒ วิปฺโยเคน ตสฺสา
มโนมยํ เวทน เวทยามิ
ตสฺมา อหํโปสถ^๓ ปาลยามิ
ราโค มมํ มา ปุนรคฺคมาสิ.

๑๓๐. อนุชฺชุกามิ อุรค ทุชฺชิว
ทาจาวุโร โฆรวิสฺสสิ สปฺป

๘. ปญจอุโปสถชาตก (๔๕๐)

๑๒๗. “นกกพิราบ ตัวเที่ยวไปในอากาศ
เพราะเหตุไร เวลาเช้าจึงมี
ความขวนขวายน้อย เจ้าไม่ต้อง-
การอาหาร อดกลิ่นความหิว
กระหายมารักษาอุโปสถศีลแล้ว.

๑๒๘. เมื่อก่อนนี้ ข้าพเจ้าบินร่วมทางไป
กับนางนกกพิราบ เราสองตัวเมีย
อภิรมย์กันอยู่ในป่าประเทศนั้น
ต่อมาเหยี่ยวได้โฉบเอานางนก
พิราบไปเสีย ข้าพเจ้าไม่ปรารถนา
จะพลัดพรากจากนางเลย.

๑๒๙. แต่จำต้องพลัดพรากจากนาง
เพราะพลัดพรากจากนาง ข้าพเจ้า
จึงได้รับความร้าวรานใจ เพราะ
เหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงรักษาอุโปสถ
ศีลด้วยคิดว่า ความรักอย่าได้กลับ
มาหาเราอีกเลย.

๑๓๐. แ่นะงูตัวเลื้อยไป มีลิ้น ๒ แฉก
เจ้ามีเขี้ยวเป็นอาวุธ มีพิษร้ายแรง

^๑ ฉ. อสุมี ปเทศสมฺหิ นุโก.

^๒ ฉ. นานากาวา.

^๓ ฉ. อหํ โปสถ. เอวมฺปิริปี.

คุณสุตา ศึกษากิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ขุทท^๑ ปิปลาส์ อธิวาสยนุโต
กสฺมา ภวโปสติโก นุ ทิม.

เพราะเหตุไร เจ้าจึงอดกลั้นความ
หิวกระหายมารักษาอุโบสถเล่า.

๑๓๑. อสุโก อหุ พลวา คามิกสฺส
จลกกฺกุ วณฺณพฺลูปนฺโน
โส มํ อุกฺกมิ ตํ กุปีโต อทฺสี
ทุกฺขาทิตฺตุนฺโน^๒ มรณํ อูปาคา.

๑๓๑. โคผู้ของนายบ้าน กำลังเปลี่ยว
คะนอง มีหนอกกระเพื่อมระริก
มีลักษณะงาม มีกำลัง มันได้
เหยียบข้าพเจ้า ข้าพเจ้าโกรธ
จึงได้กัดมัน มันถูกความเจ็บปวด
บีบคั้น จนถึงความตาย.

๑๓๒. ตโต ชนา นิภฺขมิตฺวาน คามา
กนฺทิตฺวา โรทิตฺวา อปฺกมฺสี
ตสฺมา อหโปสฺต ปาลยามิ
โกโร มม มา ปฺนราคมาสิ.

๑๓๒. ต่อจากนั้น พวกมนุษย์ก็พากันออก
มาจากบ้านได้ร้องไห้คร่ำครวญ
ได้จากไป เพราะเหตุนั้นข้าพเจ้า
จึงรักษาอุโบสถ ด้วยคิดว่าความ
โกรธอย่าได้กลับมาหาเราอีกเลย.

๑๓๓. มตาน มฺसानิ พหุ สฺसानะ
มณฺญวฺรปฺปี ตว โภขเนตํ
ขุทฺทํ ปิปลาส์ อธิวาสยนุโต
กสฺมา ภวโปสฺติโก สีคาล.

๑๓๓. แนะสุนัขจึงจอก เนื้อคนตายแล้ว
มีอยู่ในป่าช้าเป็นอันมาก อาหาร
ชนิดนี้เป็นที่พอใจของเจ้า เพราะ
เหตุไร เจ้าจึงอดกลั้นความหิว
กระหายมารักษาอุโบสถศีล.

๑๓๔. ปวิสฺส^๓ กุจฺฉี มหโต คขสฺส
กฺกนเป รโต หตฺถิมิสฺส กิทฺโธ

๑๓๔. ข้าพเจ้าพลัดเข้าไปในท้องช้างตัว-
ใหญ่ ยืนดีในซากศพ ตัดใจใน

^๑ น. ขุท. เอวมปริปี.

^๒ น. ทุกฺขาทิตฺตุนฺโน.

^๓ น. ปวิส.

คุณสุตา ศึกษากิจ

สร้างคัมภีร์ฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุโณห^๑ จ วาโต ติจิณา จ รสุมิโย
เต โสสยฺงฺ ตสฺส กรีสมกฺคํ.

เนื้อช้าง ลมร้อนและแสงแดดกล้า
ได้แผดเผาทวารหนักของช้างนั้นจน
แห้งกรัง.

๑๓๕. กิโส จ ปณฺฑู จ อหํ ภาทฺเต
น เม อหุ นิกฺขมนาย มคฺโค
มหา จ เมโฆ สหสา ปวสฺสิ
โส เตมยิ ตสฺส กรีสมกฺคํ.

๑๓๕. ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งผอมทั้ง
เหลือง ข้าพเจ้าไม่มีทางออก
ต่อมาฝนห่าใหญ่ตกลงมา โดยปล้น
ฝนห่าใหญ่นั้น ชะทวารหนักของ
ช้างนั้น จนเปียกชุ่ม.

๑๓๖. ตโต อหํ นิกฺขมิสฺส ภาทฺเต
จนฺโท ยถา ราหุขฺมา ปมฺตุโต
ตสฺมา อหํโปสถ ปาลยามิ
โลโก มมฺ มา ปุนฺราคมาสิ.

๑๓๖. ท่านผู้เจริญ เพราะเหตุนั้น ข้าพ-
เจ้าจึงออกมาได้ ดังดวงจันทร์
หลุดพ้น จากปากของราหู ฉะนั้น
เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงรักษา
อุโบสถศีล ด้วยคิดว่าความโลภ
อย่างกล้ากราย มาถึงเราอีกเลย.

๑๓๗. วมฺมิกฺกฺกฺปสฺสึมิ กิปลฺลิกานิ
นิปฺโปถยนฺโต ตูวํ ปุเร จราสิ
ขุทฺทํ ปิปาสํ อธิวาสยนฺโต
กสฺมา ภาวํโปสธิโก นุ อจฺฉ.

๑๓๗. แนะหมี เมื่อก่อนนี้ เจ้าเที่ยวขยี้
กินตัวปลวก ในจอมปลวก เพราะ
เหตุไร เจ้าจึงอดกลั้นความหิว
กระหาย มารักษาอุโบสถศีลเล่า.

๑๓๘. สกํ นิเกตํ อติเหพฺยาโน^๒
อตฺริจฺฉตฺยา มลตํ อคฺจฺฉิ^๓

๑๓๘. ข้าพเจ้าดูหมิ่นถิ่น ที่เคยอยู่ของตน
ได้ไปยังปัจฉิมกันตคาม แคว้นมลรัฐ

^๑ ขา. อญฺจ. อุญฺโท.

^๒ ฉ. อติหิพฺยาโน.

^๓ ฉ. อตฺริจฺฉตฺยา มลลคามํ อคฺจฺฉิ.

ตโต ชนา นิกุมิตวาน คามา
โกทนต์เคน ปริโปถยีส ม.

เพราะความอยากมากเกินไป
ครั้งนั้นชนทั้งหลาย ต่างพากัน
ออกจากบ้าน รุมตีข้าพเจ้าด้วย
ท่อนไม้พลอง.

๑๓๙. โส ภินฺนสีโส รุหิรมกฺขิตงโค
ปจฺจาคมาสี สสทํ^๑ นิเกตํ
ตสฺมา อหํโปสท ปาลยามิ
อตรฺริจฺจตา มา ปุณฺราคมาสี.

๑๓๙. ข้าพเจ้าศีระชะแตก เลือดเป็นอนัตว์
จึงกลับมายังถิ่นที่เคยอยู่อาศัยของ
ตน เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึง
รักษาอุโบสถศีลด้วยคิดว่า ความ
อยากมากเกินไป ย่าได้กล้ำกราย
มาถึงเราอีกเลย.

๑๔๐. ยํ โน อปฺจุฉิตฺต ตฺวํ ภาทนต์
สพฺพเว พุยากริมฺหา ยถาปชานํ
มยมฺปิ ปุจฺฉาม ตฺวํ ภาทนต์
กสฺมา ภาโวสติโก นุ พุราหุเม.^๒

๑๔๐. ท่านผู้เจริญ ท่านได้ถามข้าพเจ้า
ถึงข้อความอันใด ข้าพเจ้าทั้งหมด
ก็ได้เล่าข้อความนั้น จนแจ่มแจ้ง
ทั้งหมดตามที่ได้รู้ ข้าแต่ท่านผู้เป็น
วงศ์พรหมผู้เจริญ พวกข้าพเจ้า
ขอถามท่านบ้าง เพราะเหตุไร
ท่านจึงรักษาอุโบสถศีลเล่า.

๑๔๑. อนุปฺลิตฺโต มม อสฺสมมุหิ
ปจฺจเจกพุทฺโธ มุหุตฺตํ นิสิตฺติ

๑๔๑. พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ผู้ไม่
เป็นอนัตว์กิเลส นั่งอยู่ในอาศรม

^๑ ฉ. สก.

^๒ ชา. อฏฺจ. พุราหุเม.

คุณสุตา ศึกษากิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส มํ อเวที คติมาคตัญจ
นามณฺจ โคตตํ จรณณฺจ สพฺพํ.

ของเรากรูหนึ่ง ท่านได้บอกให้
เราทราบถึงที่ไปที่มา ชื่อ โคตร
และจรณะทุกอย่าง.

๑๔๒. เอวมุปีหํ วนฺทึ น ตสฺส ปาเท
น จาปีหํ นามโคตฺเตน ปุจฺฉี
ตสฺมา อหํโปสถ ปาลยามิ
มาโน มมํ มา ปุนราคมาสี”ติ.

๑๔๒. เรามีได้กราบไหว้ทำทั้งสองของ
ท่าน ทั้งมิได้ถามถึงนามและโคตร
ของท่านเลย เพราะเหตุนั้น เรา
จึงรักษาอุโบสถศีล ด้วยคิดว่า
ความถือตัว อย่าได้กลับมาแผ้วพาน
เราอีกเลย”.

ปญฺจอุโปสถชาตกํ สตฺตมํ.

ปัญจอุโบสถชาตก ที่ ๗.

๗. ปัญญาอุโบสถชาดก

(๔๕๐)

อุปโปสสุกโกทานิ ตูรั กโปตาติ
อิทัง สตุถา เขตวเน วิหรนุโต
อุโปสติกเก ปณฺจสเต อุปาสะเก อารพุก
กเถสิ.

ตทา หิ ภควา^๑ ธมฺมสภายั
จตุปริสมชฺเฒ อลงฺกตพุกุทาสเน
นิสึทิตฺวา มุทุจิตฺเตน ปริสํ โอลเเกตุวา
“อชฺช อุปาสะกานันํ กถํ ปฏิจฺจ
เทสนา สมฺมจฺจุหิสฺสตี”ติ ฌตุวา
อุปาสะเก อามนุเตตุวา “อุปาสะกา
อุโปสติกัง กโรถา”ติ^๒ ปุจฺจิตฺวา “อาม
ภนฺเต”ติ วุตฺเต “สาธู ตุมฺเหหิ กถํ,
อุโปสโก นามส โปราณกปณฺชิตานัน
วโส, โปราณกปณฺชิตา หิ รากาหิ-
กิลลสํ ปริกฺคหณตฺถ”^๓ อุโปสถวาสะ
วสิสฺสุ”ติ วตุวา เตหิ ยาจิโต อติตํ

๗. พรรณนาปัญญาอุโบสถชาดก

(๔๕๐)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเชตะวันมหาวิหาร ทรงปรารภอุบาสก
๕๐๐ คนผู้รักษาอุโบสถ ตรัสพระธรรม
เทศนานี้ว่า **นกพิราบ** **เวลานี้เจ้าจึงมี**
ความชวนชวนน้อย เป็นต้น.

ความย่อว่า ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาค
ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ ซึ่งประดับไว้
สวยงาม ท่ามกลางบริษัททั้ง ๔ ใน
ธรรมสภา ทรงเลดูบริษัทด้วยพระทัย
อ่อนโยน ทรงทราบว่ “วันนี้ เทศนา
จะมีขึ้นได้ เพราะอาศัยการสนทนาของ
พวกอุบาสก” จึงตรัสเรียกอุบาสกทั้งหลาย
มาเฝ้า ตรัสถามว่า “อุบาสกทั้งหลาย
พวกท่านรักษาอุโบสถศีลกันหรือ” เมื่อ
พวกอุบาสกกราบทูลว่า “ใช่ พระเจ้าข้า”
จึงตรัสว่า “พวกท่านทำดีแล้ว ธรรมดา
ว่าอุโบสถศีลนี้ เป็นวงศ์ของพวกบัณฑิต

^๑ ฉ. สตุถา.
^๒ ฉ. อุโปสติกคฺค อุปาสะกาคิ.
^๓ ฉ. รากาหิกิลลสนิกคหณตฺถ.

คุณสุตา ศีกษาภิก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๒

อาหริ.

แต่ครั้งเก่าก่อน แท้จริงบัณฑิตสมัยก่อน
อยู่รักษาอุโบสถศีล เพื่อข่มกิเลสมีราคะ
เป็นต้น” อันพวกอุบาสกทูลอาราธนา
แล้ว ทรงนำอดีตนิทานมาตรัสว่า

อดีต มคธรรฐจาทีน^๑ ตินฺนุณิ
รรฐจานัน อุนฺนฺตเร อติวิย รมณีย^๒
อฏฺฐวีปเทโส^๓ อโหสิ. โพรสิสตฺโต
มคธรรฐเจ พุราหมณฺมหาศาลกฺุเล
นิพฺพุตฺติตฺวา วยปฺปตฺโต กามเ ปหาย
นิภฺษมิตฺวา ตํ อฏฺฐวี ปวิสิตฺวา
อสุสมปท^๓ กตฺวา อิลิปฺพุพฺพชฺช^๓
ปฺพุพฺพิตฺวา วาสํ กปฺเปสิ. ตสฺส ปน
อสุสมฺสฺส อวิทฺฐเร เอกสุมี เวพฺพุกฺหน
ภริยาย สทฺฐี กปฺโตสกุโณ วสติ
เอกสุมี วมฺมิเก อหิ เอกสุมี วนคฺมุเพ
สิคาลเ เอกสุมี วนคฺมุเพ อจฺจเ.
เต จตฺตาโรปี กาลเณ กาลํ อิลี
อุปฺสงฺกมิตฺวา ฐมฺมํ สฺถนฺนฺติ.

ในอดีตกาล ในระหว่างรัฐทั้ง ๓
มีมคธรัฐเป็นต้น ได้มีดงนำรึนรมยเใจ
ยั้งนัก. พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูล
พราหมณ์มหาศาลในมคธรัฐ เจริญ
เติบโตแล้ว ละทิ้งกามออกเดินทางเข้าไป
ยังดงนั้น สร้างอาศรมบถบวชเป็นฤาษี
ดำรงชีวิตอยู่. อนึ่งไม่ไกลจากอาศรมบถ
นั้น นกพิราบกับเมียบินในชฎุป่าไผ่
แห่งหนึ่ง งูอาศัยอยู่ในจอมปลวกแห่งหนึ่ง
สุนัขจึงจอกอาศัยอยู่ที่พุ่มไม้แห่งหนึ่ง
หมีอาศัยอยู่ที่พุ่มไม้แห่งหนึ่ง สัตว์แม่ทั้ง
๔ นั้น ไปหาฤาษีฟังธรรมเป็นประจำ
สม่ำเสมอมาช้านาน.

อถกทิวสํ กปฺโต ภริยาย สทฺฐี
กฺุลาวกา นิภฺษมิตฺวา โคจฺราย ปกฺกามา.

อยู่มาวันหนึ่ง นกพิราบกับเมียบินออก
จากรังหลีกไปเที่ยวหากิน. เหี่ยวตัวหนึ่ง

^๑ น. อติวิย รมณียอติ อขฺ สทฺโท น ทิสฺสคฺ.
^๒ น. อฏฺฐวี. ^๓ น. อสุสม.

คุณสุดา ศึกษากิจ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสฺส ปจฺจโต คจฺจนฺตึ กโปตี โฉบเอานางนกพิราบ ซึ่งบินตามไป
 เอโก เสโน คเหตุวา ปลาญี. ข้างหลังของนกพิราบผู้ว่านั้นแล้ว ก็บิน
 ตสฺสา วิรฺวสทฺทํ สุตฺวา กโปโต หนีไป. นกพิราบได้ยินเสียงร้องของ
 นิวตฺติตฺตฺวา โอลฺเกนฺโต ตํ กโปตี นางนกพิราบนั้นแล้ว จึงเสียวลกลับมาดู
 เตน หริยฺมานํ ปสฺสิ. เสโนปิ ตํ เห็นนางกำลังถูกเหยี่ยวโฉบจับไป. ฝ่าย
 วิรฺวณฺตฺตฺยฺเยว มาเรตฺวา ขาทิ. กโปโต เหยี่ยวผ่านางนกพิราบทั้ง ๆ ที่กำลังร้อง
 ตาย วิโยเคน ราคปริพาเหณ ปรีชยฺห- คร่ำครวญอยู่นั่นเอง จนตายแล้วก็จิกกิน.
 มาโน จินฺเตสิ “อโย ราโค อติวิย เพราะความพลัดพรากจากนางนกพิราบ
 มํ กิลเมติ, น อิทานิ อิมํ นั้น จึงถูกความร้อนรุ่มในความอาลัยรัก
 อนิคุคเหตุวา โคจฺราย ปกฺกมิสฺสามิ”ติ เพลสนอยู่ คิดว่า “ความอาลัยรักนี้
 โส โคจฺรปถํ ปจฺจินฺทิตฺวา ตาปสฺสฺส ช่างทำให้เราลำบากใจยิ่งนัก คราวนี้
 สนฺตฺกํ คนฺตฺวา ราคํ นิคุคหาย ถ้าเรายังข่มเจ้าความอาลัยรักนี้ไม่ได้ จะ
 อุโปสถํ สฺมาทฺธิยิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิปชฺชติ. ไม่ยอมออกไปหากิน” นกพิราบนั้น
 ตัดขาดหนทางไปหากิน ไปยังสำนักของ
 ดาบส สฺมาทานอุโปสถ เพื่อข่มความ
 อาลัยรัก นอนอยู่ข้างหนึ่ง.

สไปปี “โคจโร ปรีเยสิสฺสามิ”ติ
 วสนฺภูจฺจานา นิภฺขมิตฺตฺวา ปจฺจนฺตคาเม
 คาวิจฺรณฺภูจฺจานเ^๑ โคจโร ปรีเยสฺติ.
 ตทา คามโกชกสฺส สพฺพเสโต
 มจฺจลลอุสโก โคจโร คเหตุวา เอกสฺมิ
 วมุมิกปาเท ชนฺดฺนฺนา ปติฏฺจาย

ฝ่ายงู คิดว่า “เราจะแสวงหา
 อาหาร” จึงออกจากที่อยู่ แสวงหา
 อาหารในสถานที่เที่ยวไปของฝูงโค ณ
 หมู่บ้านชายแดน. คราวนั้น โคมงคล
 ขาวปลอดของนายบ้านหากินแล้วหมอบ
 คู้เข่าอยู่ที่เชิงจอมปลวกแห่งหนึ่ง เอาเขา

^๑ ฉ. คาวิน วิจฺรณฺภูจฺจาน.

สิงเคหิ มตฺติกิ กณฺหฺนุโต กิพฺติ. สปุโป คาวินิ ปทสทฺเทน ภิโต ตํ วมุมิกํ ปวิสิตฺตํ ปกฺขนฺุโต^๑ อถ นํ อุสโม ปาเทน อกฺกมิ. โส ตํ กุชฺฌิตฺวา ๗สิ. อุสโม ตตฺถเวท ชีวิตฺกฺขยํ ปตฺโต. คามวาสินอ “อุสโม กิร มโต”ติ สุตฺวา สพฺเพ เอกโต อากนฺุตฺวา โรทิตฺวา กนฺุทิตฺวา ตํ คณฺฐมาลาทีหิ ปุชฺเชตฺวา อาวาฏฺเฐ นิภฺขณิตฺวา ปกฺกมึสฺสุ. สปุโป เตสํ กตกาเล นิภฺขมิตฺวา “อหิ โภธํ นิสฺสาย อิมํ ชีวิตา โวรโรเปตฺวา มหาชนสฺส หทยเ สิกํ ปาเปสิ,^๒ น อิทานิ อิมํ อนิคุคฺคเหตุวา โคจราย ปกฺกมึสฺสสามิ”ติ นิวตฺติตฺวา ตํ อสฺสสมํ คนฺุตฺวา โภธํ นิคุคฺคหนตฺถาย^๓ อูโปสถํ สสมาทียิตฺวา เอกมนฺุตํ นิปชฺชิ.

สิคาลอปี โคจโร ปริเยสนฺุโต เอกํ มตฺตตฺถิ ทิสฺวา “มหาโคจโร เม ลทฺโธ”ติ ตฺถุโจ คนฺุตฺวา โสณฺุทาย ๗สิ, ฏมฺภเ ทฏฺฐกาโล วีย อโหสิ,

ทั้งสองข้างชีวิตดินเล่นอยู่. งูกลัวเสียงเท้า พวกแม่โคจึงเลื้อยปราด เพื่อจะเข้าไปยังจอมปลวกนั้น ทันทินั้น โคเอาขาเหยียบงูนั้น. งูนั้นโกรธจัดจึงกัดตัวนั้น. วัถึงแก่ความตายอยู่ตรงนั้นเอง. พวกชาวบ้านได้ข่าวว่า “ได้ยินว่าวัตายแล้ว” ทุกคนต่างมาพร้อมกัน ร้องไห้คร่ำครวญเอาของหอมและดอกไม้เป็นต้น บูชาวัตัวนั้นแล้ว ขุดหลุมฝังแล้วหลีกไป. ในเวลาที่พวกชาวบ้านเหล่านั้นไปกันหมดแล้ว งูเลื้อยออกไป คิดได้ว่า “เราสังหารชีวิตวัตัวนี้ เพราะอาศัยความโกรธทำให้มหาชนถึงความทุกข์ระทมใจ ต่อไปนี้ถ้าเรายังข่มความโกรธนี้ไม่ได้ จักไม่ออกไปหากิน” เลื้อยกลับไปยังอาศรมบทนั้น สมาทานอุโบสถ เพื่อจะข่มความโกรธ นอนอยู่ข้างหนึ่ง.

ฝ่ายสุนัขจึงจอกแสวงหาอาหารอยู่ เห็นข้างตายเชือกหนึ่ง ดีใจว่า “เราได้เหยื่อขนาดใหญ่” ไปกัดกินวงข้างวงเป็นเหมือนกับเวลากัดเสา สุนัขจึงจอก

^๑ ฉ. ปกฺกนฺุโต.

^๒ ฉ. ปเวเสสิ.

^๓ ฉ. โภธนิคุคฺคทาย.

คุณสุดา ศึกษากิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตต อสฺสทา^๑ อลภิตฺวา ทนฺเต ๓สิ, ปาสาณ ทฏฺฐกาโล วย อโหสิ, กุจฺฉิย^๒ ๓สิ, กุสฺสเก^๓ ทฏฺฐกาโล วย อโหสิ, นงฺกุจฺเจ ๓สิ, มุสเส^๔ ทฏฺฐกาโล วย อโหสิ, วจฺจมคฺเค ๓สิ, มชฺฐปุเว^๕ ทฏฺฐกาโล วย อโหสิ. โส โลภวเสน ขาทนฺโต อนฺโตกุจฺฉิย ปาวิสิ, ตตต ฉาตกาเล มंसฺ ขาทิ, ปิปาสิตกาเล โลหิตํ ปิวิ, นิปชฺชนกาเล อนฺตานิ จ ปปฺผาสณฺจ อวตฺตริตฺวา นิปชฺชิ. โส “อิเชว เม อนฺนปानณฺจ สยณณฺจ นิปฺพนฺนํ, อณฺณตตต ก็ กริสฺสามิ”ติ จินฺตเตตฺวา ตตตเว อภิรโต พหิ อนิกฺขมิตฺวา อนฺโตกุจฺฉิยเวย วสิ.

ไม่ได้ความพอใจวงนั้น จึงกัดที่งา งาก็เหมือนกับเวลาที่มันกัดก่อนหิน มันจึงลองกัดทอง ทองก็เหมือนเวลามันกัดยุ่งฉาง มันจึงกัดที่หาง หางก็เหมือนเวลาที่มันกัดซากข้อมข้าว มันจึงกัดที่ทวารหนัก ทวารหนักก็เหมือนกับเวลาที่มันกัดขนมรวงผึ้ง. มันจึงกินด้วยความโลภจัด เข้าไปภายในท้อง ในเวลาหิว มันก็กินเนื้อในท้องนั้น เวลากระหายน้ำ มันก็ดื่ม กินเลือด ในเวลานอนก็นอนทับลำไส้ใหญ่และปอด. มันคิดว่า “ข้าวน้ำและที่นอนของเราก็มีพร้อมบริบูรณ์ภายในท้องข้างนี้เอง เราจะทำอะไรในที่อื่น” จึงเพลิดเพลินเจริญใจในท้องข้างนี้อย่างเดียว ไม่ยอมออกไปเที่ยวข้างนอกเลย อาศัยอยู่แต่ภายในท้องเรื่อยไป.

อปรภาเค วาตาทเปน หตฺติกฺุณเป สุกฺขนฺนเต กริสฺสมคฺโค ปิทฺหิตโต.^๔ สีคาโล อนฺโตกุจฺฉิย นิปชฺชมาโน อปฺปมंसฺโลหิตโต ปณฺทสุสิโร หุตฺวา นิกฺขมณฺนคฺคํ น

ในเวลาต่อมาเมื่อซากข้างนั้น ถูกลมและแดดจนแห้งกรัง ทวารหนักก็ปิดสนิท. สุนัขจึงจอกนอนอยู่ในท้อง มีเนื้อและโลหิตที่เป็นอาหารน้อยลง มีร่างกาย

^๑ น. กุสเส.

^๒ น. อยสลาเก.

^๓ น. มชฺฐปุเว.

^๔ น. ปิทฺโต.

คุณสุดา ศึกษากิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปสุสิ. อถกทิวสํ อกาลเมโฆ วสุสิ.
 กรีสมคุโค เตมียมาโน มุฑุ หุตฺวา
 วิวรํ ทสุเสสิ. สีคาโลปิ ฉิทฺทํ
 ทิสฺวา “อติจิรมฺหิ กิลฺนฺโต, อิมินา
 ฉิทฺทเทเน ปลายิสฺสามิ”ติ กรีสมคฺคํ
 สีเสน ปหริ. ตสฺส สมฺพาธฺ จาเน
 เวเคน นิภฺขมนฺตสฺส สินฺนสฺริรสฺส
 สพฺพพานิ โลมานิ กรีสมคฺเค ลคฺคานิ.
 ตาลกนฺโท^๑ วิย นิลุโลมสฺริโร หุตฺวา
 นิภฺขมิ. โส “โลภํ นิสฺสาย มยา
 อิทํ ทุกฺขํ อนุภูตํ, นทานิ อิมํ
 อนิคฺคเหตุวา โคจฺรํ คณฺหิสฺสามิ”ติ
 จินฺตฺตฺวา ตํ อสฺสมํ คนฺตฺวา โภภํ
 นิคฺคทณฺตฺตฺยา^๒ อโปสถํ สมมาทียิตฺวา
 เอกมฺนตํ นิปชฺชติ.

ผมซัด ไม่เห็นทางออก. ครั้นวันหนึ่ง
 เมฆฝนมิใช่ฤดูกาลตกลงมา. ทวารหนัก
 ถูกฝนเปียกชุ่ม จึงมีความอ่อนตัว
 เผยช่อง. ฝ่ายสุนัขจึงจอกมองเห็นช่อง
 คิดดีใจว่า “เราต้องล่าปากทรมานมา
 นานนัก จักหนีออกไปทางช่องนี้” แล้ว
 ใช้หัวพุ่งชนทวารหนัก. เมื่อมันวิ่งออกไป
 ด้วยกำลังรวดเร็วในสถานที่คับแคบ ขน
 ทั้งหมดของร่างกายที่ถูกครูดเสียดสี จึง
 หลุดติดที่ทวารหนัก. มันจึงมีร่างกาย
 ปราศจากขนดุจตั้งต้นตาลออกไป. มัน
 มาคิดคำนึงในใจว่า “เพราะอาศัย
 ความโลภ เราจึงต้องได้รับทุกข์นี้ ต่อไป
 นี้ถ้าเรายังข่มความโลภนี้ไม่ได้ ก็จะไม่
 จับเหยื่อกิน” จึงไปยังอาศรมนั้น
 สมათานอุโปสถ เพื่อต้องการจะข่ม
 ความโลภเสีย นอนอยู่ข้างหนึ่ง.

อจุโณปิ อรณฺญา นิภฺขมิตฺวา
 อติจฺฉนาภิกฺกุโต^๓ มลฺลฺสฺรญฺเจ ปจฺจนฺตคํ

ฝ่ายหม้อออกจากป่า มีความหวาด
 ไปยังหมู่บ้านชายแดนในมัลลรัฐ พวก

^๑ อ. ตาลกขนฺโธ กาลกขนฺโธ.

^๒ ฉ. โลกนิกคทคฺคตฺยา.

^๓ ฉ. อคฺริจฺฉนาภิกฺกุโต.

คโต. ความวาสิโน “อจุโณ กิร
 อาคโต”^๑ติ ธนุทนต์หาทิหตถา นิภข-
 มิตวา เตน ปวิฏฺจํ कुम्ภं ปรีวาเรสุ.
 โส มหาขเนน ปรีวาริตถาวํ ฌตฺวา
 นิภขมิตฺวา ปลายิ. ปลายนฺตเมว ตํ
 ธนุหิ เจว ทณฺฑเขหิ จ โปถสุ. โส
 ภินฺเนน สีเสน โลหิเตน ปคุฆรณฺเตน^๒
 อตฺตโน วสนภูจฺจํ ฌตฺวา “อิทํ
 ทุกฺขํ มม อติจฺฉาโลภวเสน อุปฺปนฺนํ
 น ทานิ อิมํ อนิคุคฺเคตฺวา โคจฺรํ
 คณฺหิสฺสามิ”^๓ติ จินฺเตตฺวา ตํ อสฺสสมํ
 ฌตฺวา อติจฺฉานิคุคฺคหนฺตถาย อุโปสถํ
 สสมาทียิตฺวา เอกมฺนตํ นิปชฺชิ.

ดาปโสปี อตฺตโน ชาตี นิสฺสาย
 มานวสิโก หุตฺวา ฌานํ อุปฺปาเทตฺถ
 น สกุโกตี. อเถโก ปจฺเจกพุทฺโธ
 ตสฺส มานนิสฺสิตถาวํ ฌตฺวา “อัย-
 น อญฺเวย สตฺโต,^๒ พุทฺธงฺกุโร เอส
 อิมสฺสมิเยว ภทฺทกปฺเป สพุทฺถญฺตุ
 ปาปุณิสฺสตี, อิมสฺส มานนิคุคฺคํ กตฺวา
 สสมาปฺตตินิพฺพตฺตนาการณํ^๓ กริสฺสามิ”^๓ติ

ชาวบ้านกล่าวกันว่า “ได้ยินว่าหมีมา
 แล้ว” ต่างถือธนูและท่อนไม้เป็นต้นติดมือ
 ออกไปล้อมพุ่มไม้ที่หมีตัวนั้นเข้าไป. หมี
 นั้นรู้ว่าตัวถูกคนจำนวนมากล้อมไว้ จึง
 ออกหนีไป. พวกชาวบ้านจึงใช้ธนูยิงเอา
 ท่อนไม้ตีมันซึ่งกำลังหนีไป. มันมีศีรษะ
 แดกเลือดไหลอาบไปยังที่อยู่ของตน คิด
 คำหนึ่งว่า “ทุกข์นี้เกิดขึ้นแก่ตัวเรา เพราะ
 อำนาจความโลภจัดเกินไป ต่อไปนี้ ถ้า
 เรายังข่มความโลภนี้ไม่ได้ จะไม่จับ
 เหยื่อกิน” จึงไปยังอาศรมนั้น สมาทาน-
 อุโบสถ เพื่อต้องการจะข่มความโลภจัด
 เสีย แล้วนอนอยู่ด้านหนึ่ง.

ฝ่ายดาบสตกอยู่ในอำนาจ ของ
 ความถือตัว เพราะอาศัยชาติกำเนิดของ
 ตน จึงไม่สามารถจะทำฌานให้เกิดขึ้น
 ได้. ครั้งนั้น พระปัจเจกพุทธะองค์หนึ่ง
 รู้ว่าดาบสตนนั้นเป็นผู้อาศัยความถือตัว
 พิจารณาว่า “ดาบสนี้มิใช่สัตว์อื่น เธอ
 เป็นหน่อเนื้อแห่งพุทธะ จักบรรลुरुสัพพัญญู
 (ความเป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวง) ในภัทธกัปนี้

^๑ ฉ. กลนฺเตน.

^๒ ฉ. ลามกสฺสโต.

^๓ ฉ. สสมาปฺตตินิพฺพตฺตนาการ.

คุณสุภา ศึกษากิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสฺมี ปณฺณสาลาย์ นิปนฺเนยว
 อุตฺตรหิมวฺตโต อากนฺตฺวา ตสฺส
 ปาสาณผลเก นิสฺสีทิ. โส นิภฺขมิตฺวา
 ตํ อตฺตโน อาสเน นิสฺสินฺหํ ทิสฺวา
 มานนฺสิสฺสิตฺวาเวเน อนตฺตมโน หุตฺวา
 ตํ อุปสงฺกมิตฺวา อจฺฉรํ ปหฺริตฺวา
 “นสฺส วสฺส กาลกณฺณี มุณฺจกสมณฺ”^๑
 มม กิมตฺถํ นิสฺสินฺหผลเก นิสฺสินฺโหสิ”ติ
 อาห.

อถ นํ โส “สปรุสฺส กสฺมา
 มานนฺสิสฺสิตฺวา อหํ ปฏฺวิทฺธปจฺเจก-
 พุทฺธชาโณ,^๒ ตวํ อิมสฺมีเยว
 ภทฺทกปฺเป สพุพฺพญฺญ พุทฺโธ ภวิสฺสสิ,
 พุทฺธงฺกุโรสิ, ปารมิโย ปุเรตฺวา
 อากโต อญฺญํ เอตฺตกํ นาม กาลํ
 อติภฺกมิตฺวา พุทฺโธ ภวิสฺสสิ, พุทฺธตฺต-
 ภาเว จิตฺโต สิทฺธตฺโต นาม
 ภวิสฺสสิ”ติ นามญจ กุลญจ โคตฺตญจ

นั่นเอง เราจกข่มความถือตัวของดาบสนี้
 แล้วทำเหตุแห่งการเกิดขึ้น ของสมาบัติ
 (การเข้าฌาน)” เมื่อดาบสนั้น นอนอยู่
 ในบรรณศาลา มาจากหิมวันตประเทศ
 ทางทิศเหนือ นั่งบนแผ่นหินของดาบส
 นั้น. ดาบสนั้นออกไปเห็นพระปัจเจก-
 พุทฺธะนั้นนั่งบนที่นั่งของตนไม่พอใจ
 เพราะอาศัยความถือตัวเข้าไปหาท่านแล้ว
 ขึ้นี้นพูดว่า “แน่สมณะหัวโล้นผู้ถ้อยจัญไร
 คนกาลกณี ทำไม บังอาจนั่งบนแผ่นหิน
 สำหรับเรานั่ง”.

คราวนั้น พระปัจเจกพุทฺธะนั้นสอนดาบส
 นั้นว่า “ท่านสັตบุรุษ(คนดี) เพราะเหตุไร
 ท่านจึงอาศัยความถือตัวว่า เราเป็นผู้มี
 ญาณเป็นเครื่องตรัสรู้แห่งพระพุทฺธเจ้า
 ผู้เดียวโดยเฉพาะแห่งตลอดแล้ว ท่านจัก
 ได้เป็นพระพุทฺธเจ้า ผู้รู้สิ่งทั้งปวงใน
 ภทฺทกปฺนี้แน่นอน ท่านเป็นหน่อเนื้อ
 พระพุทฺธเจ้ามิใช่หรือ ท่านบำเพ็ญบารมี
 ทั้งหลายมาแล้ว ล่วงเลยกาลเวลาอื่นมา

^๑ ฉ. มุณฺจกสมณก.

^๒ ฉ. ปฏฺวิทฺธปจฺเจกโพธิชาโณ.

อฤคสาวกาทโย จ สพฺเพ อาจิกฺขิตฺวา
 “กิมตถํ ตฺวํ มานนฺสิสฺสิตํ หุตฺวา
 ผรุสฺส อโหสิ, นยิทํ ตวานุจฺฉวิกฺนุ”ติ
 โอวาทํ อทาสิ. โส เตน เหวํ
 วุตฺเตปิ เนว นํ วนฺทิ, น จ “กทาหํ
 พุทฺโธ ภวิสฺสามิ”ติ อาทีนฺติ ปุจฺฉิ. อถ
 ปจฺเจกพุทฺโธ “มม^๑ ชาตฺยา วา มม
 คุณฺหานํ วา มหนฺตภาวํ น ชานาสฺสิ,
 สเจ สกฺโกสิ, อหํ วีย อากาเส
 วิจฺราหิ”ติ วตฺวา อากาเส อุปฺปตฺติวฺวา
 อตฺตโน ปาทปัสฺสุ ตสฺส ชฎาณฺฑชฺเช
 วิกฺริณฺโต อุตฺตรหิมานฺตเมว คโต.

ถึงเพียงนี้ จักเป็นพระพุทฺธเจ้า ท่าน
 จักเป็นผู้ดำรงอยู่ในความเป็นพระพุทฺธเจ้า
 มีนามว่าสิทธัตถะ” แล้วบอกชื่อ ตระกูล
 โคตร และสาวกทั้งปวงมีอัครสาวกเป็นต้น
 ได้ให้โอวาทว่า “ท่านเป็นผู้อาศัยความ
 ก่อตัวหยาบคาย เพื่อประโยชน์อะไร
 การทำอย่างนี้ ไม่เป็นการสมควรแก่
 ท่านเลย”. เมื่อพระปัจเจกพุทฺธเจ้านั้น
 กล่าวแล้วอย่างนี้ ดาบสนั้นไม่ได้ไหว
 พระปัจเจกพุทฺธเจ้านั้นเลย ทั้งไม่ถามคำ
 ที่ควรถามมีเป็นต้นว่า “ในกาลไร
 ข้าพเจ้าจึงจะได้เป็นพระพุทฺธเจ้า” ใน
 ลำดับนั้นพระปัจเจกพุทฺธเจ้ากล่าวว่า
 “ท่านยังไม่รู้ชาติกำเนิดหรือคุณของเรา
 ว่าใหญ่หลวง ถ้าท่านสามารถจริง
 ท่านก็จงเที่ยวไปในอากาศให้ได้อย่างเรา
 ชี” แล้วเหาะขึ้นไปในอากาศไปรยดิน
 ฝุ่นที่เท้าของตนลงบนเกล้ามวยผมทรงรูป
 ชฎาของดาบสนั้น แล้วเหาะไปยังป่า
 หิมพานต์ด้านทิศเหนือทันที.

ดาบโส ตสฺส คตกาเส สํเวคปฺ-
 ปตฺโต หุตฺวา “อโย สมโณ เหวํ

ในเวลาที่พระปัจเจกพุทฺธเจ้านั้นไป
 แล้ว ดาบสนั้นมีความสลัดใจ คิดขึ้นได้

^๑ ฉ. คว ชาตฺยา มม คุณฺหานํ มหนฺตภาวํ ชาน.

คุณสุดา ศึกษากิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทฺธบูชา

ครุสุรโร วาตมุขะ ชิตตตุลปิจุ วย
 อากาเส ปกขนุโต, อหัง ชาติมาเนน
 เอวรุปัสส ปจเจกพุทฺธสุส เนว ปาเท
 วนฺที, น จ ‘กทาหัง พุทฺโธ
 ภวิสฺสามิ’ติ ปุจฺฉี, ชาติ นามเสา
 กี กริสฺสติ, อิมสฺมี โลเก สีสจฺรณเมว
 มหนฺตัง, ออํ โข ปน เม มาโน
 วทฺธมาโน นิรยํ อุปนฺนสฺสติ, น
 ทานิ อิมัง มานัง อนิคุคเหตฺวา
 ผลาผลตฺถาย คมิสฺสามิ’ติ ปณฺณสาลัง
 ปริสฺติตฺวา มานัง นิคุคหนตฺถาย^๑
 อุโปสถัง สมหาทิยิตฺวา กฏฺฐตฺถตริกาย
 นิสิโน. มหาฅาโณ กุลปฺตฺโต มานัง
 นิคุคเหตฺวา กสิณัง วทฺธเมตฺวา อภิณฺเฒา
 จ อฏฺฐสมาปตฺติโย จ นิพฺพตฺเตตฺวา
 นิภฺขมิตฺวา จงฺกมโกฏฺฐิยํ ปาสาณผลเก
 นิสีทิ. อถ นัง กโปตาทโย
 อุปสงฺกมิตฺวา วนฺหิตฺวา เอกมฺนฺตัง
 นิสีทิสฺสุ. มหาสตุโต กโปตัง ปุจฺฉิ
 “ตฺวํ อญฺเฆสฺสุ ทิวเสสฺสุ น อิมาย
 เวลาย อากจฺฉสิ, โคจฺรํ น^๒

ว่า “สมณะองค์นี้มีร่างกายหนักถึงเพียงนี้
 ยังพุ่งทะยานไปในอากาศได้ ดุจดั่งปยุ่นุ่น
 ที่ถูกป่ายไปที่ช่องลม เราไม่ได้ไหว้เท้าของ
 พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้เห็นปานนี้ เพราะ
 ความถือตัวด้วยชาติกำเนิด ทั้งไม่ถาม
 ว่า ‘เมื่อไรเราจึงจะได้เป็นพระพุทฺธเจ้า’
 ขึ้นชื่อว่าชาติกำเนิดนี้ จะช่วยอะไรได้
 ศิลและความประพฤติเท่านั้นมีความสำคัญ
 ในโลกนี้ ก็ความถือตัวของเรานี้แล
 เพิ่มพูนมากขึ้น ก็จะทำให้ก้าวไปสู่รอก
 คราวนี้หากเรายังข่มความถือตัวนี้ไม่ได้
 จักไม่ไปหาผลไม้น้อยใหญ่กิน” แล้ว
 เข้าไปยังบรรณศาลา สมทานอุโปสถ
 เพื่อต้องการจะข่มความถือตัว นั่งบนเครื่อง
 ลาดไม้ กุลบุตรผู้มีญาณปัญญาอันยิ่งใหญ่
 ข่มความถือตัวได้แล้ว เจริญกุศลยัง
 อภิณฺเฒา และสมาบัติ ๘ ให้เกิดขึ้นแล้ว
 ออกไปนั่งบนแผ่นหินซึ่งอยู่ท้ายสุดที่
 จงกรม. ที่นั้นนกพิราบเป็นต้น เข้าไป
 หาอาหารนั้นแล้วไหว้หนึ่งอยู่ข้างหนึ่ง. พระ
 มหาสัตว์ถามนกพิราบว่า “ในวันอื่น ๆ

^๑ ฉ. มานนิกคทาย.

^๒ ฉ. ออํ สทฺโท น ทิสฺสติ.

คุณสุตา ศึกษากิจ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปริเยสสิ, กิณฺฺนุ โข อชฺช อุโปสฺสติกอ
ชาโตสสี”ติ. “อาม ภนฺเต”ติ. อถ นํ
“เกน การณฺนา”ติ ปุจฺจนฺโต ปจฺม
คาถมาห

เจ้าไม่มาหาในเวลาเช่นนี้ เจ้าไม่ไปหา
เหยื่อหรือ วันนี้เจ้ารักษาอุโบสถศีลหรือ
หนอ”. นกพิราบตอบรับว่า “ถูกแล้ว
พระคุณเจ้าผู้เจริญ”. ต่อมาดาบสเมื่อ
จะถามนกพิราบ นั้นว่า “เพราะเหตุ
อะไร” จึงกล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๑๒๗. “อโปสฺสสุโกทานิ ตูวํ กโปต
วิหฺงคม น ตว โภชนตฺโต
ขุทฺทำ ปิปาสํ อธิวาสนฺโต
กสฺมา ภวโปสฺสติกอ กโปตา”ติ.

๑๒๗. “นกพิราบ ตัวเที่ยวไปในอากาศ
เพราะเหตุไร เวลานี้เจ้าจึงมีความ
ขวนขวายน้อย เจ้าไม่ต้องการ
อาหาร อดกลิ่นความหิวกระหาย
มารักษาอุโบสถศีลเล่า”.

ตตถ อโปสฺสสุโกติ นิราลโย.
น ตว โภชนตฺโตติ อชฺช ตว
โภชนน อตฺโต นตฺตติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า มีความ
ขวนขวายน้อย ได้แก่ ไม่มีความห่วงใย.
คำว่า เจ้าไม่ต้องการอาหาร ความว่า
วันนี้ท่านไม่มีความต้องการอาหารหรือ.

ตํ สุตฺวา กโปโต เทว คาถา
อภาสิ.

นกพิราบฟังคำนั้นแล้ว ได้กล่าว
สองคาถาว่า

๑๒๘. “อหํ ปุเร คิทฺธิคโต กโปติยา
ตสฺมี ปเทสฺสมิ อโก^๑ ราม
อถคฺคหิ สากฺกณฺโก กโปตี
อกามโก ตาย วินา อโหสิ.

๑๒๘ “เมื่อก่อนนี้ ข้าพเจ้าบินร่วมทาง
ไปกับนางนกพิราบ เราสองตัวเมีย
อภิรมย์กันอยู่ในป่าประเทศนั้น
ต่อมาเหยี่ยวได้จับเอานางนก-

๑ น. อสฺมี ปเทสฺสมิ นโก.

วรรณคดีชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๓

พิราบไปเสีย ข้าพเจ้าไม่ปรารถนา
จะพลัดพรากจากนางเลย.

๑๒๙. นานาภาวา^๑ วิบุปโยเคน ตสฺสา
มโนมยं เวทนี^๒ เวทยามิ
ตสฺมา อหंपิสถ^๓ ปาลยามิ
ราโค มม มา ปุนรามาสิ”ติ.

ตตถ รามามาติ อิมสฺมี ภูมิกาค
กามรติยา รามาม. **สาकुณิโกติ**
เสนสกุโณ.

กโปเตน อุตตโน อูโปสถกมุเม
วณฺณิตะ มหาสตุโต สปุปาทีสุ เอกเมกं
ปุจฺจติ. เตปิ ยถาภูตํ พุยากริสฺสุ. สปุป
ปุจฺจณฺโต อาห

๑๓๐. “อนุชฺชุกามิ อุรค ทุชฺชิวห
ทาจาวัชฺโฐ โฆรววิโสสิ สปุป

๑๒๙. แต่จำต้องพลัดพรากจากนาง
เพราะพลัดพรากจากนาง ข้าพเจ้า
จึงได้รับความร้าวรานใจ เพราะ
เหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงรักษาอุโบสถศีล
ด้วยคิดว่า ความรักอย่าได้กลับ
มาหาเราอีกเลย”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **อภิรมย์**
ความว่า เราทั้งสองร่วมอภิรมย์ยินดีใน
กาม ณ ภูมิกาคนี้. คำว่า **สาकुณิโก**
ได้แก่ นกเหยี่ยว.

เมื่อนกพิราบพรรณนาการรักษาอุโบสถ
ศีลของตนแล้ว พระมหาสัตว์จึงถาม
บรรดาสัตว์มีงูเป็นต้น ทีละตัว. ฝ่าย
สัตว์เหล่านั้นก็เล่าให้ฟังจนแจ่มแจ้งตาม
ความเป็นจริง. พระมหาสัตว์เมื่อจะถาม
งูจึงกล่าวว่า

๑๓๐. “แนงูตัวเล็ยไป มีลิ้น ๒ แฉก
เจ้ามีเหยี่ยวเป็นอาวุธ มีพิษร้ายแรง

^๑ น. นานาภาวา.

^๒ น. เวทน.

^๓ น. อหंपิสถ. เอวมุปริปี

ขุฑุท^๑ ปิปาส^๑ อธิวาสยนุโต
กสุม่า ภวโปสติกโก นุ ทิฆมา”ติ.

เพราะเหตุไรเจ้าจึงอดกลั้นความหิว
กระหายมารักษาอุโบสถศีลเล่า”.

สบุโป อาห

งูตอบว่า

๑๓๑. “อุสโก อหุ พลวา คามิกสฺส
จลกุกกุ วณฺณพฺลุปปฺนโน
โส มํ อุกฺกมิ ตํ กุปีโต อหฺสิ
ทุกฺขาทิตฺตุนโน มรณํ อุปาคา.

๑๓๑. “โคผู้ของนายบ้าน กำลังเปลี้ย
คะนอง มีหนอกกระเพื่อมระริก
มีลักษณะงาม มีกำลัง มันได้
เหยียบข้าพเจ้า ข้าพเจ้าโกรธ
จึงได้กัดมัน มันถูกความเจ็บปวด
บีบคั้น จนถึงความตาย.

๑๓๒. ตโต ชนา นิภฺขมิตฺวาน คามา
กนฺทิตฺวา โรทิตฺวา อปฺกวมิสฺสุ
ตสฺมา อหฺโปสถ ปาลยามิ
โกโร มม มา ปฺนฺราคมาสี”ติ.

๑๓๒. ต่อจากนั้น พวกมนุษย์ก็พากัน
ออกมาจากบ้าน ร้องให้คร่ำครวญ
ได้จากไป เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้า
จึงรักษาอุโบสถศีล ด้วยคิดว่า
ความโกรธอย่าได้กลับมาหาเราอีก
เลย”.

สิคาล^๑ ปุจฺจนฺโต อาห

ดาบสเมื่อจะถามสุนัขจึงจอก จึงกล่าวว่า

๑๓๓. “มตฺตาน มํसानิ พฺหุ สฺสุสานะ
มฺนุญฺจรูปิ ตว โภชนนฺตํ
ขุฑุท^๑ ปิปาส^๑ อธิวาสยนุโต
กสุม่า ภวโปสติกโก สิคาลา”ติ.

๑๓๓. “แน่สุนัขจิ้งจอก เนื้อคนตายแล้ว
มีอยู่ในป่าช้าเป็นอันมาก อาหาร
ชนิดนี้เป็นที่พอใจของเจ้า เพราะ
เหตุไร เจ้าจึงอดกลั้นความหิว
กระหายมารักษาอุโบสถศีลเล่า”.

^๑ น. ขุฑุท. เอวนุปริปี.

อรรถกถาชาดก ขุฑุฑกนิภาย ป-ท.๑๘-๑๓

สิคาโล อาห

๑๓๔. “ปวิสฺส^๑ กุจฺฉิ มหโต คชสฺส
 กุณเป รโต หตฺถิมฺเสสฺส กิฑฺโธ
 อุโณห จ วาโต ติชิณา จ รสมฺปิโย
 เต โสสยฺ ตสฺส กรีสฺมคฺคํ.

๑๓๕. กิโส จ ปณฺฑู จ อหํ ภาทฺเต
 น เม อหุ นิกฺขมนาย มคฺโค
 มหา จ เมโฆ สหสา ปวสฺสิ
 โส เตมยิ ตสฺส กรีสฺมคฺคํ.

๑๓๖. ตโต อหํ นิกฺขมิสฺส ภาทฺเต
 จนฺโท ยถา ราหุขฺขา ปมฺุตโต
 ตสฺมา อหํโปสฺถ ปาลยามิ
 โลโก มมํ มา ปุนฺราคมาสี”ติ.

อจฺฉํ ปุจฺฉนฺโต อาห

๑๓๗. “วมฺมิกฺกุปฺสุมิ กิปีลฺลิกานิ
 นิบุโปถยนฺโต ตฺวํ ปุเร จราสิ

สุนฺขิจฺจจอกฺตอวา

๑๓๔. “ข้าพเจ้าพลัดเข้าไปในท้องช้างตัว-
 ใหญ่ ยืนตีในซากศพ ตัดใจใน
 เนื้อช้าง ลมร้อนและแสงแดดกล้า
 ได้แผดเผาทวารหนักของช้างนั้น
 จนแห้งกรัง.

๑๓๕. ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งผอมทั้ง
 เหลือง ข้าพเจ้าไม่มีทางออก
 ต่อมาฝนห่าใหญ่ตกลงมาโดยพลัน
 ฝนห่าใหญ่นั้น ชะทวารหนักของ
 ช้างนั้น จนเปียกชุ่ม.

๑๓๖. ท่านผู้เจริญ เพราะเหตุนั้น
 ข้าพเจ้าจึงออกมาได้ ดังดวงจันทร์
 หลุดพ้น จากปากของราหู ฉะนั้น
 เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงรักษา
 อุโปสถศีล ด้วยคิดว่าความโลภอย่าง
 กล้ากราย มาถึงเราอีกเลย”.

ตาบสเมื่อจะถามหมีจึงกล่าววว่า

๑๓๗. “แน่หมี เมื่อก่อนนี้ เจ้าเที่ยวขยำ
 กินตัวปลวก ในจอมปลวก เพราะ

^๑ ฉ. ปวิสิ.

บุพพุทฺ ปิปาສံ อธิवासยนฺโต
กสฺมา ภวโปสฺติโก นฺ อจฺฉา”ติ.

เหตุไฉน เจ้าจึงอดกลั้นความหิว
กระหาย มารักษาอุโบสถศีลเล่า”.

อจฺฉา ออาห

หมี่ตอบว่า

๑๓๘. “สกํ นิเกตํ อติเหพยาโน^๑
อตุริจฺฉตาย มลตํ อจฺฉนฺตี^๒
ตโต ชนา นิภฺขมิตฺวาน คามา
โกณฑนฺทเกณ ปรีโปถยีสฺสุ มํ.

๑๓๘. “ข้าพเจ้าดูหมิ่นถิ่น ที่เคยอยู่ของตน
ได้ไปยังปัจฉิมคาม แคว้นมลรัฐ
เพราะความอยากมากเกินไป
ครั้งนั้นชนทั้งหลาย ต่างพากัน
ออกจากบ้าน รุมตีข้าพเจ้าด้วย
ท่อนไม้พลอง.

๑๓๙. โส ภินฺนสฺสีโส รุหิรมภฺขิตฺตฺวา
ปจฺจจากมาสฺสี สสกํ^๓ นิเกตํ
ตสฺมา อหโปสฺถ ปาลยามิ
อตุริจฺฉตา มา ปุนฺรราคมาสฺสี”ติ.

๑๓๙. ข้าพเจ้าศึรชะแตก เลือดเปื้อนตัว
จึงกลับมายังถิ่น ที่เคยอยู่อาศัยของ
ตน เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึง
รักษาอุโบสถศีล ด้วยคิดว่า ความ
อยากมากเกินไป อย่านำได้กล้ากราย
มาถึงเราอีกเลย”.

ตตฺถ อนุชฺชคามิตฺตอาทึหิ ตํ
อาลปติ. จฉกฺกุกฺกุติ จฉมานกฺกุโร.

ในคานานั้น ดาบสทักทายงูนั้น
ด้วยคำว่า ผู้เลื้อยคดเคี้ยวเป็นต้น. คำว่า
จฉกฺกุกฺกุ ได้แก่ โคนผู้มีหนอกสันกระเพื่อม.

^๑ ฉ. อติหิพชาโน.

^๒ ฉ. อตุริจฺฉตา มลลคามํ อจฺฉนฺตี.

^๓ ฉ. สกํ.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๓

ทุกขาภิตฺตุนฺโณติ โส อุตฺโท ทุกฺเขน
อภิภูโต^๑ อาตุโร หุตฺวา.

คำว่า ถูกความเจ็บปวดบีบคั้น ความว่า
โคผู้ตัวนั้นถูกความทุกข์ครอบงำย่ำยี จึง
กระสับกระส่าย.

พหุติ พหุณี. ปวิสุสนฺติ ปาวิสี.
รตฺตมฺโงติ สุริยรตฺตมฺโง. นิกฺขมฺอิสฺนฺติ
นิกฺขมฺมึ. กิปปิฉฺฉิกานีติ อุปฺจิกายโ.
นิปฺโปถยฺนฺโตติ ขาทมาโน. อติเหฬ-
ยานฺติ อติมณฺณนฺโต นินฺนฺทนฺโต
ครนฺนฺโต. โภทณฺฑาเกนาติ ธนฺทณฺฑท-
เกหิเจว มุคฺคเรหิ จ.

คำว่า อันมาก ได้แก่ จำนวนมาก.
คำว่า เข้าไป ได้แก่ เข้าไปแล้ว. คำว่า
แสงแดด ได้แก่ แสงพระอาทิตย์. คำว่า
ออกมาได้ ได้แก่ ออกไปได้แล้ว. คำว่า
ตัวปลวก ได้แก่ ตัวปลวกอ่อน. คำว่า
ขย้ากิน ได้แก่ กินอยู่. คำว่า ดูหมิ่น
ได้แก่ ดูหมิ่น คือตำหนิ ดิเตียน. คำว่า
ท่อนไม้พลอง ได้แก่ ด้วยคันธนู และ
ไม้ค้อน.

เอวนฺเต จตุตาโรปี อตฺตโน
อุโปสถกมฺมํ วณฺเณตฺวา อฏฺฐาย
มหาสตุตฺมํ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต ตุมฺเห
อณฺเณสุ ทิวเสสุ อิมาย เวลาย
ผลาผลตฺถาย คจฺฉณ, อชฺช อคณฺตฺวา
กสฺมา อุโปสถํ กริตฺถา”ติ ปุจฺฉนฺตา
คาถมาหฺสุ

สัตว์ทั้ง ๔ เหล่านั้น พรรณนา
ยกย่อง การรักษาอุโบสถศีลของตน
อย่างนี้แล้ว ลุกขึ้นไหว้พระมหาสัตว์
เมื่อจะถามว่า “ท่านผู้เจริญ ในวันอื่น ๆ
ท่านไปหาผลไม้ไม่น้อยใหญ่ในเวลานี้ ทำไม
วันนี้ท่านจึงไม่ไป (กลับอยู่) รักษา
อุโบสถศีล” จึงกล่าวคาถาว่า

๑๔๐. “ยํ โน อปุจฺฉนฺตฺต ตฺวํ ภทฺเต
สพฺเพว พฺยากริมฺหา ยถาปฺชานํ

๑๔๐. “ท่านผู้เจริญ ท่านได้ถามข้าพเจ้า
ถึงข้อความอันใด ข้าพเจ้าทั้งหมด

^๑ ฉ. อภิตฺตุนฺโณ.

บริษัทพรภัทรเคมี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มยมุปี ปุจฉาม ตูว์ ภาทนต์
กสฺมา ภวโปสติกโก นุ พุรหุเม”ติ.

ก็ได้เล่าข้อความนั้น จนแจ่มแจ้ง
ทั้งหมดตามที่ได้รู้ ข้าแต่ท่านผู้เป็น
วงศ์พรหมผู้เจริญ พวกข้าพเจ้า
ขอถามท่านบ้าง เพราะเหตุไร
ท่านจึงรักษาอุโบสถศีลเล่า”.

โสปี เนสํ พุยาภาสิ

ฝ่ายดาบสก็เล่าให้พวกสัตว์ทั้ง ๔ เหล่านั้น
เข้าใจแจ่มแจ้งว่า

๑๔๑. “อณุปฺลิตฺโต มม อสฺสมมุหิ
ปจฺเจกพุทฺโธ มุหุตฺตํ นิสฺสีทิ
โส มํ อเวทึ คติมาคฺติญจ
นามญจ โคตฺตํ จรณญจ สพุทฺธํ.

๑๔๑ “พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ผู้ไม่
เป็นด้วยกิเลส นั่งอยู่ในอาศรม
ของเราครู่หนึ่ง ท่านได้บอกให้
เราทราบถึงที่ไปที่มา ชื่อ โคตร
และจรณะทุกอย่าง.

๑๔๒. เอวมุปีหํ วนฺทึ น ตสฺส ปาเท
น จาปีหํ นามโคตฺเตน ปุจฺฉึ
ตสฺมา อหโปสถ ปาลยามิ
มาโน มม มา ปุนราคมาสี”ติ.

๑๔๒. เรามีได้กราบไหว้เท้าทั้งสองของ
ท่าน ทั้งมิได้ถามถึงนามและโคตร
ของท่านเลย เพราะเหตุนั้น เรา
จึงรักษาอุโบสถศีล ด้วยคิดว่า
ความถือตัว อย่าได้กลับมาแผ้วพาน
เราอีกเลย”.

ตตฺถ ยํ โนติ ยํ อตฺถํ ตูว์
อเมห อปุจฺฉิ.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า ยํ โน
ความว่า ข้อความอันใดท่านได้ถามพวก
ข้าพเจ้าไปแล้ว.

บริษัทพรภัทรเคมี จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยถาปชานนุติ อตฺตโน ปชานนินยาเมน
 ตํ มยํ พุยากริมฺห. **อนุปฺลิตฺโต**
 สพุทฺทิกเลเสหิ **อนุปฺลิตฺโต**.

โส มํ อเวทิตฺติ โส มม อิทานิ
 คนฺตพุทฺฏจฺานญจ. คตฺฏจฺานญจ อ
 นาคเต ตฺวํ เอวฺนนาโม ภาวิสฺสสิ,
 เอวฺวโคตฺโต, เอวฺรูปํ เต สิลํ จรณํ
 ภาวิสฺสตีติ เอวํ นามญจ โคตฺตญจ
 จรณญจ สพุทฺทํ มํ อเวทิตฺติ ชานาเปสิ,
 กเถสิ เมติ อตฺโต.

เอวฺมปิหํ วนฺทิตฺติ น ตสฺส ปาเทติ
 เอวํ กเถนฺตสฺสาปิ ตสฺส อหํ อตฺตโน
 มานํ นิสฺสาย ปาเท น วนฺทิตฺติ.

เอวํ มหาสฺตฺโต อตฺตโน
 อฺุโปสฺสกรณํ กเถตฺวา เต โอวทิตฺวา
 อฺุโยเชตฺวา ปณฺณสาลํ ปาวิสฺสิ.
 อิตฺเรปิ ยถาภูจฺานานิ อคมฺสฺสุ.
 มหาสฺตฺโต อปริหีนชฺูฆาโน พุทฺทมฺโลก-

คำว่า **ตามที่ได้รู้** ความว่า พวกข้าพเจ้า
 เล่าข้อความนั้นจนแจ่มแจ้งแล้ว ตาม
 แนวทางที่ท่านรู้. คำว่า **อนุปฺลิตฺโต**
 แปลว่า ผู้ไม่เบือนตัวยกลีสทั้งปวง.

คำว่า **ท่านได้บอกให้เราทราบ** ความว่า
 เดียวนี้ พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์นั้นได้
 บอกสถานที่ควรไปและสถานที่ไปแล้ว
 แก่เรา คือให้เราเข้าถึง ชื่อ โคตร และ
 จรณธรรมทั้งปวง อย่างนี้ว่า ในอนาคต
 ท่านจักมีชื่ออย่างนี้มีโคตรอย่างนี้ ท่าน
 จะมีศีล และจรณะเห็นปานนี้ อธิบายว่า
 บอกแก่เราแล้ว.

คำว่า **เรามีได้กราบไหว้เท้าทั้งสองของ**
 ท่าน ความว่า เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้า
 แม้จะอธิบายให้ฟังถึงเช่นนี้ เราก็มิได้
 กราบไหว้เท้าทั้งสอง เพราะอาศัยความ
 กถือตัวของตน.

พระมหาสัตว์เล่าเรื่องการรักษา
 อฺุโบสฺสศีลของตนอย่างนี้แล้ว ให้โอวาท
 ส่งสัตว์ทั้ง ๔ นั้นไปแล้วเข้าไปยังบรรณ-
 ศาลา. ฝ่ายสัตว์ทั้ง ๔ ตัวก็ได้กลับไปยัง
 สถานที่อยู่ของตนตามเดิม. พระมหาสัตว์

บริษัทพรภัทรเคมี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปรายโน อโหสิ. อิตเร ตสุโสวาเท
จตุวา สกุกปรายนา อหสุ.

มีฉานไม่เสื่อมคลายได้ไปเกิดในพรหมโลก
(หลังจากสิ้นชีพแล้ว). ฝ่ายสัตว์ทั้ง ๔
ดำรงอยู่ในโอวาทของดาบส(ตายแล้ว)ได้
ไปเกิดในสวรรค์.

สตถา อิมิ ฐมฺมเทสนํ
อาหริตฺวา “เอวํ อุปาสกา อุโปสโก
นาเมโส ปฺราณกปณฺฑิตานํ วิโส,
อุปฺลิตพุโธ อุโปสโก”ติ วตฺวา
ชาตกํ สโมธานฺสิ “ตทา กโปโต
อนฺรุทฺโธ อโหสิ, อจฺโฉ กสฺสโป,
สิคาลो โมคคฺคฺลฺลาโน, สบฺโป
สวาริปฺตุโต, ตาปโส ปน อหเมว”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ
ธรรมเทศนานี้มาแล้วตรัสว่า “อุปาสก
ทั้งหลาย ชื่อว่าอุโบสถนี้เป็นวงศ์ของ
บัณฑิตมาแต่เก่าก่อน พวกท่านควรอยู่
รักษาอุโบสถศีลกันเถิด” แล้วทรงประชุม
ชาดกว่า “นกพิราบในเวลานั้น กลับชาติ
มาเกิดเป็นอนรุทระ หมีกลับชาติมาเกิด
เป็นกัสสปะ สุนัขจิ้งจอก กลับชาติมา
เกิดเป็นโมคคัลลณะ งูกลับชาติมาเกิด
เป็นสวาริปุตระ ส่วนดาบส ได้แก่เรา
ตถาคตนั่นเอง” ดังนี้.

ปญฺจอุโปสทชาตกํ สตฺถมํ.

พรรณนาปัญญาอุโบสถชาดก ที่ ๗ จบ.

วรรณคดีชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๓

บริษัทพรภัทรเคมี จำกัด
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. มหาโมรชาตก (๔๕๑)

๑๔๓. “สเจ หิ ตฺยาหํ ธนเหตุ กหิโต^๑
มา มํ อวธิ^๒ ชีวคําหํ กเหตุวา
รณฺโณ จ มํ สมฺม อฺปนฺติ^๓ เนหิ
มณฺเณ ธนํ ลจฺฉนฺนปฺปรูปํ.

๑๔๔. น เม อยํ ตฺยฺห วธาย อชฺช
สมาคิโต จาปวโร^๔ ชุรปโป
ปาสณฺจ ตฺยาหํ อธิปาทยิสฺสํ
ยถาสฺสํ กจฺฉนฺตฺ โมรราชา.

๑๔๕. ยํ สตฺต วสุธานี มฺมานุพนฺธิ
รตฺติณฺทิวํ ชุปฺปิปาสํ สหนฺโต
อก กิสฺส มํ ปาสวสุปฺนิตํ
ปมฺุตฺตเว อิจฺฉนฺติ พนฺธนฺสฺมา.

๑๔๖. ปาณาติปาตา วิรโต นฺสชฺช
อภยณฺนุ เต สพฺพญฺเตสฺส ทินฺนํ

๘. มหาโมรชาตก (๔๕๑)

๑๔๓. “สหายรัก ถ้าหากท่านจับข้าพเจ้า
เพราะเหตุแห่งทรัพย์แล้ว ท่านอย่า
ฆ่าข้าพเจ้าเลย จงจับข้าพเจ้าทั้ง
เป็น ๆ นำข้าพเจ้าไปถวายพระ
ราชาเถิด ท่านคงจะได้ทรัพย์
ไม่ใช่่น้อย.

๑๔๔. เราสอดลูกธนูนี้ ใส่เข้าไปในแล่ง
มิได้หมายมั่นว่า จะฆ่าท่านใน
วันนี้เลย แต่เราจะตัดบ่วงที่ผูกมัด
เท้าของท่าน พญานกยุงจงบิน
ไปตามสบายเถิด.

๑๔๕. เหตุใด ท่านสู้อทนต่อความหิว
กระหาย ทั้งกลางคืนและกลางวัน
เพียรดักข้าพเจ้ามาถึง ๗ ปี เมื่อ
เป็นเช่นนั้น ท่านปรารถนาจะ
ปลดปล่อยข้าพเจ้า ผู้ติดบ่วงออก
เสียจากบ่วงเพื่ออะไร.

๑๔๖. วันนี้ ท่านงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
หรือ หรือว่าท่านให้อภัยแก่สัตว์

^๑ น. คาคิโต.

^๒ น. วธิ.

^๓ น. อฺปนฺติ.

^๔ น. จาปฺเร.

ยัม มํ ตูวํ ปาสวสุปนีติ
ปมุตตเว อิจฉนสิ พนุรณสุมา.

ทั้งปวง เหตุใดท่านจึงปรารถนา
จะปลดปล่อยข้าพเจ้าผู้ติดบ่วง ออก
จากบ่วงเสียเล่า.

๑๔๗. ปาณาติปาตา วิรตสฺส พุรุหิ
อภยญจ โย สพุพฺภูเตสฺส เทติ
ปฺจุฉนํ ติ โมรราเชตมตฺถํ
อิติ^๑ จูโต ก็ ฌมเต สุขํ โส.

๑๔๗. จูกรพญานกยุง ขอท่านจงบอก
ผู้ซึ่งตวันจากการฆ่าสัตว์ และให้
อภัยแก่สัตว์ทั้งปวง ข้าพเจ้าขอ
ถามความข้อนั้นกับท่าน ผู้นั้นจุมติ
แล้วจะได้รับความสุขอะไร.

๑๔๘. ปาณาติปาตา วิรตสฺส พุรุหิ
อภยญจ โย สพุพฺภูเตสฺส เทติ
ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ฌมเต ปสฺสํ
สคฺคญจ โส ยาทิ สรฺรเภาทา.

๑๔๘. ข้าพเจ้า ขอบอกผู้ซึ่งตวันจากการ
ฆ่าสัตว์ และให้อภัยแก่สัตว์ทั้งปวง
ย่อมได้รับความสรรเสริญ ใน
ปัจจุบันทันตาเห็น ครั้นตายไปแล้ว
ก็จะได้ไปสู่สวรรค์ด้วย.

๑๔๙. น สนฺติ เทวา อิติ อาหุ เอก
อิเชว ชีโว วิภวํ อุเปติ
ตถา ผลํ สุกตทุกกฺกฺขานํ
ทตฺตฺปนฺนญจฺจตฺตญจ วทฺนฺติ ทานํ
เตสํ วโจ อรหตํ สทฺทหาโน
ตสฺมา อหํ สกฺกฺเณ พารยามิ.

๑๔๙. สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง กล่าวว่
เทวดาไม่มี ชีวิตย่อมขาดสูญใน
โลกนี้นั่นเอง ผลของกรรมดีและ
กรรมชั่วก็เหมือนกัน และกล่าวว่า
ทานเป็นสิ่งที่คนโง่เขลาบัญญัติไว้
ข้าพเจ้าเชื่อฟังถ้อยคำ ของพระ
อรหันต์เหล่านั้น จึงเบียดเบียนนรก.

^๑ ฉ. อิโต.

๑๕๐. จนุโท จ สุริโย จ อุโภ สุทสุสนา
 กจจณฺติ โภภาสยมนฺตลิกฺเข
 อิมสฺส โลกสฺส ปฺรสุส วา เต
 กถนฺนุ เต อาหุ มนุสฺสโลกเ.

๑๕๐. ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ทั้ง ๒
 เห็นกันได้ง่าย ๆ โคจรส่องสว่าง
 ในอากาศ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
 ทั้ง ๒ นั้นมีอยู่ในโลกนี้ หรือใน
 โลกอื่น สมณพราหมณ์เหล่านั้น
 กล่าวถึงดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ใน
 มนุษยโลกอย่างไร.

๑๕๑. จนุโท จ สุริโย จ อุโภ สุทสุสนา
 กจจณฺติ โภภาสยมนฺตลิกฺเข
 ปฺรสุส โลกสฺส น เต อิมสฺส
 เทวาทิ เต อาหุ มนุสฺสโลกเ.

๑๕๑. ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ทั้ง ๒
 เห็นกันได้ง่าย ๆ โคจรส่องสว่าง
 ในอากาศ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
 ทั้ง ๒ นั้น มีอยู่ในโลกอื่นไม่มีใน
 โลกนี้ สมณพราหมณ์เหล่านั้น
 กล่าวถึง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ว่า
 เป็นเทวดาในมนุษยโลก.

๑๕๒. เอตุเถว เต นีหตา หินฺวาทา
 อเหตุกา เย น วทฺนฺติ กมฺมํ
 ตถา ผลํ สุกตทุกฺกฏานํ
 ทตฺตฺปณฺณตฺตํ เย จ วทฺนฺติ ทานํ.

๑๕๒. สมณพราหมณ์เหล่าใด มีวาตะว่า
 หาเหตุมิได้ ไม่กล่าวถึงกรรม ไม่
 กล่าวถึงผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วและ
 กล่าวถึงทาน ว่าคนโง่เขลาบัญญัติ
 ไว้ สมณพราหมณ์เหล่านั้น มี
 วาตะเลวทราม ถูกกำจัดเสียแล้ว
 ในเพราะการพยากรณ์นี้แหละ.

๑๕๓. อทฺฐา หิ สจฺจํ วจฺนํ ทเวตฺ^๑
 กถณฺหิ ทานํ อผลํ ภเวยฺย^๒
 ตถา ผลํ สุกตทฺทุกฺกฏานํ
 ทตฺตฺปนฺณตฺตตฺตจฺจ กถํ ภเวยฺย.

๑๕๔. กถฺงฺกโร กิณฺธุกโร กิมาจโร
 กิ เสวมาโน เกณ ตโปคฺคณฺน
 อกฺขาหิ เม โมรฺราเชตมตฺถํ
 ยถา อหํ โน นิรยํ ปเตยฺย.

๑๕๕. เยเกจิ อตฺถิ สมณฺา ปจฺพฺยา
 กาสายวตฺถา อนคาริยํ จรฺนฺธุติ^๓
 ปาโตว ปิณฺฑาย จรฺนฺธุติ กาล
 วิกาลจริยา วิรตา หิ สนฺโต.

๑๕๖. เต ตตฺถ กาลฺเลนฺุสสงฺกมิตฺวา
 ปุจฺฉาหิ ยํ เต มนฺโส ปิยํ สียา

๑๕๓. คำของท่านนี้เป็นคำจริงแท้ทีเดียว
 ไฉนทานจะไม่พึงมีผลเล่า กรรมดี
 กรรมชั่ว ก็ย่อมมีผลเช่นเดียวกัน
 อนึ่ง ทานจะว่าคนโง่บัญญัติขึ้น
 อย่างไรได้.

๑๕๔. ดูกรพญานกยูง ข้าพเจ้าจะทำ
 อย่างไร จะทำงานอะไร ประพฤติ
 อย่างไร คบหาสมาคมอะไร ด้วย
 คุณแห่งตบะอะไร จึงจะไม่ต้องไป
 ตกนรก โดยประการใด ขอท่าน
 โปรดบอกความข้อนี้ แก่ข้าพเจ้า
 โดยประการนั้น.

๑๕๕. สมณะเหล่าใดเหล่าหนึ่ง นุ่งห่มผ้า
 ย้อมน้ำฝาด ประพฤติตนเป็นคน
 ไม่มีเรื้อน เทียวบิณฑบาตในเวลา
 แต่เช้า เว้นการที่เกี่ยวคิดเวลา ผู้
 สงบระงับมีอยู่ในแผ่นดินนี้แน่นอน.

๑๕๖. ท่าน จงเข้าไปหาสมณะเหล่านั้น
 ในเวลาอันควร ณ ที่นั้นแล้ว จง

^๑ ฉ. คเวท.

^๒ สี. อ. วเทย.

^๓ ฉ. อนคาริชา เต.

เต^๑ ตั ปวกขนุติ ยถาปชานัน
อิมสฺส โลกสฺส ปรสฺส จตฺถิ.

ถามข้อความ ซึ่งเป็นที่พอใจของ
ท่าน สมณะเหล่านั้น ก็จะมีแจ้ง
ประโยชน์โลกนี้และโลกหน้า แก่
ท่านตามความรู้.

๑๕๗. ตจฺจํ ชินฺณํ อูโรโก ปุราณํ
ปณฺฑิตุปลาสํ หริโต ทูโม
เอสฺส ปทีโน มม ลุทฺทภาโว
ชหามหํ ลุทฺทภาวมชฺช.

๑๕๗. ความเป็นพรานนี้ เราเลิกได้แล้ว
เหมือนงู ลอกคราบเก่าคร่ำคร่า
ของตนทิ้ง และเหมือนต้นไม้เขียว
ชะอุ่ม ผลัดใบเหลืองทิ้งไปฉะนั้น
วันนี้เราเลิกเป็นพรานได้.

๑๕๘. เย จาปิ เม สกฺุณา อุตฺติ พนฺธา
สตาณินเณกาณิ นิเวสนสฺมิ
เตสํ อหํ^๒ ชีวิตมชฺช ทมฺมิ
โมกฺขณฺจ เต อจฺฉ^๓ สกํ นิเกตฺติ.

๑๕๘. อนึ่ง นกเหล่าใดที่เราขังไว้ในที่อยู่
มีจำนวนหลายร้อย วันนี้เราให้
ชีวิตแก่นกเหล่านั้น ขอนกเหล่านั้น
จงพ้นจากการกักขัง ไปยัง
สถานที่อยู่เดิมของตน.

๑๕๙. ลุทฺโทจรี^๔ ปาสหฺตโถ อรณฺเณ
พาเชตุ โมราธิปตี ยสฺสสึ
พนฺธิตฺวา โมราธิปตี ยสฺสสึ
ทุกฺขา ปมฺฤจฺฉิ^๕ ยถาหํ ปมฺฤโต^๖ติ.

๑๕๙. นายพรานถือบ่วงเที่ยวไปในป่า
เพื่อดักพญานกยุงผู้เรียงยศ ครั้น
ดักพญานกยุง ผู้เรียงยศได้แล้ว
ก็หลุดพ้นจากทุกข์เหมือนเรา หลุด
พ้นฉะนั้น".

มหาโมรชาตกํ อฏฺฐมํ.

มหาโมรชาตกที่ ๘.

^๑ น. เค. เค.

^๒ น. เสดมฺปหิ.

^๓ น. ปคฺคา.

^๔ น. ลุทฺโท จรี.

^๕ น. ทุกฺขา ส ปมฺฤจฺฉิ.

บริษัทพรภัทรเคมี จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. มหาโมรชาดกวัฒนนา

(๔๕๑)

สเจ หิ ตฺยาคํ ธนเหตุ คหิตฺติ
อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เอกํ
อุกฺกณฺจิตฺกิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ.

ตณฺหิ กิกฺขุํ สตุถา “สจฺจํ กิร
ตฺวํ อุกฺกณฺจิตฺสํ”ติ ปุจฺจิตฺวา “สจฺจํ
ภนฺเต”ติ วุตฺเต “กิกฺขุ อโย นนฺทิราโค
ตาทิสํ กิณฺนาม นวโลเลสฺสติ, น
หิ สิเนรุอุปาฏิตฺวาโต” สามนฺเต
ปุราณปณฺณสฺส ลชฺชติ, ปุพฺเพว สตุต
วสฺสสตานิ อนุโตกิลฺลสมฺมาจาร์
วารเตว วิหรนฺเต วิสฺสุทฺธสฺสเดเปส
อาโลเลสิเยว”ติ วตฺวา อตีตํ อหริ

๘. พรรณนามหาโมรชาดก

(๔๕๑)

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ ณ พระ
เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุผู้
กระสัน้อยากจะสึกรูปหนึ่ง ตรัสพระ
ธรรมเทศานี้ว่า ถ้าหากท่านจับข้าพเจ้า
เพราะเหตุแห่งทรัพย์แล้ว เป็นต้น.

ความพิสดารว่า พระศาสดาตรัส
ถามภิกษุนั้นว่า “ข้าว่าเธอกระสัน้อยาก
จะสึกจริงหรือ” เมื่อภิกษุกราบทูลว่า
“เป็นความจริงพระพุทธเจ้าข้า” ตรัสว่า
“ภิกษุ ความกำหนดเพราะความเพิล-
เพลินนี้ จะไม่ทำบุคคลเช่นเธอให้ขุนมัว
วุ่นวายอย่างไรได้ เพราะว่าลม ซึ่งพัด
กระหน่ำภูเขาสิเนรุจนถล่มทลาย จะ
ละอายต่อไปไม่เก่า ๆ ที่อยู่รอบข้าง
หามีได้เลย แม้ในปางก่อนก็เช่นเดียวกัน
ความกำหนดเพราะความเพิลเพลินนั้น
ได้ก่อวณคนผู้บริสุทธิ์ ผู้ระงับห้ามปราม
ความฟุ้งซ่านเพราะกิเลสในภายในอยู่ถึง

๑ ฉ. สิเนรุอุพพาหนควาโต.

อตีเต พาราณสีย์ พุรหมทตเต
 รชชั กาเรนุเต โพธิสตุโต ปจจนุต-
 ปเทเส โมรสกุนิยา กุจฉิสุมิ ปฏิสนธิ
 อคคเหสิ. คพฺเภ ปรีปากคเต มาตา
 โคจรภูมียิ อดุฑุ ปาเตตฺวา ปกุกามิ.
 อดุฑุทญจ นาม มาตุ อโรคาเว
 สติ อดุฑุสุมิ ทิมชาติกาภิปริปนุเถ จ
 อวิชฺชมานเ น นสฺสติ. ตสฺมา ตั
 อดุฑุฑุ กณฺเณการมกฺลั วีย
 สฺวณฺณวณฺณนั วีย หุตฺวา ปรีณตกาเล
 อดตโน ฐมฺมตาย ภิชฺชิ. สฺวณฺณวณฺณเ
 โมรจฺฉาไป นิภฺขมิ. ตสฺส เทว
 อภฺชิณี ชินฺชุกาผลสทิสานิ ตฺถุฑุฑุ
 ปวาลวณฺณนั ติสฺโส รตฺตราชโย คิว
 ปรีกฺขิปีตฺวา ปฏิจิมชฺเชน อคมิสฺสุ.
 โส วยปฺปตฺโต ภณฺทสกฏปฺปรมสรีโร
 อภิวฺโร อโหสิ. ตั สพฺเพ นิลโมรา
 สนฺนิปตฺติวาทา รานัน กตฺวา ปรีวารยิสฺสุ.

๗๐๐ ปี ให้วุ่นวายมาแล้วเหมือนกัน”
 ดังนี้แล้ว ทรงนำอดีตนิทานมาตรัสว่า

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 เสวยราชสมบัติ ณ พระนครพาราณสี
 พระโพธิสัตว์ถือปฏิสนธิในท้องของนาง
 นกยุง ณ ประเทศชายแดน. เมื่อครรภ์
 แก่จวนจะตกไข่มารดาก็ตกไข่ม ๑ ฟอง
 ที่พื้นดินที่หากิน แล้วก็บินจากไป. อนึ่ง
 ธรรมชาติฟองไข่ม เมื่อมารดาไม่เจ็บป่วย
 และเมื่ออันตรายจากสัตว์เลื้อยคลานมี
 เป็นต้นอย่างอื่นไม่มีก็จะไม่เสีย. เพราะ
 ฉะนั้น ฟองไข่มนั้นจึงเป็นเหมือนพวงดอก
 กรรณิกามีสีเหมือนทองคำในเวลาแก่จัด
 จวนจะฟักตัวก็แตกออกตามธรรมชาติ
 ของตน. ลูกนกยุงมีสีจุกทองคำออกมา.
 ดาทั้ง ๒ ของมัน เหมือนเม็ดมะกล่ำ
 จะงอยปาก มีสีเหมือนแก้วประพาฬ
 สร้อยคอสีแดงสามสายวนรอบคอยาว
 เป็นสายไปถึงกลางหลัง. มันเติบโต มี
 ร่างกายประเสริฐดุจตั้งเกวียนบรรทุกลูก
 สิ้นค้า มีรูปงามมาก. ผุ้งนกยุง
 สีเขียวทั้งปวงมาชุมนุมพร้อมกันแล้ว ตั้ง

บริษัทพรภัทรเคมี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นกยูงทองโพธิสัตว์นั้นให้เป็นพระราชชา
(พญานก) แล้วพากันแหวดล้อม.

โส เอกทิวส์ อุทกโสณุฑิย
ปานีย์ ปิวนุโต อตตโน รูปสมปตติ
ทิสฺวา จินฺตลสิ “อหํ สพฺพโมเรหิ
อติเรกรูปโสภ, สจาหํ อิเมหิ สทฺธิ
มนุสฺสสเปถ วสิสฺสามิ, ปรีปนุโถ เม
อุปปชฺชิสฺสติ, หิมวฺนุตํ กนฺตุวา
เอกโกว ผาสฺกุฏจฺานเ วสิสฺสามิ”ติ.
โส รตฺติภาเก โมเรสุ ปฏิสฺสลิเนสุ
กณฺจึ อชานาเปตฺวา อุปฺปติตฺวา
หิมวฺนุตํ ปวีสิตฺวา ติสฺโส
ปพฺพตฺราชาโย อติกฺกมิตฺวา จตฺตถาย
ปพฺพตฺราชายาย เอกสฺมี อรณฺญเ
ปทุมสณฺณนฺโน มหาชาติสฺสโร อตฺถิ,
ตสฺส อวิทฺุเร เอกํ ปพฺพตํ นิสฺสสาย
มหานิโครธฺรูกฺโข อตฺถิ, ตสฺส สาขาย
นิลลฺยิ. ตสฺส ปน ปพฺพตสฺส เวมฺขณเ
มนาปา กุหา อตฺถิ.

โส ตตฺถ วสิตฺกามา หุตฺวา ตสฺสา
สมฺมุเข ปพฺพตตเล นิลลฺยิ. ตมฺปน
จฺานํ เนว เหมจฺาภาเคน อภิรฺุหิตฺุ
น อุปฺริภาเคน โอตฺริตฺุ สกฺกา

อยู่มาวันหนึ่ง นกยูงทองโพธิสัตว์
นั้น กินน้ำที่ตะพังน้ำ มองเห็นรูปสมบัติ
ของตน แล้วคิดขึ้นมาว่า “เรามีรูปร่าง
งดงามยิ่งกว่านกยูงทั้งปวง ถ้าหากเรา
ยังอยู่ใกล้ถิ่นฐานของมนุษย์กับพวกนกยูง
เหล่านี้ต่อไปอีก อันตรายก็จะเกิดขึ้นแก่
เราได้ เราจะไปยังป่าหิมพานต์อยู่ตาม
ลำพังตัวเดียว ในสถานที่ที่มีความสำราญ”.
เวลากลางคืนเมื่อนกยูงทั้งหลายหลีกเร้น
อยู่แล้ว ยุงทองโพธิสัตว์นั้นมีให้ใครรู้เลย
ไผบินเข้าไปยังป่าหิมพานต์ข้ามเทือกเขา
๓ ลูก ในป่าแห่งหนึ่ง ณ เทือกเขาลูกที่
๔ มีสระใหญ่เกิดตามธรรมชาติธารดาษ
ไปด้วยดอกบัว ไม้ไผ่จากสระบัวนั้น
มีต้นไทรใหญ่เกิดชิดภูเขาลูกหนึ่ง ก็
แอบซ่อนอยู่ที่กิ่งต้นไทรใหญ่นั้น. อนึ่ง
ตรงกลางภูเขาลูกนั้นมีถ้ำอันน่ารื่นรมย์ใจ.

นกยูงนั้นต้องการจะอยู่ในถ้ำนั้น จึงแอบ
ซ่อนที่พื้น ที่ราบของภูเขาซึ่งอยู่ตรงหน้า
ถ้ำนั้น. อนึ่ง สถานที่ตรงนั้นไม่มีใคร
อาจจะขึ้นไปทางส่วนข้างล่างได้ ไม่มี

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย บ-ท.๑๕-๑๔

บริษัทพรภัทรเคมี จำกัด
สร้างทันฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พิพารที่ฆชาติกมนุสฺสภเยหิ วิณิมุตฺตํ.
 โส “อิทํ เม ผาสฺกฏจฺานนุ”ติ ตํ
 ทิวสํ ตตฺถเว วสิตฺวา ปุณฺทิวเส
 ปพฺพตฺตคฺหาโต อฏฺฏจาย ปพฺพตฺตมตฺถเก
 ปุรตฺตภาภิมุโข^๑ นิสินฺโน อุตฺถนฺตํ
 สฺริยมณฺฑลํ ทิสฺวา อตฺตโน ทิวารกฺ-
 ขาวรณตฺถาย “อุเทตฺยจฺกขุมา เอก-
 ราชฯ”ติ ปริตฺตํ กตฺวา โคจรภูมียํ
 โอตฺริตฺวา โคจรํ กเหตฺวา สายํ
 อากนฺตฺวา ปพฺพตฺตมตฺถเก ปจฺฉินฺมาภิมุโข
 นิสินฺโน อตฺถนฺตํ สฺริยมณฺฑลํ ทิสฺวา
 รตฺติริกฺขาวรณตฺถาย “อเปตฺยจฺกขุมา
 เอกราชฯ”ติ ปริตฺตํ กตฺวา เอเตนฺ-
 ปาเยน วสตี.

ใครอาจจะลงไปทางส่วนข้างบนได้ เป็น
 สถานที่ปลอดภัยจากแมลง และมนุษย์.
 มันคิดว่า “สถานที่นี้เป็นสถานที่สุขสบาย
 สำหรับเรา” พักอยู่ที่นั่นเองตลอดทั้งวัน
 นั้น ในวันรุ่งขึ้นออกจากถ้ำภูเขา เกาะอยู่
 ที่บนยอดเขาหันหน้าไปทางทิศตะวันออก
 เห็นดวงอาทิตย์กำลังลอยขึ้นมา เพื่อ
 ต้องการความคุ้มครองป้องกันในเวลา
 กลางวันสำหรับตน จึงสวดมนต์เครื่อง
 ป้องกัน(สวดพระปริตร)ว่า “พระราช
 พระองค์เดียว ผู้มีดวงตา กำลังลอยเด่น
 ขึ้นมา” ดังนี้แล้ว จึงบินไปยังพื้นที่มีอาหาร
 หาอาหารกินแล้ว ในเวลาเย็นบินกลับมา
 จับอยู่บนยอดเขา หันหน้าไปทางทิศ
 ตะวันตก มองเห็นดวงอาทิตย์กำลังลอย
 ลับไป เพื่อต้องการความคุ้มครองป้องกัน
 ในเวลากลางคืน จึงสวดมนต์ป้องกันว่า
 “พระราชพระองค์เดียว ผู้มีดวงตา
 กำลังลอยลับไป” ดังนี้แล้ว ก็พักอาศัย
 อยู่ด้วยอุบายนั้น.

อต นํ เอกทิวสํ เอโก
 ลุทฺทกปฺปุตฺโต อรณฺเณ วิจรนฺโต

ครั้นต่อมาวันหนึ่ง ลูกชายนาย
 พรานคนหนึ่ง ท่องเที่ยวอยู่ในป่า เห็น

^๑ ฉ. ปจฺฉาภิมุโข.

ปพพตมตถเก นิสินฺหนิ โมโร ทิสฺวา
 อตฺตโน นีเวสนิ อากนฺตุวา มรณกาล^๑
 ปุตุตติ อาห “ตาท จตุตฺถาย
 ปพพตราชียา อรณฺเณ สุวณฺณวณฺโณ
 โมโร อตฺถิ, สเจ ราชา ปุจฺจติ,
 อาจิกฺขเยยฺยาสี”ติ. อถกสมฺมิ ทิวเส
 พาราณสีรณฺโณ เขมา นาม
 อคฺคมเหสี ปุจฺจสกาลे สุปินิ ปสฺสสิ.
 เอวรูปิ สุปิโน อโหสิ สุวณฺณวณฺโณ
 โมโร ฐมฺมิ เทเสติ. सा साธुकारि
 ทตุวา ฐมฺมิ สฺนฺนาติ. โมโร ฐมฺมิ
 เทเสตุวา อฏฺฐาย ปกุกามิ. सा
 โมรราชิ कज्जन्तुं तिसฺวา “कण्ठ
 ननु”^๒ติ^๒ वण्णुตีเยव पपुชฺฉि.
 ปพฺพชฺฉิตฺวา จ ปน สุปินภาวํ ญตุวา
 ‘สุปิโน’ติ วุตฺเต ราชาน อาทริ
 กริสฺสติ, โทหโห เม’ติ วุตฺเต
 กริสฺสติ”ติ จินฺเตตุวา โทหพิณิ วย
 หุตฺวา นิปชฺชติ.

นกยูงทองนั้นจับอยู่บนยอดเขาแล้วกลับมา
 ยังกี้อยู่ของตน ในเวลาใกล้จะตาย สั่ง
 ลูกชายว่า “ลูกรักในป่าเทือกเขาสูงที่ ๔
 มีนกยูงสีทองคำตัวหนึ่ง ถ้าหากพระราช
 ตรีศกาม เจ้าควรราบทูลให้ทรงทราบ”.
 ครั้นวันหนึ่งพระอัครมเหสี ทรงพระนาม
 ว่าเขมาของพระเจ้าพาราณสี ทรงพระ-
 สุบินในเวลาใกล้สว่าง. พระสุบินมีดังนี้
 นกยูงสีทอง กำลังแสดงธรรมถวาย.
 พระนางทรงประทานสาธุการสดับธรรม.
 นกยูงครั้นแสดงธรรมแล้ว ก็บินขึ้นจาก
 ไป. พระนางทอดพระเนตรเห็นพญา
 นกยูงกำลังบินจากไป ตรัสว่า “พวก
 ท่าน จงจับนกยูงนั้นไว้” ก็ปล้นตก
 พระทัยตื่น. ก็แล พระนางครั้นทรง
 ตื่นบรรทม แล้วทรงทราบว่าพระองค์
 ทรงสุบิน ดำริว่า “เมื่อเราทูลว่า ‘ฝัน’
 พระราชาก็มิได้ทรงสนพระทัย เมื่อเรา
 ทูลว่า ‘หม่อมฉันมีกรรม’ พระราชา
 อาจจะสนพระทัย” จึงบรรทมทำเป็น
 เหมือนหญิงแพศยา.

^๑ ฉ. มรณาสุนกาล.

^๒ ฉ. सा “โมรราชา कज्जन्ति, कण्ठ ननु”ติ.

บริษัทพรภัทระเคมี จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อด นั ราชา อุปสงกมิตวา ปุจฺฉิ
 “ภทฺเท ก็ เต อผาสุกนฺ”ติ.
 “โทหโห เม อุปฺปนฺโน”ติ. “ก็
 อิจฺฉสิ ภทฺเท”ติ. “สุวณฺณสฺส โมรสฺส
 ธมฺมํ โสตุํ เทวา”ติ. “ภทฺเท กุโต
 เอวรูปํ โมรํ ลจฺฉามิ”ติ. “เทว สเจ
 น ลภามิ ชีวิตํ เม นตฺถิ”ติ.
 “ภทฺเท มา จินฺตยิ สเจ กตฺถจि อตฺถิ
 ลภิสฺสสิ”ติ. ราชานํ อสฺสาเสตฺวา
 ราชาสเน นิสินฺโน อมจฺเจ ปุจฺฉิ
 “อมฺโห เทวี สุวณฺณวณฺณสฺส โมรสฺส
 ธมฺมํ โสตุกามา โมโร นาม
 สุวณฺณวณฺโณ โหติ^๑ โน วา”ติ.
 “พฺราหฺมณา ชานิสฺสนฺติ เทวา”ติ.

ต่อมาพระราชเสด็จเข้าไปหาพระนาง
 ตรัสถามว่า “น้องหญิงที่รักเธอไม่สบาย
 หรือ”. พระนางกราบทูลว่า “หม่อมฉัน
 เกิดอาการแพ้ท้อง”. พระราชาตรัสถาม
 ว่า “เธอปรารถนาอะไรหรือน้องหญิง
 ที่รัก”. พระนางทูลว่า “หม่อมฉัน
 ปรารถนาจะฟังธรรมของนกยูงทอง
 เพคะ”. พระราชาตรัสถามว่า “น้องหญิง
 ที่รักเราจะหานกยูงเห็นปานนี้ได้จากไหน”.
 พระนางทูลว่า “ถ้าหม่อมฉันไม่ได้
 หม่อมฉันก็จะไม่มีชีวิตอยู่”. พระราชา
 ปลอดภัยว่า “อย่าคิดกังวลไปเลย
 ถ้าหากนกยูงทองมีอยู่ในที่ไหน ๆ ก็ตาม
 เธอจักได้แน่นอน” แล้วประทับนั่งบน
 ราชอาสน์ ตรัสถามอำมาตย์ทั้งหลายว่า
 “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พระเทวีมีความ
 ประสงค์จะฟังธรรมของนกยูงสีทอง
 ธรรมดาว่านกยูงมีสีเหมือนทองมีหรือ
 ไม่มี”. พวกอำมาตย์กราบทูลว่า “พวก
 พราหมณ์คงจะทราบ พระเจ้าข้า”.

ราชานํ พฺราหฺมเณ ปกุโกสาเปตฺวา
 ปุจฺฉิ. พฺราหฺมณา เอวมาหฺสุ

พระราชารับสั่งให้เรียกพราหมณ์
 ทั้งหมดมาเฝ้าแล้ว ตรัสถาม. พวก

^๑ จ. โมรา นาม สุวณฺณวณฺณา โหนฺตฺติ.

“มหาราช ‘ชลเชสุ มจจปา กจจปา
กกุฎกา ถลเชสุ มิกา หัสสา โมรา
ติตติราติ เอเต ตีรจจานคตา จ
มนุสสา จ สุวณฺณวณฺณา โหนตี’ติ
อมุหากิ ลกขณมนุเตสุ อากตฺน’ติ.
ราชา อตฺตโน วิชิตะ ลุฑฺทกปฺตฺเต
สนฺนิปาเตตฺวา “สุวณฺณวณฺณโมโร
โว ทิฏฺฐปฺพุโพ’ติ ปุจฺฉิ.^๑ ยสฺส ปน
ปีตา อาจิกฺขิ, โส อาห “มยาปี
น ทิฏฺฐปฺพุโพ, ปีตา ปน เม
“อสุกฺกุจฺจาเน นาม สุวณฺณวณฺโณ
โมโร อตฺถิ’ติ กเถสิ’ติ.

อถ นั ราชา “สมฺม มฺยหญฺจ เต
เทวียา จ ชีวิติ ทินฺนั ภาวิสฺสติ,
ตสฺมา ตฺวํ ตตฺถ กนฺตฺวา ตั
พฺนุธิตฺวา อาเนหิ’ติ พหุ ฐนั ทตฺวา
อฺยุโยเชสิ. โส ปุตฺตทารสฺส ฐนั
ทตฺวา ตตฺถ กนฺตฺวา มหาสตฺตติ
ทิสฺวา ปาเส โอะเทตฺวา “อชฺช

พราหมณ์กราบทูลอย่างนี้ว่า “ข้าแต่
มหาราชเจ้า ในมนต์เป็นเครื่องทนาย
ลักษณะของพวกข้าพระองค์ มีอยู่ว่า
‘สัตว์ดิรัจจานเหล่านี้ คือบรรดาสัตว์ที่
เกิดในน้ำ มีปลา เต่า ปู บรรดาสัตว์
ที่เกิดบนบกมีเนื้อ หงส์ นกยูง นกกระทา
และมนุษย์ทั้งหลายมีสีเหมือนทองใต้’.
พระราชารับสั่งให้ลูกนายพรานในแคว้น-
แคว้นของพระองค์มาประชุมพร้อมกันแล้ว
ตรัสถามว่า “พวกท่านเคยเห็นนกยูง
สีทองไหม”. ก็ลูกชายนายพรานคนที่บิดา
สั่งไว้ กราบทูลว่า “แม้ข้าพระองค์ก็ไม่
เคยเห็น ส่วนบิดาของข้าพระองค์สั่งไว้
ว่า “ในสถานที่ชื่อโน้นมี นกยูงทองอยู่”.

ที่นั้นพระราชาก็ตรัสว่า “เพื่อนรัก
ท่านคงจะช่วยชีวิตของเรา และพระเทวี
ได้ เพราะฉะนั้น ท่านจงไปในสถานที่
นั้น ดักนกยูงทองตัวนั้นนำมาเถิด”
แล้วพระราชทานทรัพย์เป็นอันมาก แล้ว
ส่งเขาไป. ลูกชายนายพรานนั้นมอบ
ทรัพย์แก่บุตรและภรรยา แล้วเดินทาง

^๑ ฉ. เสสา “น ทิฏฺฐปฺพุโพ’ติ คสฺส ปน ปีตรา
อาจิกฺขิตฺ.

บริษัทพรภัทรเคมี จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พชฺฉิสฺสตี, อชฺช พชฺฉิสฺสตี”ติ
 อพชฺฉิตฺตวาว มโต. เทวปี ปตฺถนํ
 อลฺภนฺตี มตา. ราชา “เอตํ โมรํ
 นิสฺสาย ปิยภริยา เม มตา”ติ
 กุชฺฉิตฺตวาว เวรฺวสิโก หุตฺวา “หิมวฺนฺเต
 จตฺตุทาย ปพฺพตฺราชียา สุวณฺณวณฺโณ
 โมโร วสตี, ตสฺส มํสํ ขาทิตฺวา
 อชฺรามโร โหตี”ติ สุวณฺณปฏฺฐ
 ลินฺหาเปตฺวา ตํ ปฏฺฐํ สารมณฺญฺสุายํ
 จเปตฺวา กาลมกาสี.

อถญฺเอย ราชา อโหสิ. โส
 สุวณฺณปฏฺฐ อภฺษรานิ ทิสฺวา
 “อชฺรามโร ภวิสฺสามิ”ติ ตสฺส
 คหณตฺตทาย เอกํ ลุทฺทกํ^๑ เปเสสิ.
 โสปี ตตฺถเวว มโต. เอวํ จ
 ราชปรีวฏฺฐา คตา, จ ลุทฺทกปฺตฺตา
 หิมวฺนฺเตยว มตา. สตฺตฺตเมน ปน

ไปยังเทือกเขาที่ ๔ นั้น พบพระมหาสัตว์
 แล้ว จึงดักบ่วงไว้คิดหวังไว้ว่า “วันนี้
 แลละนกยูงคงจะติดบ่วง วันนี้ละนกยูง
 ต้องติดบ่วง” นกยูงไม่ติดบ่วงเลย จน
 กระทั่งนายพรานตาย. ฝ่ายพระเทวีเล่า
 เมื่อไม่ได้ตั้งพระทัยปรารภนา จึงสวรรคต.
 พระราชาทรงกริ้วว่า “พระมเหสีที่รัก
 ของเราสวรรคต เพราะเนื่องมาจาก
 นกยูงตัวนั้นเป็นต้นเหตุ ทรงตกอยู่ใน
 อำนาจแห่งการจองเวร รับสั่งให้จาริก
 ลงในแผ่นทองคำว่า “ในป่าหิมพานต์ที่
 เทือกเขาสูงที่ ๔ มีนกยูงสีทองอาศัยอยู่
 ผู้กินเนื้อของมันแล้ว จะไม่แก่ ไม่ตาย”
 ทรงเก็บแผ่นทองคำจารึกนั้นไว้ ในหีบ
 แข็งแรง แล้วก็เสด็จสวรรคต.

ต่อมาได้มีพระราชา อีกพระองค์
 หนึ่ง. พระองค์ทอดพระเนตรเห็นพระ
 อักษร ในแผ่นทองคำ ทรงดำริว่า
 “เราจะไม่แก่ไม่ตาย” จึงส่งนายพราน
 คนหนึ่งไปจับนกยูงตัวนั้น. แม่นายพราน
 คนนั้นก็ตายในที่นั้นเช่นเดียวกัน. การ
 ผลัดเปลี่ยนนครองราชสมบัติของพระราชา

^๑ ฉ. ลุทฺทปฺคตฺ.

รณณา เปสิโต สตุตโม ลุฑทโก “ตั้ง
อชช อชเชว พนุธิสสามิ”ติ จินฺเตตฺวา
สตุต สํวจนฺรานิ ตั้ง พนุธิตุ
อสกโกนุโต จินฺเตสิ “กิณฺนุ โข
อิมสฺส โมรรราชสฺส ปาทะ ปาสสฺส
อสนฺจรณการณน”ติ.

อถ นํ ปริกฺกณฺหนุโต สายํ ปาตํ
ปริตฺตํ กโรนฺตํ ทิสฺวา “อิมสฺมิ
จฺานะ อณฺโณ โมโร นตฺถิ, อิมินา
พฺรหฺมจฺารินา ภวิตพฺพํ, พฺรหฺมจฺริยานุ-
ภาเวนะ เจว ปริตฺตานุภาเวนะ จสฺส
ปาเท ปาสิ^๑ น พชฺฉิสฺสตี”ติ นยโต
ปริกฺกเหตฺวา ปจฺจนฺตชนปทํ กนฺตฺวา
เอกํ โมรี พนุธิตฺวา ยถา อจฺจนฺราย
ปหตฺตาย วสฺสตี, ปาณิมฺหิ ปหเต
นจฺจตี, เอวํ สิฏฺษาเปตฺวา อาทาย
คโต^๒ โพธิสตุตสฺส ปริตฺตกรณโต

ผ่านไปถึง ๖ รัชกาล ลูกชายนายพราน
ตายไปแล้วในป่าหิมพานต์นั้นเช่นเดียวกัน
ถึง ๖ คนด้วยประการดังนี้. ส่วนนาย
พรานคนที่ ๗ ซึ่งพระราชาองค์ที่ ๗
ทรงส่งไปคิดว่า “วันนี้ละเราจะต้องดัก
นกยุงตัวนั้น ให้ได้ภายในวันนี้ทีเดียว”
สิ้นเวลาไปถึง ๗ ปี ก็ยังไม่สามารถจะ
ดักนกยุงตัวนั้นได้ ครุ่นคิดว่า “อะไร
เล่าหนอเป็นเหตุให้บ่วงไม่ติดติดขาทั้ง ๒
ของพญานกยุงตัวนี้”.

คราวนั้น นายพรานคอยสังเกตดูนกยุง
ตัวนั้น ก็เห็นมันสวดมนต์ป้องกันตัว
ทั้งเข้าเย็น จึงกำหนดรู้โดยนัยว่า “ใน
สถานที่นี้ไม่มีนกยุงตัวอื่น นกยุงตัวนี้
คงจะเป็นนกยุงประพติพรหมจรรย์ ด้วย
อานุภาพแห่งการประพติพรหมจรรย์
และด้วยอานุภาพแห่งมนต์เครื่องป้องกันตัว
บ่วงจึงไม่ติดขาของนกยุงตัวนั้น” จึง
เดินทางไปยังชนบทชายแดนจับนกยุง
ตัวเมียได้ตัวหนึ่ง. ฝึกสอนโดยประการ
ที่เมื่อเขาตีดนิ้วมือแล้วมันจะส่งเสียงขัน

^๑ ฉ. ปาโท ปาส.

^๒ ฉ. กนฺตฺวา.

ปุเรตรเมว ปาส์ โอบุเทตวา อจฺจร์
ปฺหริตฺวา โมรี วสุสาเปสิ.

โมโร ตสฺสา สทฺทํ สุณิ. ตาวเทวสุส
สตุต วสุสสตานิ สนฺนิสินฺนกิเลโส
.ผณฺ์ กตฺวา ทณฺฺเทน ปฺหตาสิวิโส
วีย อฺภูจฺหิ. โส กิเลสาดุโร หุตฺวา
ปฺริตฺตํ กาคฺตุํ อสกุณฺฺนิตฺวาเวเคน
ตสฺสา สนฺติกํ คณฺฺตฺวา ปาเส ปาทํ
ปเวเสนฺโตเยว อากาเสน โอตฺริ.
สตุต วสุสสตานิ อสณฺฺจรณปาโส
ตํขณฺฺณเวว สณฺฺจริตฺวา ปาทํ พนฺฺธิ.

อท นํ ลุทฺทกปฺตฺโต ยฺภูจฺจิกฺเค
โอลมฺพนฺตํ ทิสฺวา จินฺฺเตสิ “อิมํ
โมรราชํ ฉ ลุทฺทกปฺตฺตา พนฺฺธิตฺุ
นาสกุขีสุ, อหฺมปิ สตุต สํวจฺจฺรานิ
พนฺฺธิตฺุ นาสกุขี, อชฺช ปาตฺราเส^๑

เมื่อเขาปรบมือ นางนกยูงจะพ้อนรำ
แพนหาง ครั้นแล้วเดินทางไปตักบัวไว้
ล่วงหน้าก่อนการสวดมนต์ป้องกันตัวของ
พระโพธิสัตว์ที่เดียว พนางคิดนี้ว่ามีให้
นางนกยูงส่งเสียงขัน.

นกยูงได้ยินเสียงของนางนกยูงนั้นแล้ว.
ทันใดนั้นเอง กิเลสของมันซึ่งสงบนิ่งมา
นานเป็นเวลาถึง ๗๐๐ ปี ก็กลับพลุ่งพล่าน
ขึ้นมา อุปมาเหมือนงูมีพิษร้ายถูกคนเอา
ท่อนไม้ตีแผ่แม่เบี้ย. มันกระวนกระวาย
กระสับกระส่าย เพราะอำนาจกิเลส
ไม่สามารถจะสวดมนต์ป้องกันตัวได้เลย
บินไปไกลนางนกยูงตัวนั้นโดยเร็วสอดขา
เข้าไปในบ่วงทันทีก็ตกลงจากอากาศ.
บ่วงซึ่งไม่เคยติดมาเป็นเวลาถึง ๗๐๐ ปี
ก็ติดลั่นรัดติดขาในขณะที่นั้นทันที.

ขณะนั้น บุตรนายพรานป่าเห็น
มันห้อยอยู่ที่ปลายคันไม้ คิดขึ้นมาว่า
“บุตรพรานป่าถึง ๖ คน ไม่สามารถจะ
ดักพญานกยูงตัวนี้ได้ แม้ตัวเราเองไม่
สามารถจะดักเป็นเวลาถึง ๗ ปี ในเวลา

^๑ ฉ. ปนส.

อิมั โมรี นิสสาย กิลสาตุโร หุตวา
 ปริตต์ กาคุ อสกุณิตวา อากมม
 ปาเส พุโร เหฎฐาสโก โอลมุตติ,
 เอรูโป เม สีลวา กิลมิโต, เอรูป
 รณโย ปณณาการตถาย อุปเนตุ
 อยตุต, กิ เม รณณา ทินเนน
 สกุกาเรน, วิสซุชเสสสามิ นนุ^๑ติ ปุน
 จินุเตสิ “อัย นาคพโล ตามสมปโน,
 มยิ อุปสงกมนุเต ‘เอส มั มาเรตุ
 อากจุนตีติ มรณภยตชชิตโต หุตวา
 ผนุทมาโน ปาทำ วา ปกขั วา
 กิณุเทยย, อนุปคนุตวา ปน
 ปฏิจจนโน หุตวา^๒ ขุรูปเนน ปาส
 ฉินุทิสสามิ, ตโต สยเมว ยถารุจिया
 คมิสสุตี”ติ.

อาหารเข้าวันนี้ พญานกยูงร้อนรน
 กระสับกระส่ายด้วยอำนาจกิเลส เพราะ
 นางนกยูงตัวนี้เป็นต้นเหตุ จึงไม่สามารถ
 จะสวดมนต์ป้องกันตัว บินมาติดบ่วง
 ศีรษะห้อยโตนงเตง เราทำให้นกยูง ผู้มี
 ศीलถึงเพียงนี้ ต้องทุกข์ยากลำบาก เรา
 ไม่ควรนำนกยูงดีเห็นปานนี้ไปถวายพระ
 ราชา เพื่อต้องการเครื่องบรรณาการ
 เครื่องสักการะ ที่พระราชาพระราชทาน
 ให้แล้วจะมีประโยชน์อะไรแก่เรา เราจะ
 ปล่อนนกยูงนั้นไปเสีย” แล้วคิดต่อไปอีกว่า
 “นกยูงตัวนี้มีกำลังประดุจดังช้างสาร
 สมบูรณ์ด้วยเรี่ยวแรง เมื่อเราเข้าไปใกล้
 (นกยูง) ซึ่งถูกมรณภัยคุกคามด้วยจัก
 เข้าใจว่า ‘นายพรานป่าคนนี้กำลังมาฆ่า
 เรา’ ดันรนไปมาอาจถึงเท้ากระพือปีก
 เราจะแอบเข้าไปเอาลูกศรยิงตัดบ่วงให้
 ขาด ต่อจากนั้นนกยูงเองก็คงจะบินไป
 ตามความพอใจ”.

โส ปฏิจจนเน จตวา ธนุ อโรเปตวา
 ขุรูปปี สนนุยหิตวา จิตโต.^๒ โมโรปี

นายพรานป่านั้น ยืนบังยกรธนูนำลูกศร
 อยู่ ฝ่ายนกยูงคิดวิตกว่า “นายพราน

^๑ น. ปฏิจจนเน จตวา.

^๒ น. อากขุณิ.

“อัย ลุฑุทโก มัม กิเลสาดุริ กตฺวา
 พนฺธนภาวเมว ฅตฺวา อนุสฺสกุโก
 อจฺฉิสฺสติ,^๑ กหํ นุโข โส”ติ จินฺเตตฺวา
 อิตฺถิโต จ โอลิเกนฺโต^๒ ธนฺ
 อาโรเปตฺวา จิตฺํ ทิสฺวา ‘มาเรตฺวา
 มัม อาทาย ฅนฺตฺกาโม ภวิสฺสตี’ติ
 มณฺญมาโน มรณภยตฺชฺชิตฺ ฅตฺวา
 ชีวิตฺํ ยาจฺนฺโต ปจฺมํ ฅาถมาห.

๑๔๓. “สเจ หิ ตฺยาคํ ฅนเหตุ ฅหิตฺโต”^๓
 มา มัม อวธิ^๔ ชีวคาคํ ฅเหตุวา
 รณฺเวย จ มัม สมฺม อฺปนฺติ^๕ เนหิ
 มณฺเวย ฅนํ ลจฺฉสินปฺปรูปฺนุ”ติ.

ตตฺถ สเจ หิ ตฺยาคํ สเจ
 หิ เต อหํ. อฺปนฺติ เนหิตฺติ อฺปนฺติคํ
 เนหิ. ลจฺฉสินปฺปรูปฺนุติ ลจฺฉสิ
 ฅนปฺปรูปฺนุติ.

คนนี้ทำให้เราให้กระสับกระส่าย ด้วยอำนาจ
 กิเลส พอรู้ตัวว่าเราติดบ่วงแล้ว กลับ
 เจยเมยไม่สนใจหลบซ่อนเสีย เขาอยู่
 ที่ไหนหนอ” มองหารอบ ๆ ตัว แลเห็น
 นายพรานยื่นนกธนูเส็งมา เข้าใจว่า
 “นายพรานต้องการฆ่าให้ตายแล้วจะนำ
 เราไป” ถูกความกลัวตายคุกคาม จึง
 อ้อนวอนขอชีวิต กล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๑๔๓. “สหายรัก ถ้าหากท่านจับข้าพเจ้า
 เพราะเหตุแห่งทรัพย์แล้ว ท่านอย่า
 ฆ่าข้าพเจ้าเลย จงจับข้าพเจ้าทั้ง
 เป็น ๆ นำข้าพเจ้าไปถวายพระ
 ราชาเถิด ท่านคงจะได้ทรัพย์
 ไม่ใช่่น้อย”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า สเจ หิ
 ตฺยาคํ ตັตฺถเป็น สเจ หิ เต อหํ
 ความว่า ก็แลถ้าหากท่านจับข้าพเจ้า.
 คำว่า อฺปนฺติ เนหิ คือ ท่านจงนำไป
 ถวายพระราชาเถิด. คำว่า ลจฺฉสินป-

^๑ น. นิราสงฺโก ฅาฉฉฉฉฉฉฉ.

^๒ น. วิโลเกตฺวา.

^๔ น. วธิ.

^๓ น. ฅาหิตฺโต.

^๕ น. อฺปนฺติคํ.

รูปี ความว่า ท่านจะได้ทรัพย์ไม่ใช่น้อย
เลย.

ตํ สุตฺวา ลุฑฺหกฺปฺตฺโต จินฺตฺสิ
“โมรราชา ‘อัย วิชฺฌิตฺกามตฺยา
ขุรฺปฺปี สนนฺยฺหิ’ติ มณฺณตฺติ,
อสุสฺสาเสสฺสามิ นนฺ”ติ. โส
อสุสฺสาเสนฺโต ทฺตฺติยํ คากฺกมาห

ลูกนายพรานป่าพึ่งค่านั้นแล้ว คิด
ได้ว่า “พญานกยูงคงเข้าใจว่า ‘ลูก
นายพรานนี้หน้าลูกศร เพราะต้องการ
จะฆ่า’ เราจักปลอมขวัญพญานกยูงนั้น”.
นายพรานนั้นเมื่อจะปลอมขวัญ จึงกล่าว
คาถาที่ ๒ ว่า

๑๔๔. “น เม อัยํ ตฺยฺห วรฺยา อชฺช
สมฺมาหิตฺโต จาปวโร^๑ ขุรฺปฺโป
ปาสณฺจ ตฺยาหํ อธิปาทยิสฺสํ
ยถาสุขํ กจฺจตุ โมรราชา”ติ.

๑๔๔. “เราสอดลูกธนูนี้ ใส่เข้าไปในแฉ่ง
มิได้ให้หมายมั่นว่า จะฆ่าท่านใน
วันนี้เลย แต่เราจะตัดพวงที่ผูกมัด
เท้าของท่าน พญานกยูงจึงบิน
ไปตามสบายเถิด”.

ตตฺถ อธิปาทยิสฺสณฺติ จินฺทยิสฺสํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **อธิปาทยิสฺสํ**
คือเราจักตัด.

ตโต โมรราชา เทว คากฺก
อภาสิ

ต่อมา พญานกยูงได้กล่าวคาถา
๒ คาถาว่า

๑๔๕. “ยํ สตฺต วสุสฺสามิ มฺมานุพฺนฺธิ
รตฺตินฺทิวํ ขุรฺปฺปีปาสํ สนนฺโต

๑๔๕. “เหตฺโต ท่านสูดทนต่อความหิว
กระหาย ทั้งกลางคืนและกลางวัน

^๑ ฉ. จาปฺรุเร.

อด กิสุส มํ ปาสวสุปนีติ
ปมุตตเว อิจฺฉสิ พนฺธนสฺมา.

เพียรดักข้าพเจ้ามาถึง ๗ ปี เมื่อ
เป็นเช่นนั้น ท่านปรารถนาจะ
ปลดปล่อยข้าพเจ้า ผู้ติดบ่วงออก
เสียจากบ่วงเพื่ออะไร.

๑๔๖. ปาณาติปาตา วิรโต นุสฺซช
อภยนฺนุ เต สพฺพญฺเตสุ ทิณฺณํ
ยํ มํ ตฺวํ ปาสวสุปนีติ
ปมุตตเว อิจฺฉสิ พนฺธนสฺมา”ติ.

๑๔๖. วันนี้ ท่านงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
หรือ หรือว่าท่านให้อภัยแก่สัตว์
ทั้งปวง เหตุใดท่านจึงปรารถนา
จะปลดปล่อยข้าพเจ้าผู้ติดบ่วง ออก
จากบ่วงเสียเล่า”.

ตตฺถ ยนฺนุติ ยสฺมา มํ เอตฺตํ
กาลํ ตฺวํ อนฺุพฺนุติ, ตสฺมา ตํ
ปฺจุณามิ, อด กิสุส มํ ปาสวเส^๑
อุปนีติ พนฺธนสฺมา ปโมเจตุ อิจฺฉสิตี
อตฺถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ยํ
ความว่า เหตุใดท่านจึงเฝ้าเพียรดัก
ข้าพเจ้าตลอดเวลาถึงเพียงนี้ เหตุนั้น
ข้าพเจ้าขอร้องท่าน เมื่อเป็นเช่นนั้น
ท่านปรารถนาจะปลดปล่อยข้าพเจ้า ผู้
ติดบ่วง ออกจากบ่วงเพื่ออะไร.

วิรโต นุสฺซชชาติ วิรโต นุสิ อชฺช.
สพฺพญฺเตสุติ สพฺพสฺตฺตานํ.

คำว่า วิรโต นุสฺซช ความว่า วันนี้
ท่านงดเว้นหรือ. คำว่า สพฺพญฺเตสุ
ได้แก่ สัตว์ทั้งปวง.

อิโต ปรี วจนปฏิวจนสมฺพนฺโร
เวทิตฺพุโพ^๒

ต่อจากนี้ไปควรทราบความสัมพันธ์
กันระหว่างคำถามและคำตอบว่า

^๑ ฉ. ปาสวสี.

^๒ ฉ. วจนปฏิวจนสมฺพนฺโร เวทิตฺพุโพติ อิม ปาจา
น ทิสฺสนฺนิ.

๑๔๗. “ปาณาติปาตา วิรตสฺส พุรุหิ
อภยญจ โย สพุพฺภูเตสฺส เทติ
ปุจฺฉามิ ตํ โมรฺราเชตมตฺถํ
อิติ^๑ จุโต ก็ ลมเต สฺขํ โส.

๑๔๘. ปาณาติปาตา วิรตสฺส พุรุมิ
อภยญจ โย สพุพฺภูเตสฺส เทติ
ทิกฺขเจว ธมฺเม ลมเต ปสฺสํ
สกุคฺคญจ โส ยาทิ สรฺรเภทา.

๑๔๙. น สนฺติ เทวา อิติ อาหุ เอเก
อิเชว ซีโว วิภวํ อูเปติ
ตถา ผลํ สุกตทุกกฺกฺขานํ
ทตฺตูปญฺจตฺตญฺจ วทนฺติ ทานํ
เตสํ วโจ อรหตํ สทฺทหาโน
ตสฺมา อหํ สกุณฺเณ พารชยามี^๑ติ.

อิมา อุตฺตตานสมฺพนฺธกาถา ปาลี-
นเยเนว เวทิตพฺพา.

๑๔๗. “ดูกรพญานกยูง ขอท่านจงบอก
ผู้ซึ่งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ และให้
อภัยแก่สัตว์ทั้งปวง ข้าพเจ้าขอ
ถามความข้อนั้นกับท่าน ผู้นั้นจึติ
แล้วจะได้รับความสุขอะไร.

๑๔๘. ข้าพเจ้า ขอบอกผู้ซึ่งดเว้นจากการ
ฆ่าสัตว์ และให้อภัยแก่สัตว์ทั้งปวง
ย่อมได้รับความสรรเสริญ ใน
ปัจจุบันทันตาเห็น ครั้นตายไปแล้ว
ก็จะได้ไปสู่สวรรค์ด้วย.

๑๔๙. สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง กล่าวว่า
เทวดาไม่มี ชีวิตย่อมขาดสูญใน
โลกนี้นั่นเอง ผลของกรรมดีและ
กรรมชั่วก็เหมือนกัน และกล่าวว่า
ท่านเป็นสิ่งที่คนโง่เขลาบัญญัติไว้
ข้าพเจ้าเชื่อฟังถ้อยคำ ของพระ
อรหันต์เหล่านั้น จึงเบียดเบียนนง”.

ควรทราบคาถาสัมพันธ์กันง่าย ๆ
เหล่านี้ ตามนัยแห่งพระบาลีนั้นแหละ.

^๑ ฉ. อิโต.

ตตถ อิติ อาหุ เอเกติ เอกจุเจ
สมณพราหมณา เอวํ กถนุติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า อิติ
อาหุ เอเก ความว่า สมณพราหมณ์
พวกหนึ่งกล่าวไว้ดังนี้.

เตสํ วโจ อรหตํ สพุททาโนติ ตสฺส
กิริ กุสุปกา อจุเจทวาทีโน นคฺค-
สมณกา. เต ตํ ปจฺเจกโพธิญาณสฺส
อุปนิสฺสยสมฺปนฺนํปิ สตตํ อจุเจทวาทํ
คณฺหาเปสฺสุ. โส เตหิ สํสฺสคฺเคน
“กุสลากุสลผลํ” นตฺถิ”ติ กเหตุวา
สกุณฺเณ มาเรติ. เอวํ มหาสาวชฺชา
เอสา อสปุริสเสวนา นาม เตยฺเว
จายํ “อรหนโตะ”ติ มณฺญมาโน เอวมาห.

คำว่า เชื้อถ้อยคำของพระอรหันต์เหล่า-
นั้น ความว่า ทราบว่า สมณะเปลือย
กาย ผู้มีวาตะว่าชาตสุญฺญ เป็นผู้ค้นแค้น
กับตระกูลของนายพรานป่านั้น. พวก
สมณะเปลือยกายนั้นชักชวนนายพราน
นั้น ผู้เป็นสัตว์แม้จะสมบุรณด้วยอุปนิสัย
แห่งปัจเจกโพธิญาณให้ยึดถืออวาทะว่า
ชาตสุญฺญได้. เพราะความเกี่ยวข้องกับ
สมณะเปลือยเหล่านั้น นายพรานนั้นจึง
ยึดถือว่า “ผลของกุศลและอกุศลไม่มี”
แล้วก็ฆ่านกตายเป็นจำนวนมาก. ขึ้น
ชื่อว่าการคบหาสมาคมกับอสัตบุรุษนี้
มีโทษมากอย่างนี้ ก็นายพรานผู้นี้
สำคัญพวกสมณะเปลือยเหล่านั้นแหละว่า
“เป็นพระอรหันต์” จึงพูดกับพญานกยุง
อย่างนี้.

ตํ สุตฺวา มหาสตุโต “ตสฺสเว
ปรโลกสฺส อตฺถิภาวํ กถสฺสามิ”ติ

พระมหาสัตว์ฟังคำนั้น แล้วคิด
ว่า “เราจะบอกข้อที่โลกหน้ามีอยู่แก่

๑ น. กุสลากุสล.

ปาสยภูจียํ อโรสิโร โอลมพฺหโตว
อิมํ คาทมาห

นายพรานนั้นบ้าง” ทั้ง ๆ ที่มีหัวห้อยอยู่
ข้างล่างที่คั่นบ่วงแล้ว กล่าวคานานี้ว่า

๑๕๐. “จฺนุโท จ สุริโย จ อุกฺโก สุตฺตสฺสนา
กจฺจฺนฺตติ โอบาสยมนฺตลิกฺเข
อิมสฺส โลกสฺส ปฺรสฺส กิ เต
กถนฺนุ เต อาหุ มนุสฺสโลเก”ติ.

๑๕๐. “ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ทั้ง ๒
เห็นกันได้ง่าย ๆ โคจรส่องสว่าง
ในอากาศ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
ทั้ง ๒ นั้นมีอยู่ในโลกนี้ หรือใน
โลกอื่น สมณพราหมณ์เหล่านั้น
พูดถึงดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ใน
มนุษย์โลกอย่างไร”.

จตฺตถ อิมสฺสชาติ กิ นุ เต
อิมสฺส โลกสฺส สนฺตติ^๑ อุกฺทาหุ
ปฺรโลกสฺสชาติ. ภูมฺมตฺตเต วา เอตํ
สามิวจฺนํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า อิมสฺส
ความว่า ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ทั้ง ๒
นั้นมีอยู่ในโลกนี้ หรือมีอยู่ในโลกอื่น.
อีกอย่างหนึ่ง คำว่า อิมสฺส นี้เป็น
ฉฐฐีวิภคฺติ ใช้ในอรรถสํตฺตมิภคฺติ.

กถนฺนุ เตติ เอเตสุ วิมานेषु
จฺนฺทิมสุริยเทวปฺตฺเต กถนฺนุ กถนฺตติ,
กิ อตฺถิติ อุกฺทาหุ นตฺถิติ, กิ วา
เทวา อุกฺทาหุ มนุสฺสชาติ.

คำว่า กถนฺนุ เต ความว่า สมณ-
พราหมณ์เหล่านั้น พูดถึงจันทิมเทพบุตร
และสุริยเทพบุตรในวิมานเหล่านั้นไว้
อย่างไร คือพูดว่า มีอยู่หรือพูดว่าไม่มี
อีกอย่างหนึ่งพูดว่า เป็นเทวดาหรือเป็น
มนุษย์.

^๑ ฉ. สนฺตติกา, ที. สนฺตกา.

คุณหญิง ทนโยคม - คุณเสมอใจ สุวรรณมาศ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วารวณภาษาตาก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๕

ลุตฺตทกปุตฺโต ค้าถมาห

บุตฺรนายพรานกล่าวคาถาว่า

๑๕๑. “จฺนุโท จ สุริโย จ อุโก สุตฺตสนา
คจฺฉนฺติ โสภาสยมนฺตลิกฺเข
ปรสฺส โลกสฺส น เต อิมสฺส
เทวาติ เต อาหุ มนุสฺสโลก”ติ.

๑๕๑. “ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ทั้ง ๒
เห็นกันได้ง่าย ๆ โคจรส่องสว่าง
ในอากาศ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
ทั้ง ๒ นั้น มีอยู่ในโลกอื่นไม่มีใน
โลกนี้ สมณพราหมณ์เหล่านั้น
กล่าวถึง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ว่า
เป็นเทวดาในมนุษย์โลก”.

อก น มหาสตุโต อาห

คราวนั้น พระมหาสัตว์พูดกับบุต
รนายพรานว่า

๑๕๒. “เอตฺถเว เต นีหตา หีนวาทา
อเหตุกา เย น วทฺนติ กมฺม
ตทา ผลํ สุกฺกฏทุกฺกฏานํ
ทตฺตฺตปญฺจตฺตํ วทฺนติ ทานนุ”ติ.

๑๕๒. “สมณพราหมณ์เหล่าใด มีวาตะว่า
หาเหตุมิได้ ไม่กล่าวถึงกรรม ไม่
กล่าวถึงผลแห่งกรรมดี กรรมชั่ว
และกล่าวถึงทาน ว่าคนโง่เขลา
บัญญัติไว้ สมณพราหมณ์เหล่านั้น
มีวาตะเลวทราม ถูกกำจัดเสียแล้ว
ในเพราะการพยากรณ์นี้แหละ”.

ตตฺถ เอตฺถเว เต นีหตา
หีนวาทาติ สเจ จฺนุทิมสุริยา เทวโลก
จิตา, น มนุสฺสโลก, สเจ จ เต
เทวา, น ปน มนุสฺสา, เอตฺถเว
เอตฺตเก พยากรณ เต ตว กุลุปกา

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า สมณ-
พราหมณ์เหล่านั้น มีวาตะเลวทรามถูก
กำจัดเสียแล้ว เพราะการพยากรณ์นั้นแหละ
ความว่า ถ้าหากว่า ดวงจันทร์ดวง
อาทิตย์ดำรงอยู่ในเทวโลกแล้วไซ้ ดวง

เหินวาทา นีหตา โหนติ.

จันทร์ดวงอาทิตย์มิได้ดำรงอยู่ในมนุษย์โลก
ถ้าหากว่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ทั้ง ๒ นั้น
เป็นเทวดาแล้วไซ้ร้ ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์
ก็มีไซ้มนุษย์ สมณพราหมณ์เหล่านั้น
ผู้คุ้นเคยกับตระกูลของท่านก็จะเป็นผู้มี
วาตะเลวทราม ถูกกำจัดเสียแล้ว เพราะ
การพยากรณ์เพียงเท่านี้เอง.

อเหตุกาติ วิสุทฺธิยา วา สุกฺกิลสฺสสุ
วา เหตุภูตํ กมฺมํ นตุถิติ เอวฺวาทา.

คำว่า **หาเหตุมิได้** ความว่า พวกสมณ-
พราหมณ์เหล่าใด ซึ่งมีวาตะอย่างนี้ว่า
กรรมซึ่งเป็นเหตุของความบริสุทธิ์ หรือ
เศร้าหมองไม่มี.

ทตฺต
ปญฺจตตฺต

คำว่า **คนโง่บัญญัติไว้** ความว่า อนึ่ง
สมณพราหมณ์เหล่านั้นกล่าวถึงท่านว่า
คนโง่บัญญัติไว้.

โส มหาสตุเต กเถนฺเต กเถนฺเต
สลุฏฺกเขตุวา คาถาทุวยมาห

เมื่อพระมหาสัตว์บอกเล่าอยู่ บุตร
นายพรานนั้นกำหนดได้แล้ว จึงกล่าว
คาถาว่า

๑๕๓. “อทุธา หิ สจฺจํ วจนํ ตเวตํ^๑
กถนฺนฺนํ ทานํ อผลํ ภเวยฺย

๑๕๓. “คำของท่านนี้เป็นคำจริงแท้ทีเดียว
โฉน ทานจะไม่พึงมีผลเล่า กรรมดี

^๑ น. เย จ.
^๒ น. คเวทํ.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๕

ตถา ผลํ สุกฺกทุกฺกฏานํ
ทตฺตูปฺปญฺจตตฺตญจ กถํ ภเวยฺย.

กรรมชั่ว ก็ย่อมมีผลเช่นเดียวกัน
อนึ่ง ท่านจะว่าคนโง่บัญญัติขึ้น
อย่างไรได้.

๑๕๔. กถงฺกโร กิณฺติกโร กิมาจโร
กี เสวมาโน เกน ตโปคฺุณฺน
อกุขาหิ เม โมรฺราเชตมตฺถํ
ยถา อหํ นิรยํ ปเตยฺยนฺ”ติ.

๑๕๕. ดูกรพญานกยูง ข้าพเจ้าจะทำ
อย่างไร จะทำงานอะไร ประพฤติ
อย่างไร คบหาสมาคมอะไร ด้วย
คุณแห่งตบะอะไร จึงจะไม่ต้องไป
ตกนรก โดยประการใด ขอท่าน
โปรดบอกความข้อนี้ แก่ข้าพเจ้า
โดยประการนั้น”.

ตตฺถ ทตฺตูปฺปญฺจตตฺตญจาทิ ทานํ
ทตฺตูปฺปญฺจตตฺตญนาม กถํ ภเวยฺยาคิ
อตุโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า คนโง่
บัญญัติไว้ ความว่า ท่านจะชื่อว่าเป็น
สิ่งที่คนโง่บัญญัติขึ้นอย่างไรได้.

กถงฺกโรติ กตโร กมฺมํ กโรนฺโต.
กิณฺติกโรติ เกน การณฺน กโรนฺโต
อหํ นิรยํ น กจฺเจยฺยํ อิตฺราณิ
ตสฺเสว เวจฺจนาณิ.

คำว่า กระทำอย่างไร คือ ข้าพเจ้าจะ
ทำการงานชนิดไหน. คำว่า ทำงานอะไร
ความว่า เพราะเหตุไร ข้าพเจ้าทำอยู่
จึงไม่ต้องไปนรก. คำนอกนี้เป็นไวพจน์
(เป็นคำที่มีรูปต่างกันแต่ความหมาย
เหมือนกัน) ของคำว่า กถงฺกโร นั้น
นั่นเอง.

ตํ สุตฺวา มหาสตุโธ “สจฺจาหํ
อิมํ ปญฺหํ น กถสฺสสามิ, มนุสฺสโลโก

พระมหาสัตว์ฟังคำนั้นแล้วคิดห้วง
ไปว่า “ถ้าหากว่าเราไม่ตอบปัญหาข้อนี้

บริษัทอุตสาหกรรมสับประคกระป๋องไทย จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตุจฺจโณ วีย ชาโต ภวิสฺสติ, ตตฺถเวทสฺส
ธมฺมิกานํ สมณพฺรหฺมณานํ อตฺถิกาวํ
กเถสฺสสามิ”ติ จินฺเตตฺวา เทว คาคา
อภาสิ

มนุษย์โลกก็จะกลายเป็นที่ว่างเปล่า เรา
จะบอกว่าสมณพราหมณ์ผู้ทรงธรรมมีอยู่
ในโลกนี้แก่บุตรนายพรานนั้น” ดังนี้แล้ว
ได้กล่าวคาถา ๒ คาถาว่า

๑๕๕. “เยเกจิ อตฺถิ สมณา ปจฺพฺยา
กาสาวยตฺตา อนคาริยํ จรฺนุติ^๑
ปาโตว ปิณฺฑชาย จรฺนุติ กาลे
วิกาลจริยา วิรตา हि สนฺโต.

๑๕๕. “สมณะเหล่าใดเหล่าหนึ่ง นุ่งห่ม
ผ้าย้อมน้ำฝาด ประพฤติตนเป็น
คนไม่มีเรือน เทียวบิณฑบาตใน
เวลาแต่เช้า เว้นการเที่ยวผิตเวลา
ผู้สงบระงับมีอยู่ในแผ่นดินนี้แน่นอน.

๑๕๖. เต ตตฺถ กาลेณุปสงฺกมิตฺวา
ปฺจุฉาหิ ยํ เต มนฺโส ปิยํ สียา
เต ตํ^๒ ปวฺกขฺนุติ ยถาปชานํ
อิมสฺส โลกสฺส ปฺรสฺส จตฺถนุ”ติ.

๑๕๖. ท่าน จงเข้าไปหาสมณะเหล่านั้น
ในเวลาอันควร ณ ที่นั้นแล้ว จง
ถามข้อความ ซึ่งเป็นที่พอใจของ
ท่าน สมณะเหล่านั้น ก็จะชี้แจง
ประโยชน์โลกนี้และโลกหน้า แก่
ท่านตามความรู้”.

ตตฺถ สนฺโตติ สนฺตปาปา
ปณฺชิตา ปฺจุเจกพฺพุธา. ยถาปชานฺนุติ
เต ตฺยหํ อตฺตโน ชานนนิยาเมน
วภฺขฺนุติ, กงฺขํ เต จินฺทิตฺวา
กเถสฺสสนฺติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ผู้สงบ
ความว่า พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย
เป็นบัณฑิต มีบาปสงบแล้ว. คำว่า ตาม
ความรู้ ความว่า พระปัจเจกพุทธเจ้า
เหล่านั้น บอกแก่ท่านตามแนวทางที่ท่านรู้
คือว่าจักบอก ตัดความสงสัยของท่าน.

^๑ น. อนคาริยา เต.

^๒ น. เต เต.

อิมสฺส โลกสฺส ปรสฺส จตฺตุนฺติ
 อิมินา นาม กมฺเมเน มนุสฺสโลกे
 นิพฺพตฺตุนฺติ, อิมินา เทวโลกे, อิมินา
 นิริยาที่สุตฺติ เอวํ อิมสฺส จ ปรสฺส
 จ โลกสฺส อตฺถํ อัจฺจิกฺขิสฺสฺสนฺติ,
 เต ปุจฺจนฺติ.

เอวญฺจ ปน วตฺวา นิริยาเยน
 สนฺตฺตฺตฺเชสิ. โส ปน ปุริตปารมิ-
 ปฺจเจกโพธิสฺสโต สุริยรสฺมิสมฺมุสฺสํ
 โอลเกตฺวา จิตํ ปริณตฺปทุมํ วย
 ปริปากคตฺตวาเน วิจารณ์. โส ตสฺส
 ธมฺมกถํ สฺกนฺนโต จิตฺปาเทเนว จิตฺ
 สงฺขารे ปรีกฺกณฺหิตฺวา ติลกฺขณํ
 สมฺมุสฺสฺนโต ปฺจเจกโพธิภาณํ ปฏฺวิวิชฺฌิ.
 ตสฺส ปฏฺวิเวโร จ มหาสฺตตฺตสฺส ปาสฺโต
 โมกฺโข จ เอกกฺขณฺเนยว อโหสิ.
 ปฺจเจกพฺพุโร สพฺพกิเลสํ ปทาเลตฺวา
 ภวปริยฺนเต จิตฺวา อุตฺทานํ อุตฺทานนฺโต
 กาดมาห

คำว่า ในโลกนี้ในโลกหน้า ความว่า
 สมณะเหล่านั้น จะชี้แจงประโยชน์โลกนี้
 และโลกหน้าอย่างนี้ว่า สัตว์ทั้งหลาย
 ย่อมเกิดในมนุษยโลก ด้วยกรรมชื่อนี้
 เกิดในเทวโลกด้วยกรรมนี้ เกิดในอบาย
 มีนรกเป็นต้นด้วยกรรมนี้ ท่านจึงถาม
 สมณะเหล่านั้นเกิด.

ก็แลพญานกยูง ครั้นกล่าวอย่างนี้
 แล้ว ก็ชี้ให้หวาดกลัวภัยนรก. ก็บุตร
 นายพรานนั้น เป็นพระปัจเจกโพธิสัตว์
 ผู้มีบารมีเต็มเปี่ยมแล้ว มีญาณอันถึง
 ความแก่จัดเต็มที เหมือนดอกบัวแก่จัด
 ชูก้านคอยรับสัมผัสแสงอาทิตย์ ฉะนั้น.
 บุตรนายพรานนั้น กำลังฟังธรรมกถา
 ของนกยูงนั้น ยืนตรงรอยเท้าที่ยืนนั่นเอง
 กำหนดสังขารพิจารณาไตรลักษณ์แห่ง
 ตลอดปัจเจกโพธิญาณ. การเห็นแจ้ง
 แห่งตลอดของบุตรนายพรานนั้น และ
 การหลุดพ้นจากบ่วงของพระมหาสัตว์
 ได้มีขึ้นในขณะเดียวกันนั่นเอง. พระ
 ปัจเจกพุทธะทำลายกิเลสทั้งปวงได้แล้ว
 ดำรงอยู่ในภพสุดท้าย เมื่อจะเปล่งอุทาน
 จึงกล่าวคาถาว่า

**บริษัทอุตสาหกรรมสับประคระปิองไทย จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา**

๑๕๗. “ตจัม ชินฺณํ อูโรโค ปุราณํ
ปณฺฑุปลาสํ หรีโต ทูโมว
เอสปฺหีโน มม ลุทฺทภาโว
ชหามหํ ลุทฺทกภาวมชฺชา”ติ.

๑๕๗. “ความเป็นพรานนี้ เราเลิกได้แล้ว
เหมือนงู ลอกคราบเก่าคร่ำคร่า
ของตนทิ้ง และเหมือนต้นไม้เขียว
ชะอุ่ม ผลัดใบเหลืองทิ้งไปฉะนั้น
วันนี้เราเลิกเป็นพรานได้”.

ตสฺสตุโถ ยถา ชินฺณํ ปุราณํ
ตจัม อูโรโค ปชฺหติ, ยถา จ หรีโต
สมฺปชฺชมานนีลปฺตุโต ทูโม กตฺตจि
จปีติ ปณฺฑุปลาสํ ปชฺหติ, เอวํ
อหฺมปิ อชฺช ลุทฺทกภาวํ ปชฺหิตฺวา
จิโต, โสทานิ เอส ปฺหีโน มม
ลุทฺทกภาโว, สาธุ วต ปชฺหามหํ
ลุทฺทกภาวมชฺชาติ. ชหามหฺนฺติ ปชฺหี
อหฺนฺติ อตฺโต.

เนื้อความแห่งคากานันมีว่า วันนี้
เราจะทิ้งความเป็นพรานได้แล้ว เหมือนงู
ลอกคราบเก่าคร่ำคร่าทิ้ง และเหมือน
ต้นไม้เขียวชะอุ่ม มีใบเขียวเต็มต้น
ผลัดใบเหลืองทิ้งไว้ในที่ใดที่หนึ่งฉะนั้น
บัดนี้เราละทิ้งความที่เราเป็นพรานนี้
ได้แล้ว ช่างดีจริงหนอ วันนี้เราละทิ้ง
ความเป็นพรานได้. คำว่า ชหามหํ
ความว่า เราละทิ้งแล้ว.

โส อิมํ อุทานํ อุทานेतฺวา
“อหํ ตาว สพฺพกิเลสพฺนฺธเนหิ มุตฺโต,
นิเวสเน ปน เม พนฺธิตฺวา จปีตา
พหู สกฺกนา อตฺถิ, เต กถํ
โมเจสฺสสามี”ติ จินฺตเตตฺวา มหาสตฺตํ
ปฺจุฉิ “โมรราช นิเวสเน เม พหู
สกฺกนา พทฺธา อตฺถิ, เต กถํ
โมเจสฺสสามี”ติ. ปฺจุเจกพฺทฺธโตปิ หิ
สพฺพพฺญญฺโพนฺธิสตฺตานญฺเวย อุปาย-

บุตรนายพรานนั้น ครั้นเปล่งอุทาน
นี้แล้ว จุคคิดว่า “เราหลุดพ้นแล้วจาก
เครื่องผูกคือกิเลสทั้งปวงได้ก่อน แต่ว่า
ในที่อยู่ของเรา มีนกอยู่เป็นจำนวนมาก
ซึ่งเราคิดมาเก็บไว้ เราจะให้ปล่อยนก
เหล่านั้นได้อย่างไร” จึงถามพระมหาสัตว์
ว่า “พญานกยุง นกมีเป็นจำนวนมาก
ถูกขังไว้ในที่อยู่ของเรา เราจะให้ปล่อย
นกเหล่านั้นได้อย่างไร”. เพราะว่า

บริษัทอุตสาหกรรมสับประดกระปองไทย จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปริศนาคหณานิ มหนุตตริ โหติ. เต
 น อห “เยน โพรหมคฺเคน” สพฺเพ
 กิเลส ปทาเลตฺวา^๒ ปจฺเจกโพรธิณานิ
 ปฏิวิรุทฺ, ตํ อารพฺภ สจฺจกิริยํ
 กโรธ, สกฺลขมฺพฺทีเป พนฺธนํ คโต
 สตุโต นาม น ภวิสฺสติ”ติ. โส
 โพรสิสตุเตน ทินฺนญฺจฺาน^๓ จตฺวา
 สจฺจกิริยํ กโรนฺโต คากฺมาห

ญาณอันค้นหาอุปายแห่งสัตว์ รู้สิ่งทั้งปวง
 และมีปัญญาเครื่องตรัสรู้เป็นของยิ่งใหญ่
 กว่า แม้กว่าปัจเจกพุทธะ เพราะเหตุนั้น
 พญานกยูง จึงพูดกับบุตรนายพรานนั้น
 ว่า “มรรคเป็นทางตรัสรู้เฝ้าทำลายกิเลส
 ทั้งปวงแล้ว ทางตลอดปัจเจกโพรธิญาณ
 ท่านจงปรารภมรรคเป็นเครื่องตรัสรู้
 แล้วทำสังกิริยาเถิด ชื่อว่าสัตว์ผู้ติดอยู่
 กับเครื่องผูกในชมพูทวีปทั้งสิ้นก็จะไม่มี”.
 บุตรนายพรานนั้นดำรงอยู่ในแนวทางที่
 พระโพรสิสัตว์แนะนำให้เมื่อจะทำสังกิริยา จึง
 กล่าวคาถาว่า

๑๕๘. “เย จาปิ เม สกฺกนา อตฺถิ พุทฺธา
 สตานินฺแกนนิ นิवासนฺสฺมี
 เตสํ อห^๔ “ชีวิตมชฺช ทมฺมิ
 โมกฺขณฺจ เต อจฺฉ^๕ สกํ นิเกตฺน”ติ.

๑๕๘. “อนึ่ง นกเหล่านี้ที่เราขังไว้ในที่อยู่
 มีจำนวนหลายร้อย วันนี้เราให้
 ชีวิตแก่นกเหล่านั้น ขอนกเหล่านั้น
 จงพ้นจากการกักขังไปยังสถานที่
 อยู่เดิมของตน”.

ตตฺถ โมกฺขณฺจ เต อจฺฉาติ
 สจฺหา^๖ โมกฺขปโต ปจฺเจกโพรธิณานิ
 ปฏิวิรุณฺตีจฺวา จิตฺเต เต สตุเต ชีวิต-

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า โมกฺขณฺจ
 เต อจฺฉ ความว่า ถ้าหากว่า เรา
 หลุดพ้นทางตลอดปัจเจกโพรธิญาณ (ญาณ

๑ น. ช โว มคฺเคน. ๒ น. ขมฺเจตฺวา.
 ๓ น. ทินฺนนยทฺวาเร. ๔ น. เต สมฺปหํ.
 ๕ น. ปคฺตา. ๖ น. สวาทํ.

ทานเนน อนุกรมปามิ เอเตน สจุเจน. เป็นเครื่องตรัสรู้เฉพาะตัว) ดำรงอยู่แล้ว จะอนุเคราะห์สัตว์เหล่านั้น ด้วยการให้ชีวิตด้วยสัจจะนั้น.

สกั นิเกตนุตติ สพุเพปิ เต สตุตา คำว่า สกั นิเกตั ความว่า บุตร
 อตุตโน อตุตโน วสนญฺจานันฺ คจฺจนุตฺติ นายพรานกล่าวว่า สัตว์เหล่านั้นทั้งปวง
 วทติ. จงกลับไปยังที่อยู่ของตน ๆ.

อดสฺส สจฺจกิริยาสมนฺตรกาลเมว^๑ คราวนั้น สิ้นกาลในระหว่าง
 สพุเพ พนฺธนา มุจฺจิตฺวา ตฺถุจิริว สัจกิริยาของท่านเท่านั้น นกทั้งปวง
 รวฺนฺดา สกฺกฺจฺจานเมว อคฺมิสฺสุ. ตสฺมี หลุดพ้นจากเครื่องกักขังส่งเสียงร้องแสดง
 ปนฺ ขณฺ เตสฺ เตสฺ เกฺเสสุ ความดีใจ บินกลับไปยังที่อยู่ของตนทันที.
 วิพาเร อาทิ กตุวา สกฺลขมุพฺพิเป อนึ่ง ในขณะนั้น ชื่อว่าสัตว์นั้น ตั้งแต่
 พนฺธนคโต สตุโต นาม น โหติ.^๒ แมวเป็นต้นในเรือนของคนเหล่านั้น
 ปจฺเจกพุทฺโธ หตฺถิ อุกฺขิปีตฺวา สีสฺ ดิตอยู่ในเครื่องกักขังมิได้มี ในชมพูทวีป
 ปรามสิ. ตาวเทว คิหฺลิ่งคํ อนุตฺรธาโย, ทั้งสิ้น. พระปัจเจกพุทธยกมือขึ้นลูบศีรษะ
 ปพฺพชิตลิ่งคํ ปาตุรโหสิ. (ของเขา). ทันใดนั้นเองเพศกฤหัสถ์ก็
 หายไป เพศบรรพชิตปรากฏขึ้นแทน.

โส สญฺจิวสฺสิคตฺเถโร วิย อากปฺป- ท่านมีมารยาทเรียบร้อย ทรงบริหาร ๘
 สมฺปนฺโน อญฺจปฺริกฺขารธโร หตุวา ดุจดั่งพระเถระผู้มีพรรษา ๖๐ พุดว่า “ท่าน
 “ตฺวเมว มม ปติญฺจา อโหสิ”ติ เท่านั้น ได้เป็นที่พึงของเรา” ประนมมือ
 โมรราชสฺส อณฺชลิ ปคฺคยฺห ปทกฺขิณฺ ทำการเวียนขวาต่อพญานกยูง แล้ว

^๑ ฉ. สจฺจกิริยาสมกาลเมว.
^๒ ฉ. นาโหสิ.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท. ๑๘-๑๕

บริษัทอุตสาหกรรมลับประคราะป้องกันไทย จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กตฺวา อากาเส อุบุปฺติตฺวา นนฺทมูล-
ปพฺพการํ อคมาสิ. โมรรราชาปิ
ยฎฺฐิอคฺคโต อุบุปฺติตฺวา โคจฺรํ คเหตฺวา
อตฺตโน สกฺกฺจฺจานเมว คโต. อิทานิ
ลฺกฺขณํ สุตฺตวสฺसानิ ปาสหตฺตสฺส
จริตฺวาปิ โมรรราชานํ นิสฺสาย ทุกฺขา
มุตฺตมารํ ปกาเสนฺโต สุตฺตา โอสาน-
คากมมาห

๑๕๙. “ลฺกฺขโทจฺริ^๑ ปาสหตฺโต อรณฺเณ
พาเชตฺตํ โมรรราชิปตี ยสฺสสิ
พฺนฺธิตฺวา โมรรราชิปตี ยสฺสสิ
ทุกฺขา ปมฺมุจฺจิ^๒ ยถาหํ ปมฺมุโต^๓ติ.

ตตฺถ พาเชตฺตํ พาเชตฺตํ^๓ อยเมว
วา ปาโจ. พฺนฺธิตฺวา พฺนฺธิตฺวา.
จิตฺตสฺส ฐมฺมกํ สุตฺวา ปฏฺฐิตฺวสฺสเวโค
หุตฺวาติ อตฺโต.

เหาะขึ้นไปในอากาศไปยังเงื้อมเขานันท-
มูล. ฝ่ายพญานกยูงโผบินขึ้นจากปลาย
คันทน์แล้วหาอาหารกินแล้ว กลับไปยังที่อยู่
ของตนตามเดิม. บัดนี้พระศาสดา เมื่อ
จะทรงประกาศภาวะนายพรานผู้มีมือถือ
บ่วงท่องเที่ยวไปตลอด ๗ ปี พ้นจาก
ทุกข์เพราะอาศัยพญานกยูง จึงตรัสคาถา
สุดท้ายว่า

๑๕๙. “นายพราน ถือบ่วงเที่ยวไปในป่า
เพื่อดักพญานกยูงผู้รื่องยศ ครั้น
ดักพญานกยูง ผู้รื่องยศได้แล้ว
ก็หลุดพ้นจากทุกข์ เหมือนเรา
หลุดพ้นฉะนั้น”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า พาเชตฺต
ได้แก่ เพื่อดัก อีกอย่างหนึ่ง บาลีมี
เท่านั้นเอง. อธิบายว่า นายพรานครั้งดัก
ได้เรียบร้อยแล้ว ยืนอยู่กลับได้รับความ
สลดใจเพราะฟังการแสดงธรรม.

^๑ น. ลฺกฺขโ ท จริ.

^๒ น. ทุกฺขา ส ปมฺมุจฺจิ.

^๓ น. มาเรตฺ.

ยถาหฺนฺติ ยถา อหํ สยมฺภุณาณน
มฺตุโต, เอวเมว เหส มฺตุโตติ.

คำว่า ยถาหํ ความว่า พญานกยุงนั้น
หลุดพ้นแล้ว เหมือนกันกับเราผู้หลุดพ้น
แล้วด้วยญาณที่เกิดมีขึ้นมาเอง.

สตฺถา อิมํ ฆมฺมเทสนํ อahrti วา
สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ
สโมธานฺติ. สจฺจปรีโยसानํ อุกฺกณฺจิต-
ภิกฺขุ อรหฺตเต ปติฏฺฐหิ. “ตทา
ปจฺเจกพฺพุโธ ปรีนิพฺพายิ, โมรราชา
ปน อหเมวา”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ
ธรรมเทศนานี้มาแล้ว ทรงประกาศสัจจะ
๔ ประชุมชาดก. ในเวลาจบสัจจะ ภิกษุ
ผู้กระสันอยากจะสึก ดำรงอยู่ในพระ
อรหัต. “พระปัจเจกพุทธะ ในครั้งนั้น
ปรีนิพพานแล้ว ส่วนพญานกยุงได้แก่
เราตถาคตนั่นเอง” ดังนี้.

มหาโมรชาดกํ อฏฺฐมํ.

พรรณนามหาโมรชาดกที่ ๘ จบ.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๕

บริษัทอุตสาหกรรมลับประดกระป๋องไทย จำกัด
สร้างคั่นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. ตจฺจนฺตฺถกรชาตก (๔๕๒)

๑๖๐. “ยเทศมานา วิจริมหา
 ปพฺพตานิ วานานิ จ
 อเนวสํ วิปฺเปล ฌาตี
 เตเม อธิคตา มยา.
๑๖๑. พหุญฺจิทํ มฺลผลํ
 ภกฺโข จายํ อนนฺตปโก
 รมา จิมา คิรินชฺโช
 ผาสฺวาโส ภวิสฺสตี.
๑๖๒. อิธวาทํ วสิสฺสสามี
 สทฺ สพฺเพหิ ฌาติภิ
 อปฺโปสฺสโก นีราสงฺกิ
 อโสโก อกฺโข โภโย.
๑๖๓. อณฺณมฺหิ เลณํ ปริเยส
 สตุตฺตฺ โน อิธ วิชฺชตี
 โส ตจฺจนฺตฺถเร หนฺตี
 อิธาคณฺตฺวา วรํ วรํ.
๑๖๔. โภ นฺนุมาทํ อิธ สตุตฺตฺ
 โภ ฌาตี สฺสมมาคเต

๕. ตจฺจนฺตฺถกรชาตก (๔๕๒)

๑๖๐. “เราเมื่อแสวงหาหมู่ญาติได้เที่ยว
 ไปตามภูเขา และป่าไม้ทั้งหลาย
 เราเที่ยวแสวงหาญาติเป็นอันมาก
 ตลอดเวลานาน เราได้พบญาติ
 เหล่านี้ นั้นแล้ว.
๑๖๑. เหง้ามัน และผลไม้มีมากมาย
 ภักษาหารนี้มีจำนวนไม่น้อย ทั้ง
 ห้วยละหานเหล่านี้ น้ำรื่นรมย์ คง
 จักอยู่ผาสุกสบาย.
๑๖๒. เราเป็นผู้ชวนชวายน้อย ไม่มีความ
 ระแวง ไม่เศร้าโศก ไม่มีภัยแต่
 ที่ไหน ๆ จักอยู่ในที่นั้นแหละพร้อม
 ญาติทั้งปวง.
๑๖๓. ท่านจงแสวงหาที่ซ่อนในที่อื่น ศัตรู
 ของพวกเรามีอยู่ในที่นี้ มันมาฆ่า
 สุกรทั้งหลายที่อ้วน ๆ ในที่นี้.
๑๖๔. ไครหนอ เป็นศัตรูพวกเราในที่นี้
 ไครก้าจัดญาติของเรา ซึ่งพร้อม-

ทุปฺปฐเส ปฐเสติ
 ตํ เม อภฺยาหิ ปุจฺฉิตฺโต.

เพรียงกันดี ยากที่ใครจะกำจัด
 ได้ ท่านถูกเราถามแล้ว จึงบอก
 ศัตรูนั้นแก่เรา.

๑๖๕. อุทฺธคฺคฺราชึ มิคฺราชา
 พลี ทาธา วุ มิโค
 โส ตจฺฉ สุกฺเร นฺหฺติ
 อิธาคนฺตุวา วรี วรี.

๑๖๕. เมื่อผู้มีคิราช มีสายผ่านขึ้นบน
 เป็นผู้มีกำลัง มีเขี้ยวเป็นอาวุธ
 ข้าแต่ท่านตัจฉะ มันมาฆ่าสุกร
 ทั้งหลาย ที่อ้วน ๆ ในที่นี่.

๑๖๖. น โน ทาธา น วิชฺชนฺหฺติ
 พลี กาเย สโมหิตํ
 สพฺเพ สมคฺคา หุตฺวาน
 วสํ กาหาม เอกกํ.

๑๖๖. เขี้ยวทั้งหลายของพวกเราไม่มีหรือ
 กำลังกายของพวกเราก็กพร้อมพรั่ง
 พวกเราทั้งหมด เป็นผู้พร้อมเพรียง
 กัน จักกระทำพญาเนื้อตัวเดียว
 มาสู่อ่านาจได้.

๑๖๗. หทยจฺคมํ กณฺณสฺขํ
 วาจํ ภาสสิ ตจฺฉก
 โยปี ยุทฺเธ ปาลเยถ
 ตมฺปิ ปจฺฉา นนามเส.

๑๖๗. ข้าแต่ท่านตัจฉกะ ท่านกล่าวว่าวาจา
 เป็นที่จับใจสบายหู แม้ผู้ใดหนีไป
 ในการต่อสู้ ภายหลังเราจักฆ่าผู้
 นั้นเสีย.

๑๖๘. ปาณาติปาตา วิรโต นฺสฺชช
 อภฺยํ นฺ เต สพฺพญฺเฏสฺส ทินฺนํ
 ทาธา นฺ เต มิคฺวิริย น สนฺหฺติ
 โย สงฺฆปตฺโต กปโณว ฌายสิ.

๑๖๘. วันนี้ ท่านเว้นจากปาณาติบาต
 หรือ ท่านให้อภฺยในสัตว์ทั่วไป
 หรือ ดูกรพญาเนื้อ ผู้กล้าหาญ
 เขี้ยวทั้งหลายของท่าน ไม่มีหรือ
 ท่านผู้ถึงหม้อสุกรแล้ว ย่อมชอบเขา
 เหมือนคนกำพรว้า ฉะนั้น.

บริษัทอุตสาหกรรมสับประคกระป๋องไทย จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๖๙. น เม ทาจา น วิชฺชนฺติ
 พลํ กายเ สโมหิตํ
 ณาตี จ ทิสฺวาน สมฺมุคฺติ เอกโต
 ตสฺมา จ ฉายามิ วณฺมุหิ เอกโก.

๑๗๐. อิมสฺสุทฺถํ ยนฺติ ทิสฺวาทิสํ ปุเร
 ภยภูฏิจฺจา เลณคเวสิโน ปุณฺ
 เตทานิ สงฺกมฺม วสนฺติ เอกโต
 ยตตภูฏิจฺจา ทุปฺปสทฺทชฺช เต มยา.

๑๗๑. ปริณายกสมฺปนฺนา
 สหิตา เอกวาทิโน
 เต มํ สมคฺคา หีเสยฺยุ
 ตสฺมา เนสํ น ปตฺถเย.

๑๗๒. เอโกว อิโนโท อสุเร ชินาติ
 เอโกว เสโน หนฺติ ทิเช ปสฺยห
 เอโกว พฺยคฺโข มิคสงฺฆปตฺโต
 วรํ วรํ หนฺติ พลณฺหิ ตาทิสํ.

๑๖๙. ไม่ใช่เขี้ยวทั้งหลายของเราไม่มี
 กำลังในกายของเรา ก็พริ้งพร้อม
 แต่เราเห็นญาติของมัน พร้อม-
 เปรียงเป็นอันเดียวกัน เพราะ
 ฉะนั้น เราจึงชอบเขาอยู่ผู้เดียว
 ในป่า.

๑๗๐. ได้ยินว่า สุกรเหล่านี้ ในครั้งก่อน
 ถูกภัยคุกคามพากันแสวงหาที่ซ่อน
 แยกกัน วิ่งไปคนละทิศละทาง
 บัดนี้ มันมาประชุมรวมกันอยู่ใน
 ภูมิภาค เป็นที่ซึ่งยากที่ข้าพเจ้า
 จะข่มได้ในวันนี้.

๑๗๑. สุกรเหล่านั้น ถึงพร้อมด้วยขุนพล
 ร่วมใจกัน กล่าวเป็นเสียงเดียวกัน
 พร้อมเพรียงกัน จะฟังเบียดเบียน
 ข้าพเจ้า เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึง
 ไม่ปรารถนามัน.

๑๗๒. พระอินทร์องค์เดียวเท่านั้น ย่อม
 ชนะอสูรทั้งหลายได้ เขี้ยวตัวเดียว
 เท่านั้น ย่อมข่มฆ่านกกทั้งหลาย
 ได้ เสือโคร่งตัวเดียว ก็เหมือนกัน
 ครั้นถึงฝูงเนื้อ ย่อมฆ่าเนื้อตัวล่ำ ๆ
 ได้ เพราะกำลังของมันเป็นเช่นนั้น.

บริษัทอุตสาหกรรมลับประกาศระบองไทย จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๗๓. นหว อีนุโท น เสน
 นปี พุยกุโฆ มิคาคิโป
 สมคฺเค สหิตเต ฌาติ
 พุยกุโฆ น กุเรเต วส.

๑๗๓. พระอินทร์นั้นแหละ ก็ทำไม่ได้
 เขี้ยวก็ทำไม่ได้ แม้เสื่อไคร่ง ซึ่ง
 เป็นใหญ่กว่าเนื้อก็ทำไม่ได้ ญาติ
 ทั้งหลาย ที่พร้อมเพรียงร่วมใจกัน
 เสื่อไคร่งกระทำไว้ในอำนาจไม่ได้
 เลย.

๑๗๔. กุมภิลกา สกฺกณิกา
 สงฺฆิโน คณจาริโน
 สมฺโมทมานา เอกชฺฌ
 อฺปฺปตฺนติ อฺยุยฺนติ จ.

๑๗๔. นกน้อยทั้งหลาย ชื่อกุมภิลกะ เป็น
 นกมีฝูง บินเที่ยวไปเป็นหมวดหมู่
 ราวเรียงอยู่ ย่อมโผผินบินไปมา
 เป็นกลุ่ม.

๑๗๕. เตสญฺจ ชฺยมานานํ
 เอเกตฺต อปฺสกุทฺติ
 ตญฺจ เสน นิตาเพติ
 เวยฺยคฺขิเยว สา คติ.

๑๗๕. ก็เมื่อนกเหล่านั้นบินไป นกตัวหนึ่ง
 ในฝูงนั้นปลีกตัวออกไป เขี้ยว
 ย่อมโฉบจับนกตัวนั้นไว้ได้ คตินั้น
 เป็นคติเสื่อไคร่งโดยแท้.

๑๗๖. อุตฺสาหิตโต ชฺฏิเลน
 ลุกฺุเทนามิสจกฺขุณา
 ทาจิ ทาจิสุ ปกฺขนฺนฺติ
 มณฺณมานโน ยถา ปฺุเร.

๑๗๖. เสื่อไคร่งผู้มีเขี้ยว ถูกขมูลผู้หยาบซ้า
 เห็นแก่อามิส พุดให้เกิดความ
 อุตสาหะแล้ว มีความสำคัญว่า
 เหมือนครั้งก่อน จึงวิ่งไปในฝูงสุกร
 มีเขี้ยว.

๑๗๗. สาธุ สมฺพหฺลฺลา ฌาติ
 อปี รุกฺขา อรณฺณชา

๑๗๗. ญาติทั้งหลายมากพร้อมยังประ-
 โยชนให้สำเร็จ แม้ต้นไม้อันทั้งหลาย

สุกเรหิ สมคฺเคหิ
พฺยคฺโข เอกายเน หโต.

ที่เกิดในปากก็เหมือนกัน สุกรทั้ง-
หลายผู้พร้อมเพรียงกัน ชำเสื่อโครง
ได้ เพราะความประพฤติอย่าง
เดียวกัน.

๑๗๘. พุราหฺมณฺณเจว พฺยคฺขณฺจ
อุโป หนฺตฺวาน สุกรรา
อานนฺทินो ปโมทิตา
มหานาทมนาทิสฺสูติ.

๑๗๘. สุกรทั้งหลาย ครั้นฆ่าพราหมณ์
และเสื่อโครงทั้ง ๒ แล้ว พวกมัน
รำเรงบันเทิงอยู่ ได้บันลือเสียง
ดังสนั่น.

๑๗๙. เต สฺขุมฺพรมฺลสฺมี
สุกรรา สฺขมาคตา
ตจฺจนํ อภิสิณฺจิสฺสุ
ตฺวํ โน ราชาสิ อิสฺสโร”ติ.

๑๗๙. สุกรทั้งหลายเหล่านั้น มาประชุม
พร้อมกันดีแล้ว ที่โคนต้นมะเดื่อ
ได้อภิเชกต์จันจสุกรว่า ท่านจง
เป็นเจ้า เป็นใหญ่ของเราทั้งหลาย”.

ตจฺจนฺสุกรชาตกํ นวมํ.

ตจฺจนฺสุกรชาตกํ ที่ ๙.

๕. ตัจจนสุกรชาดกวัฒนุณนา

(๔๕๒)

ยเทศมานา วิจริมหาติ อิทธิ
สตถา เขตวานเน วิหรนุโต เทว
มหลลกตถเว อารพุก กเถสิ.

มหาโกสโล กิร รณโย
พิมพิสารสุส ธีตวิ เทนุโต ธีตุ
นุหานิยมูลตถาย กาสิคามิ อทาสิ.
ปเสนทิวราชา อชาตสตุตุนา ปิตริ
มาริตเต ตัง คามิ อจฺฉินฺหิ. เตสุ
ตสุตถาย ยุชฺฌนฺเตสุ ปจฺฉมิ อชาต-
สตุตสุส ชโย อโหสิ. โกสลราชา
ปราชยิ ปตุโต อมจฺเจ ปุจฺฉิ “เกน
นุ โข อูปาเยน อชาตสตุตฺตุ
คณฺเหยยามา”ติ. “มหาราช ภิกุชฺช
นาม มนฺตกุสลา โหนฺติ, จารปฺริเส
เปเสตฺวา ภิกุชฺชนิ กถิ ปรีคคณฺหิตฺตุ
วญฺญตี”ติ. ราชา “สาธู”ติ ปฏิสฺสนฺติว
“เอถ ตุมฺहे วิหาริ กนฺตฺวา
ปฏิจฺฉนฺนา หุตฺวา ภาทนฺตานิ กถิ
ปรีคคณฺหเถ”ติ ปฺริเส ปโยเชสิ.

๕. พรรณนาตัจจนสุกรชาดก

(๔๕๒)

พระศาสดา เมื่อเสด็จประทับอยู่
ณ พระเชตะวันมหาวิหาร ทรงปรารภ
พระเถระชรา ๒ รูป ตรัสพระธรรม-
เทศนานี้ มีคำเริ่มต้นว่า เราเมื่อแสวงหา
หมู่ญาติใด ได้เที่ยวไป ดังนี้.

ได้ยินว่า พระเจ้ามหาโกศลเมื่อจะ
ประทานพระธิดา แก่พระเจ้าพิมพิสาร
ได้ทรงประทานหมู่บ้านกาสิคาม เพื่อ
เป็นมูลค่าสรองสนาน แก่พระธิดา. เมื่อ
พระเจ้าอชาตศัตรูปลงพระชนม์พระบิดา
แล้ว พระเจ้าปเสนทิวราชซึ่งเฝ้าบ้านนั้น
กลับมา. เมื่อภักษัตริย์เหล่านั้นทรงรบกัน
เพื่อต้องการบ้านนั้น ครั้งแรก พระเจ้า-
อชาตศัตรูทรงมีชัยชนะ. พระเจ้าโกศล
ราชา ทรงถึงความปราชัย จึงตรัสถาม
อำมาตย์ทั้งหลายว่า “เราพึงจับอชาตศัตรู
ราชา ด้วยอุบายอะไรหนอแล”. อำมาตย์
ทั้งหลายกราบทูลว่า “ข้าแต่มหาราชเจ้า
ธรรมดาภิกุชฺชทั้งหลาย เป็นผู้ฉลาดใน
มนต์ พระองค์ควรส่งजारบุรุษไป (บุรุษ
สอดแนม) คอยกำหนดด้อยคำของภิกุชฺช

บริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด
สร้างทันฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๕-๑๖

เซตวันเนปี พหู ราชปริสา ปพพชิตา โหนติ. เตสุ เทว มหุลลกตฺเตรา วิหารปัจจนฺเต ปณฺณสาลาญํ วสนฺติ, เอโก ธนุคฺคหตฺติสฺสเถโร นาม เอโก มนฺตทตฺตเถโร^๑ นาม. เต สพฺพรตฺติ สฺปิตุวา ปจฺจูกาเล ปพฺพชฺฉิสฺสุ.

เตสุ ธนุคฺคหตฺติสฺสเถโร อคฺคิ ชาเลตฺวา อาห “ภนฺเต มนฺตทตฺตเถรา”ติ. “กึ ภนฺเต”ติ. “นิทฺทายถ ตุมฺเห”ติ. “น นิทฺทายามิ กิ กาทพฺพนฺ”ติ. “ภนฺเต พาลโก วตายํ ปเสนทิกอสฺสราชา ปาตีมตฺตโกชนเมว^๒ ปริภุญฺชิตุํ ชานาตี”ติ. “อถ กิ ภนฺเต”ติ. “อตฺตโน กุจฺฉิมฺหิ ปาณกมตฺเตน อชาตสฺสตุณา ปราชิโต ราชา”ติ. “กึ^๓ ปน ภนฺเต กาคุ

ทั้งหลาย”. พระราชาทรงรับว่า “เป็นการดี” ทรงส่งบุรุษไปโดยรับสั่งว่า “ท่านทั้งหลายจงมา จงปกปิดไปสู่วิหาร คอยกำหนดถ้อยคำของท่านผู้เจริญทั้งหลาย”. ราชบุรุษจำนวนมาก ที่พระเซตวันมหาวิหาร บวชแล้ว. บรรดาภิกษุเหล่านั้นพระเถระชรา ๒ รูป อาศัยอยู่ที่บรรณศาลาที่สุดของวิหาร รูปหนึ่งชื่อว่าธนุคคหตติสเถระ รูปหนึ่งชื่อ มนต์ทตตเถระ พระเถระทั้ง ๒ นั้นนอนหลับตลอดคืน ตื่นขึ้นเวลารุ่งเช้า.

ในพระเถระเหล่านั้น ธนุคคหตติสเถระ จุดไฟแล้ว กล่าววว่า “แน่ท่าน มนต์ทตตเถระ”. ท่านตอบว่า “อะไรท่าน”. ธนุคคหตติสเถระถามว่า “ท่านหลับหรือ”. มนต์ทตตเถระตอบว่า “ไม่หลับ ท่านจะทำอะไร”. ธนุคคหตติสเถระกล่าวว่า “แน่ท่านพระราชา ปเสนทิกอสสนี้โง่หนอ ทรงรู้การเสวยพระกระยาหารเพียงในภาชนะเท่านั้น”. มนต์ทตตเถระถามว่า “อะไรเป็นเช่นนั้น”.

^๑ น. มนฺตทตฺตเถโร. เหวมปริวี.

^๒ น. จาญฺมิตฺตโกชนเมว.

^๓ น. กิณฺติ.

วฏฏตี”ติ. “ภนฺเต มนฺตทตฺตตฺเถร
 ยฺทฺธึ นาม สกฏพฺยุหจกฺกพฺยุหฺวเสน
 ติวริธฺ, เตสฺส ภากิเนยฺยํ อชาตสฺตตฺ
 สกฏพฺยุหํ กตฺวา กณฺหิตฺตํ วฏฏตี,
 อสฺสกํ นาม อสฺสกํ นาม ปพฺพตฺชนฺธํ^๑
 ทฺวีสุ ปสฺเสสฺส สฺสรปฺริเส จเปตฺวา
 ปฺรโต พลํ ทสฺเสตฺวา อนฺโต
 ปวิฏฺจภาวํ ฅตฺวา นทิตฺวา วคฺคิตฺวา
 กุมิเน ปวิฏฺจมจฺฉํ วย อนฺโตมฺภูจฺยิ
 กตฺวา คเหตฺตํ สกฺกา”ติ.

ธนุคคหิติสสเถระกล่าวว่า “พระราช
 ทรงปราศรัยพระเจ้าอชาตศัตรูเพียงสัตว์
 ในท้องของพระองค์”. มนต์ที่ตัดเถระ
 ถามว่า “ก็ควรทำอะไรท่าน”. ธนุค-
 คหิติสสเถระกล่าวว่า “แนะนำ
 มนต์ที่ตัดเถระ ชื่อว่ายฺทฺธิวริธึ มี ๓ อย่าง
 คือสกฏพฺยุหะ จักกพฺยุหะ และปทุมพฺยุหะ
 ในวิธีเหล่านั้น เมื่อจับพระเจ้าอชาตศัตรู
 ผู้พระภาคินัย ควรทำสกฏพฺยุหะ จับ
 ไหลเขาชื่อโน้น ชื่อโน้น วางบุรุษผู้
 กล้าหาญทั้งหลายไว้ใน ๒ ข้าง แล้ว
 แสดงผลนิกายข้างหน้า รู้ความที่เข้าศึก
 เข้าไปในภายใน โห่ร้องแล้วรวบรัด
 กระทำไว้ภายในกำมือ จุปลงเข้าไป
 ในไซก็อาจจับได้”.

ปโยชิตปฺริสา ตํ กถํ สุตฺวา
 คนฺตุวา^๒ รณฺโฆ อาโรเจสฺส. ราชฯ
 มหิตฺยา เสนาย คนฺตุวา ตถฯ
 กตฺวา อชาตสฺตตฺตํ คเหตฺวา สงฺขลิก-
 พนฺธเนน พนฺธิตฺวา กติปาหํ นิมฺมทํ
 กตฺวา “ปฺนฺ เหวรฺภูปี มา กรี”ติ

บุรุษที่พระราชาทรงส่งไป สดับ
 ถ้อยคำนั้นแล้ว ไปกราบทูลพระราชฯ.
 พระราชาเสด็จไปด้วยเสนาเป็นอันมาก
 ทรงกระทำอย่างนั้น จับพระเจ้าอชาตศัตรู
 ได้แล้วทรงจองจำด้วยโซ่ตรวน เครื่องมือ
 จองจำ กระทำให้หายความมัวเมา ๒-๓

^๑ ฉ. อสฺกสมฺมิ นาม ปพฺพคณฺณเณ.

^๒ ฉ. อิทํ น ทิสฺสคฺ.

บริษัทอุทิศสาธุกรรมสัปดาห์ระบือไทย จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๖

อสุสาเสตวา โมเจตวา ธีตรัง
 วชิรกุมาริ นาม ตสฺส ทตฺวา
 มหฺนฺเตน ปริวารเณ วิสขุเขสิ.
 “โกสลรณฺญา ธนุคฺคหิติสฺสตุเถรสฺส
 สวิธาเนน อชาติสฺสตฺตุ คหิโต”ติ
 ภิกฺขุณฺโณ อนฺตเร กถา สมฺภูจฺหิ.
 ธมฺมสภายิ ตเมว กถิ สมฺภูจาเปสุ.
 สฺตถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ
 ภิกฺขเว เอตริ กถาย สนฺนิสินฺนา”ติ
 ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต
 “น ภิกฺขเว อิทาเนว ปุพฺเพปิ
 ธนุคฺคหิติสฺโส ยุทฺธสวิธาเน เจโก-
 ยเวา”ติ วตฺวา อตีตํ อหริ

วัน ทรงปลอบว่า “พระองค์อย่าทรงทำ
 กรรมอย่างนี้อีก” ทรงปล่อยแล้ว
 พระราชทานพระธิดา ทรงพระนามว่า
 วชิรกุมาริแก่เธอ ทรงส่งไปด้วยบริวาร
 เป็นอันมาก. คำพูดได้เกิดขึ้นในระหว่าง
 ภิกษุทั้งหลายว่า “พระเจ้าโกศลราชา
 ทรงจับพระเจ้าอชาติสฺสตรูได้ด้วยวิธีจัดทัพ
 ของธนุคคหิติสสเถระ”. ภิกษุทั้งหลาย
 ได้สนทนาเรื่องนั้น ในโรงธรรมสภา
 แล้ว. พระศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า
 “ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเขอนั่งสนทนา
 กันเรื่องอะไรหนอในกาลบัดนี้” เมื่อภิกษุ
 กราบทูลว่า “ด้วยเรื่องชื่อนี้” จึงตรัสว่า
 “ภิกษุทั้งหลาย ไม่ใช่ในกาลนี้เท่านั้น
 แม้ในกาลก่อนธนุคคหิติสสะ ก็เป็นผู้ฉลาด
 ในยุทธวิธีเหมือนกัน” ทรงนำอดีตนิทาน
 มาว่า

อตีเต พาราณสีนครสฺส ทวาร-
 คามวาสี เอโก วฑฺฒกิ อตฺตโน
 ทารุตฺถาย อรณฺฆิ ปวิสิตฺวา อวาเว
 ปติตํ เอกํ สฺกุรโปตกํ ทิสฺวา
 อาเนตฺวา “ตจฺฉสฺกุโร”ติสฺส นามํ
 กตฺวา โปเสสิ. โส ตสฺส อุปการโก

ในอดีตกาล ช่างไม้คนหนึ่ง อยู่
 บ้านใกล้ประตูเมืองนครพาราณสี เข้าไป
 ป่า เพื่อต้องการไม้สำหรับตน พบลูก
 สุกกรตัวหนึ่งตกไปในบ่อแล้ว จึงนำเอา
 มาเลี้ยง ตั้งชื่อมันว่า “ตจฉสฺกุร”.
 ลูกสุกกรนั้นมีอุปการะแก่เขา. มันใช้

บริษัทอุคสากรรมสัปประคระปองไทย จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อโหสิ. ตุณฺหนฺ รุกฺเข ปรีวตติตฺวา
เทติ, นาสิกาย^๑ เวเจตฺวา กาทฺสฺสุดํ
กทฺฐมฺติ, มุขฺเน ทํสิตฺวา วาสินิชา
ทนมุคฺครํ อหฺรติ. โส วุฑฺฒิปฺโต
มหฺพโล มหฺสรีโร อโหสิ.

จะงอยปากพลิกไม้ทั้งหลายให้ ไข่มุก
พันตึงเส้นบรรทัด ไขปากคาบพริ้ว
สว่างและไม้ค้อนมาให้. ลูกสุกรนั้น
ถึงความเติบโตมีกำลังมาก มีร่างกาย
ใหญ่โตแล้ว.

อถ วทฺฐกิปิ ตสฺมี ปุตฺตเปมํ
ปจฺจุปฺภุจเปตฺวา “อิมํ อิเชว วสนฺตํ
โกจิเทว หีเสยฺยา”ติ อรณฺเณ
วิสขุเชสิ. โส จินฺเตสิ “อหํ อิมสฺมี
อรณฺเณ เอกโกว วสิตฺุ น สกฺขิสฺสํมิ,
ณฺาตเก ปรีเยสิตฺวา เตหิ ปรีวฺโต
วสิสฺสํมิ”ติ. โส วณฺญาย สฺกุเร
ปรีเยสนฺโต พฺหุ สฺกุเร ทิสฺวา
ตฺลิตฺวา ติสฺโส คาทา อภาสิ

ครั้งนั้น แม้ช่างไม้ก็ทะนุถนอม
รักใคร่เหมือนบุตรในสุกรนั้น คิดว่า
“สุกรนี้อยู่ในที่นี้ต่อไป ใคร ๆ จะพึง
เบียดเบียน” จึงปลอยในป่า. สุกรนั้น
คิดว่า “เราตัวเดียวแล จักไม่อาจอยู่ใน
ป่านี้ได้ เราจักแสวงหาหมู่ญาติแล้ว จึง
จักอยู่แวดล้อมด้วยพวกญาติเหล่านั้น”.
มันแสวงหาสุกรทั้งหลายในแนวป่า พบ
สุกรจำนวนมากก็ดีใจแล้ว ได้ภาษิต ๓
คาถาว่า

๑๖๐. “ยเทสมานา วิจิริมฺหา
ปพฺพตานิ วณานิ จ
อเนวสํ วิปฺเปล^๒ ณฺาตี
เตเม อธิคตา มยา.

๑๖๐. “เราเมื่อแสวงหาหมู่ญาติได้เที่ยว
ไปตามภูเขา และป่าไม้ทั้งหลาย
เราเที่ยวแสวงหาญาติ เป็นอันมาก
ตลอดเวลานาน เราได้พบญาติ
เหล่านี้ นั้นแล้ว.

^๑ น. ทาชาย.

^๒ น. อจรี.

๑๖๑. พหูภูจิติ์ มูลผล
 ภกุโข จายิ์ อนปุโปโก
 รุมมา จิมา คิรินชฺชโ
 ผาสฺวาโส ภวิสฺสติ.

๑๖๒. อิธวาทิ วสิสฺสามิ
 สห สพฺเพหิ ฅาติภิ
 อปุโปสฺสุโก นิราสฺสุเก
 อโสโก อุกฺโต ภโย”ติ.

ตตฺถ ยเตสฺมานาติ ยิ์ ฅาติคณิ์
 ปรีเยสนฺดา มยิ์ วิจริมา. อนเวสนฺติ
 จิรํ วต อนเวสนฺโตปิ จริ. เตเมติ
 เต อิเม.

ภกุโขติ เสว วณฺมุลผลาผลสงฺขาโต^๑
 ภกุโข. อปุโปสฺสุโกติ อนฺุสฺสุโก
 หุตฺวา.

สุกรรา ตสฺส วณฺิ์ สุตฺวา จตฺตถิ์
 ฅาถมาหิ์สุ

๑๖๑. เหง้ามัน และผลไม้มากมาย
 ภัคษาหารนี้มีจำนวนไม่น้อย ทั้ง
 ห้วยละหานเหล่านี้่น่ารื่นรมย์ คง
 จักอยู่ผาสุกสบาย.

๑๖๒. เราเป็นผู้ขวนขวายน้อย ไม่มีความ
 ระแวง ไม่เศร้าโศก ไม่มีภัยแต่
 ที่ไหน ๆ จักอยู่ในที่นั่นแหละพร้อม
 ฅญาติทั้งปวง”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า แสงหา
 หมูฅญาติใด ความว่า พวกเราเที่ยว
 แสงหาหมูฅญาติใด. คำว่า แสงหาอยู่
 ความว่า เราแม้เที่ยวแสงหาอยู่ สิ้น
 กาลนานหนอ. คำว่า เตเม ตัดบทเป็น
 เต อิเม (ฅญาติเหล่านั้นนั้น).

คำว่า ภัคษาหาร ความว่า ภัคษาหาร
 กล่าวคือเหง้ามันและผลาผลในป่านั้นแล.
 คำว่า อปุโปสฺสุโก ความว่า เป็นผู้
 ขวนขวายน้อย.

ผู้งสุกรฟังคำของมันแล้ว จึงกล่าวฅาถา
 ที่ ๔ ว่า

^๑ ฉ. วณฺมุลผลสงฺขาโต.

๑๖๓. “อณฺณมุหิ^๑ เลณํ ปริเยส
สตุตฺตฺ โน อิธ วิชฺชติ
โส ตจฺจนฺ สุกฺเร หนฺติ
อิธาคนฺตฺวา วรํ วรรณ”ติ.

ตตฺถ ตจฺจนฺติ ตํ นามเณ
อาลปฺติ. วรํ วรรณฺติ สุกฺเร หนฺนฺโต
ถฺลสรี^๒ วรํ วรรณฺเวว หนฺติ.

อิโต ปรี อุตฺตฺตานสมฺพฺนุทธกาถา
ปาหิเนยฺเนว เวทิตฺพฺวา.

๑๖๔. “โก นฺมุหากํ อิธ สตุตฺตฺ
โก ญาตี สฺสฺมาคเต
ทฺพฺปฺริเส ปฺริเสติ
ตํ เม อกฺุขาหิ ปุจฺฉิตฺโต.”^๓

๑๖๕. อุกฺุทฺทคฺุคฺุรราชิ มิคฺุรราชา
พลี ทาจาฐฺโห มิโค
โส ตจฺจนฺ สุกฺเร หนฺติ
อิธาคนฺตฺวา วรํ วรรณ.

๑๖๓. “ท่านจงแสวงหาที่ซ่อนในที่อื่นศัตรู
ของพวกเราเมื่ออยู่ในที่นี้ มันมาฆ่า
สุกรทั้งหลายที่อ้วน ๆ ในที่นี้”.

บรรดาคำเหล่านั้น สุกรย่อมเรียก
มันโดยชื่อว่า ตัจฉะ. คำว่า วรํ วรรณ
ความว่า ศัตรูนั้นเมื่อจะฆ่าพวกสุกร
ย่อมฆ่าตัวมีร่างกายอ้วน ชื่อว่าที่อ้วน ๆ.

คาถาเกี่ยวกับใจความง่าย เบื้อง-
หน้าแต่เข้าไป บัณฑิตพึงทราบโดยนัย
บาลีนั้นแล.

๑๖๔. “ใครหนอ เป็นศัตรูพวกเราในที่นี้
ใครกำจัดญาติของเรา ซึ่งพร้อม-
เพรียงกันดี ยากที่ใครจะกำจัด
ได้ ท่านถูกเราถามแล้ว จงบอก
ศัตรูนั้นแก่เรา.

๑๖๕. (ฝูงสุกร) เนื้อผู้มีคิรราช มีลายผ่าน
ขึ้นบน เป็นผู้มีกำลัง มีเขี้ยวเป็น
อาวุธ ข้าแต่ท่านตัจฉะ มันมาฆ่า
สุกรทั้งหลายที่อ้วน ๆ ในที่นี้.

^๑ น. อณฺณมุปิ.

^๒ น. ถฺลสรี.

^๓ น. ตํ เม อกฺุขาถ ปุจฺฉิตฺตา.

๑๖๖. น โน ทาจา น วิชฺชนฺติ
 พลํ กายเ สโมหิตํ
 สพุเพ สมคฺคา หุตฺวาน
 วสํ กาทาม เอกกํ.

๑๖๗. ทพยฺงคฺมํ กณฺณณฺสุขํ
 วาจํ ภาสสิ ตจฺจนก
 โยปิ ยฺยุทฺเช ปาลเยถ^๑
 ตมฺปิ ปจฺฉา หนามเส^๒ติ.

ตตฺถ โก นุมฺหากนฺติ อหํ ตุมฺเห
 ทิสฺวาว อิเม สฺกุรา อปฺปมํสฺโลหิตา,
 ภเยน เตสํ ภวิตพฺพนฺติ จินฺตยิ,^๒
 ตสฺมา เม อาจิกฺขถ, โก นุ
 อมฺหากํ อิธ สตฺต.

อุทฺธคฺคฺราชิตฺติ อุทฺธคฺคาหิ สรฺรราชิตฺติ
 สมฺนฺนาคโต. พฺยคฺขมํ สฺนฺธาเยวมาหฺสุ.
 โยปีติ โย อมฺหากํ อนฺตเร เอโกปิ
 ปลายิสฺสติ, ตมฺปิ มยํ ปจฺฉา
 หนิสฺสามาติ.

๑๖๖. (ตัจฉสุกร) เขี้ยวทั้งหลายของพวกเขา
 เราไม่มีหรือ กำลังกายของพวกเรา
 ก็พร้อมพร้อม พวกเราทั้งหมด เป็น
 ผู้พร้อมเพรียงกัน จักกระทำ
 พญาเนื้อตัวเดียว มาสู่อำนาจได้.

๑๖๗. (ฝูงสุกร) ข้าแต่ท่านตัจฉกะ ท่าน
 กล่าววาทา เป็นที่จับใจสบายหู
 แม้ผู้ใดหนีไปในการต่อสู้ ภายหลัง
 เราจักฆ่าผู้นั้นเสีย”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า โก
 นุมฺหากํ ความว่า เราเห็นพวกท่าน
 ท่านนั้น คิดว่า สุกรเหล่านี้มีเนื้อและ
 โลहितน้อย ภัยจะพึงมีแก่พวกเขา เพราะ
 เหตุนั้น พวกท่านจงบอกเรา ใครหนอ
 เป็นศัตรูพวกเราในที่นี้.

คำว่า มีลายผ่านจันบน ความว่า
 ประกอบด้วยลายแห่งกาย มีปลายขึ้น
 ข้างบน. สุกรทั้งหลาย กล่าวหมายถึง
 เสือโคร่ง. คำว่า โยปิ ความว่า ใน
 ระหว่างพวกเราผู้ใดจักหนีไปแม้ตัวเดียว
 ภายหลังเราจักฆ่าผู้นั้นเสีย.

^๑ ฉ. ปลาเยชฺช.

^๒ ฉ. จินฺตยิ.

ตจฺจนฺตสุกโร สพฺเพ สุกเร
 เอกจิตฺเต กตฺวา ปุจฺฉิ “กาย เวลาย
 พุยกฺโข อากฺมิสฺสตี”ติ. “อชฺช ปาโถว
 เอกํ กเหตุวา ตโต, เสว ปาโถว
 อากฺมิสฺสตี”ติ. โส ยฺตุทฺทโกสโล “อิมสฺมิ
 จานเ จิตเ น สกฺกา เขตฺตฺน”ติ
 ฏฺมิสฺสํ ปชานาติ, ตสฺมา เอกํ
 ปเทสํ สลฺลภฺเขตฺวา รตฺติเมว สุกเร
 โคจรํ คหาเปตฺวา พลวปจฺจุสโต
 ปฏฺจาย “ยฺตุทฺธํ นาม สกฺกพฺยุหา-
 ทิวเสน ติวริธํ โหตี”ติ วตฺวา
 ปทฺมพฺยุหํ สํวิทฺหิตฺวา^๑ มชฺฌณฺจฺานเ
 ชีรปิวเก สุกโรปโตเก ปเจสิ, เต
 ปรีวาเรตฺวา เตสํ มาตโร, ตา
 ปรีวาเรตฺวา มชฺฌิมสฺสุกริโย,^๒ ตาสํ
 อนนฺตรวา สุกโรปโตเก, เตสํ อนนฺตรวา
 มกุลทาเจ ตฺรณฺสฺสุเร, เตสํ อนนฺตรวา
 มหาทาเจ, เตสํ อนนฺตรวา ชินฺณฺสฺสุเร
 ตโต ตตฺถ ตตฺถ ทสวคฺคํ วิสตีวคฺคํ
 ตีสวคฺคณฺจ กตฺวา พลคฺคฺมพฺ ฐเปตฺวา^๓

ตจฺจนฺตสุกรกระทำสุกรทั้งหมดให้เป็น
 ใจเดียวกัน ถามว่า “เสื่อโครงจักมา
 เวลาไหน”. ผุ่สุกรบอกว่า “ในวันนี้
 เสื่อโครงจักเอาสุกรตัวหนึ่งไปแล้วแต่เข้า
 พรุ่งนี้ เสื่อโครงจักมาแต่เช้าเช่นเดียวกัน”.
 สุกรนั้นซึ่งเป็นผู้ฉลาดในการรบ ย่อม
 ทราบชัฏญุมิว่า “เราดำรงอยู่ในที่นี้
 ไม่สามารถจะชนะได้” เพราะเหตุนั้น
 เขาจึงกำหนดเอาประเทศแห่งหนึ่งแล้ว
 ให้สุกรทั้งหลายหาอาหารในเวลากลางคืน
 ตั้งแต่เวลารุ่งเช้ากล่าววว่า “ชื่อว่ากรรบ
 มี ๓ วิธี คือสกฺกพฺยุหะเป็นต้น” ได้จัด
 ปทฺมพฺยุหะแล้ว จัดลูกสุกรที่ยังดื่มน้ำนม
 ไว้ที่ท่ามกลาง จัดแม่ของสุกรเหล่านั้น
 อยู่ล้อมลูกสุกรเหล่านั้น จัดนางสุกร
 รุ่งกลางอยู่ล้อมแม่สุกรเหล่านั้น จัดลูก
 สุกรให้อยู่ชิดสุกรรุ่งกลางเหล่านั้น จัด
 สุกรรุ่งเขี้ยวเล็กให้อยู่ชิดลูกสุกรเหล่านั้น
 จัดสุกรรุ่งเขี้ยวใหญ่ให้อยู่ชิดสุกรรุ่งเขี้ยว
 เล็กนั้น จัดให้สุกรรุ่งแกให้อยู่ชิด สุกร

ประมวลและชำระจาก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๖

^๑ ฉ. สํวิทฺหิต.
^๒ ฉ. มชฺฌิมสฺสุกริโย.
^๓ ฉ. ฐเปสิ.

คุณจรรยาพร-คุณเต็มพงษ์-คุณเต็มศักดิ์ ตันติพิพัฒน์พงศ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตุตโน อตุตถาย เอกัง อาวาภูมึ
 พยคฺขมฺสฺส ปตฺนตฺถาย เอกัง
 สฺบุปฺสณฺจณัน ปพฺพการํ กตฺวา ขณฺาเปสฺสิ,
 ทฺวิณฺุณฺ อาวาภูมฺานํ อนุตฺเร อตุตโน
 วสนตฺถาย ปิจกํ กาวเรสฺสิ. โส
 ฅามสมฺปนฺโน โยชฺชสฺสฺสเร คเหตุว
 ตสฺสมิ ตสฺสมิ จาเน สฺสฺสเร อสฺสฺสาเสนฺโต
 วิจฺริ. ตสฺสเสวํ กโรนฺุตสฺสเสว สฺสุริโย
 อุกฺกจฺจติ.

อถ พฺยคฺขมฺราชา กุญฺชภูมิลสฺส
 อสฺสสมฺปทา นิฏฺขมิตฺวา ปพฺพตฺตเล
 อญฺจาสิ. ตํ ทิสฺวา สฺสฺสฺสรา “อาคโต
 โน ภทฺนฺเต เวรึ”ติ วทิสฺสุ. “มา
 ภายถ ยํ ยํ เอส กโรติ, ตํ สพฺพํ
 ปฏฺิปกฺขา^๑ หุตฺวา กโรถา”ติ. พฺยคฺโข
 สรึรึ วิธฺนิตฺวา สลตฺ^๒ โอสกฺกนฺุโต
 วิย ปสฺสฺสาวมกาสิ. สฺสฺสฺสราปิ ตเถว
 กรึสฺสุ. พฺยคฺโข สฺสฺสฺสเร โอลเกตฺวา
 มหานาทํ นทฺิ. สฺสฺสฺสราปิ ตเถว กรึสฺสุ.

รฺุณฺเขี้ยวใหญ่นั้น แต่นั้นจัดวางกลุ่ม
 กำลังในที่นั้น ๆ กระทำให้เป็นพวกละ
 ๑๐ บ้าง พวกละ ๒๐ บ้าง พวกละ ๓๐
 บ้าง ให้ขุดบ่อหนึ่งเพื่อประโยชน์ของตน
 บ่อหนึ่งทำให้เป็นเงื่อม มีสัณฐานเหมือน
 กระดัง เพื่อต้องการให้เสื่อโครงงอกไป
 ให้กระทำตั้งในระหว่าง ๒ บ่อ เพื่อเป็น
 ที่พักของตน. ตัจฉสฺสฺสฺรนั้นเป็นผู้สมบุรณฺ์
 ด้วยกำลังพาสฺสฺสฺรนักรบเที่ยวไปปลอบขวัญ
 สฺสฺสฺสฺรทั้งหลายในที่นั้น ๆ. แล้วเมื่อเขาทำ
 อยู่อย่างนั้นนั้นแหละ พระอาทิตย์ขึ้นพอดี.

ครั้งนั้น พญาเสื่อโครงงอกจาก
 อาศรมบทของชฎิลโกงแล้ว ได้ยืนอยู่ที่
 ไหล่เขา. ผุ่งสฺสฺสฺรเห็นมันกล่าววว่า “แน่
 ผู้เจริญทั้งหลาย สัตว์ผู้มีเวรของพวกเรา
 มาแล้ว”. ตัจฉสฺสฺสฺรกล่าวว่า “พวกท่าน
 อย่างแล้ว เสื่อโครงนี้ทำกิริยาใด ๆ
 พวกท่านจงทำกิริยานั้นทั้งหมดได้ตอบมัน
 เสื่อโครงสับตัดตัวแล้วทำเป็นเบียงข้างถ้าย
 ปัสสาวะ. แม้พวกสฺสฺสฺรก็ทำแล้วอย่างนั้น
 เหมือนกัน. เสื่อโครงจ้องดูผุ่งสฺสฺสฺรคำราม

^๑ ฉ. สรฺกฺขา.

^๒ ฉ. อิทํ น ทิสฺสติ.

โส เตสํ กิริยํ ทิสฺวา จินฺเตสิ “น อิมํ ปุพฺพสทิสฺสา, อชฺช มยฺหํ ปฏิสตุตฺตโน หุตฺวา วคฺควคฺคา จิตฺตา, สํวิทฺโท เตสํ เสนานายโกปิ อตฺถิ, อชฺช มยา เอเตสํ สนฺตํ กนฺตุํ น วฏฺฏติ”ติ มรณภยภีโต นีวตฺติตฺวา กุฏฺฐชฺฉิลสฺส สนฺตํ กโต. อถ นํ โส ตฺวจฺฉหตฺถํ ทิสฺวา นวมํ คากมาห

เสียงดัง. แม้พวกสุกรก็ทำเช่นนั้นเหมือนกัน. มันเห็นกิริยาของฝูงสุกรนั้นคิดว่า “สุกรเหล่านี้ไม่เหมือนเช่นเมื่อก่อน วันนี้มันแสดงเป็นศัตรูแก่เรา ยืนอยู่เป็นพวก ๆ สุกรผู้จัดแจงเป็นแม่ทัพของมันมีอยู่ วันนี้เราไม่ควรจะไปสู่สำนักของสุกรเหล่านั้น” กลัวต่อมรณภัย กลับไปสู่นักของชฎิลโกงแล้ว. ครั้งนั้นชฎิลโกงนั้น เห็นมันมีมือเปล่า จึงกล่าวคาถาที่ ๘ ว่า

๑๖๘. “ปาณาติปาตา วิรโต นุสฺสชฺช^๑
อภยํ นุ เต สพฺพภฺยูเตสุ ทินฺนํ
ทาจฺา นุ เต มิคฺควิริย^๒ น สนฺตํ
โย สงฺฆปตฺโต กปโณว ฌายสี”ติ.

๑๖๘. “วันนี้ ท่านเว้นจากปาณาติบาต หรือ ท่านให้อภัยในสัตว์ทั่วไปหรือ ดูกรพญาเนื้อผู้กล้าหาญ เขี้ยวทั้งหลายของท่านไม่มีหรือ ท่านผู้ถึงหม้อสุกรแล้ว ย่อมชบเขาเหมือนคนกำพร้าว ฉะนั้น”.

ตตฺถ สงฺฆปตฺโตติ โย ตวํ
สุกรสงฺฆปตฺโต หุตฺวา กิณฺจิ โคจฺรํ
อลภิตฺวา กปโณ วีย ฌายสีติ.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า ถึงหม้อสุกร ความว่า ท่านได้ถึงหม้อสุกรแล้ว ไม่ได้เหยื่ออะไร ๆ มาชบเขาเหมือนคนกำพร้าว.

^๑ น. นุชช.

^๒ มิควราย.

อดสฺส พุยกุโฆ ติสฺโส คากา
อภาสิ

ลำดับนั้น เสือโคร่งได้กล่าว ๓
คากาแก่เขาว่า

๑๖๙. “น เม ทาจา น วิชฺชนฺติ
พลฺล กายे สโมหิตํ
ฉาตี จ ทิสฺวาน สมฺมุติ^๑ เอกโต
ตสฺมา จ ฉายามิ วณฺมุหิ เอกโก.

๑๖๙. “ไม่ใช่เขี้ยวทั้งหลาย ของเราไม่มี
กำลังในกายของเรา ก็พริ้งพร้อม
แต่เราเห็นญาติของมัน พร้อม-
เพรียงเป็นอันเดียวกัน เพราะ
ฉะนั้น เราจึงชอบเขาอยู่ผู้เดียว
ในป่า.

๑๗๐. อิมสฺสุทฺถํ ยนฺติ ทิสฺวาทิสฺ^๒ ปุเร
ภยภูฏิตา เลณคเวสิโน ปุณฺ
เตทานิ สงฺกมฺม วสนฺติ เอกโต
ยตฺถภูจิตา ทุปฺปสทฺทชฺช เต มยา.

๑๗๐. ได้ยินว่า สุกกรเหล่านี้ ในครั้งก่อน
ถูกภัยคุกคามพากันแสวงหาที่ซ่อน
แยกกัน รุ่งไปคนละทิศละทาง
บัดนี้ มันมาประชุมรวมกันอยู่ใน
ภูมิภาค เป็นที่ซึ่งยากที่ข้าพเจ้า
จะข่มได้ในวันนี้.

๑๗๑. ปริณายกสมฺปนฺนา
สหิตา เอกวาทีโน
เต มํ สมฺคฺคา หิเสยฺยํ
ตสฺมา เนสํ น ปตฺถเย”ติ.

๑๗๑. สุกกรเหล่านั้น ถึงพร้อมด้วยขุนพล
ร่วมใจกัน กล่าวเป็นเสียงเดียวกัน
พร้อมเพรียงกัน จะพึงเบียดเบียน
ข้าพเจ้า เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึง
ไม่ปรารถนามัน”.

^๑ ฉ. สามคฺคี.

^๒ ฉ. ทิสฺทิสฺ.

ตตถ สมงฺกิ เอกโตติ สหิโต^๑
หตุวา เอกโต จิตะ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **พร้อม-
เพรียงเป็นอันเดียวกัน** ความว่า เป็น
ผู้ร่วมใจกัน ตั้งอยู่ร่วมกัน.

อิมสฺสุทฺทฺหฺนฺติ อิมะ สฺทํ มยา อภฺยฺยิ
อุมฺมิเลตฺวา โอลฺลิกิตมตฺตาว ปุพฺเพปิ
ทิสฺสทิสฺสํ กจฺจนฺติ.

คำว่า **อิมสฺสุทฺทฺ** ความว่า ได้ยินว่าสุกร
เหล่านี้ เมื่อก่อนเพียงข้าพเจ้าสัมผัสตามองดู
เท่านั้น ย่อมวิ่งไปคนละทิศละทาง.

ปุณฺณ วิสฺสุ วิสฺสุ. ยตฺถ จิตาติ ยสฺมิ
ภฺยฺยิกาทะ จิตา. ปริณายกสมฺปนฺนาติ
เสนานายกสมฺปนฺนา.

คำว่า **ปุณฺณ** ได้แก่ แยกกัน. คำว่า
ยตฺถ จิตา ความว่า ยืนอยู่ที่ภฺยฺยิกาคใด.
คำว่า **ปริณายกสมฺปนฺนา** คือ ถึงพร้อม
ด้วยขุณฺพล.

ตสฺมา เนสํ น ปตฺถเยติ เตน
การณฺเนน เอเตสํ น ปตฺถेमฺปิ.

คำว่า **ตสฺมา เนสํ น ปตฺถเย** ความว่า
เพราะเหตุานั้น ข้าพเจ้าจึงไม่ปรารถนา
สุกรเหล่านี้.

ตํ สฺตุวา ภฺยฺยิกฺขฺยฺยิลอ ตสฺส
อสุสฺสาหํ ขนฺนุโต คาทมาห

ขฺยฺยิลโกกรันพิงคํานั้นแล้ว เมื่อจะ
ให้ความอดสาหะเกิดขึ้นแก่เสือโคร่งนั้น
จึงกล่าวคาถาว่า

๑๗๒. "เอโกว อินฺโท อสุเร ชินาติ
เอโกว เสนโน หนฺติ ทิเช ปสฺยห
เอโกว พุยฺคฺโข มิคสงฺฆปฺตฺโต
วํ วํ หนฺติ พลญฺหิ ตาทิสฺนุ"ติ.

๑๗๒. "พระอินทร์องค์เดียวเท่านั้น ย่อม
ชนะอสุรทั้งหลายได้เหยี่ยวตัวเดียว
เท่านั้น ย่อมชมฆ่านกทั้งหลายได้
เสือโคร่งตัวเดียวก็เหมือนกัน ครั้น

^๑ ฉ. สหิตา.

วรรณคดีชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๖

ตตถ มิคสงฺฆปตฺโตติ มิคคณ-
ปตฺโต หุตฺวา วรํ วรํ มิคํ หนติ.
พลญฺหิ ตาทิสฺสนฺติ ตาทิสํ หิ ตสฺส
พลํ.

อถ นํ พุยกุโฆ คาทมาห

๑๗๓. “นแหว อินฺโท น เสโน
นปี พุยกุโฆ มิคาริปโป
สมคฺเค สหิตเต ชาติ
พุยกุโฆ^๑ น กุรุเต วเส”ติ.

ตตถ พุยกุโฆ นาคี^๒ พุยกุฆสฺสทิสเส
หุตฺวา สรวิริฐุนนาทีนึ กตฺวา จิตเต
วเส น กุรุเต, อตฺตโน วเส
วตฺตาเปตฺตํ น สกุโกตฺติ อตฺตโน.

ถึงฝูงเนื้อ ย่อมฆ่าเนื้อตัวล่า ๆ ได้
เพราะกำลังของมันเป็นเช่นนั้น”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ถึงหมู่
เนื้อ ความว่า เสือโคร่งถึงหมู่เนื้อแล้ว
ย่อมฆ่าเนื้อตัวอ้วน ๆ. คำว่า พลญฺหิ
ตาทิสํ ความว่า เพราะกำลังของมันเป็น
เช่นนั้น.

ลำดับนั้น เสือโคร่งจึงกล่าวคาถาตอบ
ชฎิลนั้นว่า

๑๗๓. “พระอินทร์นั้นแหละ ก็ทำไม่ได้
เหยี่ยวก็ทำไม่ได้ แม้เสือโคร่ง ซึ่ง
เป็นใหญ่กว่าเนื้อก็ทำไม่ได้ ญาติ
ทั้งหลาย ที่พร้อมเพรียงร่วมใจกัน
เสือโคร่งกระทำไว้ในอำนาจไม่ได้
เลย”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า พุยกุโฆ
น ความว่า เสือโคร่งกระทำสุกรทั้ง-
หลายที่ทำการีรยา มีการสะบัดกายเป็นต้น
เช่นกับเสือโคร่ง ไว้ในอำนาจไม่ได้

^๑ ฉ. น พุยกุฆ กุรุเต วเส.

^๒ ฉ. พุยกุฆเมติ.

อธิบายว่า ไม่สามารถจะให้สุกรทั้งหลาย
เป็นไปในอำนาจของตนได้.

ปุณ ชฎิลโธ อุตฺสาเหฺนโต เทว คภา
อภาสิ

ชฎิลเมื่อจะให้เสือโคร่งเกิดความ
อุตสาหะต่อไปได้กล่าว ๒ คภาว่า

๑๗๔. “กมุภิลกา สกฺุณิกา^๑
สงฺุมิโน ฅณจาริโน
สมฺไมทมานา เอกชฺุณฺ
อุปฺปนฺติ อุยฺยนฺติ^๒ จ.

๑๗๔. “นกน้อยทั้งหลาย ชื่อกมุภิลกะ
เป็นนกมีฝูง บินเที่ยวไปเป็น
หมวดหมู่ ไร่เรียงอยู่ ย่อมโผผิน
บินไปมาเป็นกลุ่ม.

๑๗๕. เตสญฺจ ชฺิยมานาน^๓
เอเกตุถ อปฺสกุทฺติ
ตญฺจ เสโน นิตาเพติ
เวยฺยคฺุมิเยว สว คติ^๔ติ.

๑๗๕. ก็เมื่อนกเหล่านั้นบินไป นกตัวหนึ่ง
ในฝูงนั้นปลีกตัวออกไป เหยี่ยว
ย่อมโฉบจับนกตัวนั้นไว้ได้ คตินั้น
เป็นคติเสือโคร่งโดยแท้”.

ตตฺถ กุมุภิลกาติ เอวนฺนามกา
ขุทฺทกสกฺุณา. อุปฺปนฺติติ โคจเร
จฺรนฺตา อุปฺปนฺติ. อุยฺยนฺติ จาติ
โคจโร คเหตฺวา อากาเสน ฅจฺจนฺติ.
เอเกตุถ อปฺสกุทฺติติ เอโกว เอเตสฺ
โอสกุทฺติวา วา เอกปฺสเสน วา วิสฺสุ
ฅจฺจนฺติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า กุมุภิลกา
ได้แก่ นกน้อยทั้งหลายที่ได้ชื่ออย่างนั้น.
คำว่า บินเที่ยวไป ความว่า ย่อมบิน
เที่ยวไปในที่หากิน. คำว่า บินไปมา
ความว่า ย่อมคาบเอาเหยื่อบินไปทาง
อากาศ. คำว่า เอเกตุถ อปฺสกุทฺติ
ความว่า นกตัวหนึ่งในฝูงนกนั้นบินล่า
หรือบินแยกไปข้างหนึ่ง.

^๑ น. สกฺุณิกา.

^๒ น. ฅยฺยนฺติ จ.

^๓ น. เตสํ จ ฅยฺยมานํ.

คุณจรรยาพร-คุณเต็มพงษ์-คุณเต็มศักดิ์ ดันติพิพัฒน์พงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีชาดก ขุทฺทกนิกาย ป-ท.๑๕-๑๖

นิตาเพตติ ปหริตฺวา กณฺหติ.
 เวยฺยคุมิเยว สว คตฺติ พุยกุมาณฺ^๑
 เอสาติ เวยฺยคุมิ, พุยกุมาณฺ สมคฺค-
 วาสํ กจฺจนฺตานุปิ เอสา เอวรูปา
 คติ, พุยกุมาณฺ คติเยว นาม โหติ.
 น หิ สกฺกา สพุเพหิ เอกโตว
 กนฺตุํ, ตสฺมา โย เอวํ ตตฺถ เอโก
 กจฺจติ, ตํ กณฺหาติ.

เอวญฺจ ปน วตฺวา “พฺยคุมฺราช
 ตวํ อตฺตโน พลฺ น ชานาสิ, มา
 ภายิ เกวลํ ตวํ นทิตฺวา ปกฺขนฺท,
 เทว เอกโตว กจฺจนฺตา นาม
 นตฺถิ”^๒ อสุสาเหสิ. โส ตถา อกาสิ.

ตมตฺถํ ปกาเสนฺโต สตฺถา อาห

๑๗๖. “อสุสาหิโต ชฺฏิเลน
 ลุฑฺเทนามีสจฺกฺขนา

คำว่า นิตาเพติ คือ โฉบจับเอา. คำว่า
 เวยฺยคุมิเยว สว คติ ความว่า คตินี้
 ของเสือโคร่งทั้งหลาย เพราะฉะนั้นจึง
 ชื่อว่า เวยฺยคุมิ แม้เมื่อเสือโคร่งไป
 ร่วมกัน คตินี้ก็เป็นเช่นนั้น จึงชื่อว่า
 เป็นคติของเสือโคร่งโดยแท้. เพราะสัตว์
 ทั้งหมดไม่อาจจะไปพร้อมกันได้ เพราะ
 เหตุนั้น สัตว์ได้ในฝูงนั้นไปตัวเดียวอย่างนี้
 จึงจับเอาสัตว์นั้น.

ก็แลชฎิล ครั้นกล่าวอย่างนั้นแล้ว
 จึงให้เสือโคร่งเกิดความอดสาหะด้วยคำว่า
 “ดูกรพญาเสือโคร่ง ท่านไม่รู้กำลังของ
 ตนหรือ ท่านอย่ากลัว ท่านวิ่งคำราม
 ไปอย่างเดียวเท่านั้น ดูกรเทวราช
 สัตว์ชื่อว่าวิ่งไปรวมกัน ย่อมไม่มี”. เขา
 ได้ทำแล้วอย่างนั้น.

พระศาสดา เมื่อจะทรงประกาศ
 ข้อความนั้น จึงตรัสว่า

๑๗๖. “เสือโคร่งผู้มีเขี้ยวชฎิลผู้หยาบช้า
 เห็นแก่อำมิส พุดให้เกิดความ

^๑ ฉ. สมคฺคานํ กจฺจนฺตานุปิ.

^๒ ฉ. น. ภวิสฺสคิ.

ทาจี ทาจีสู ปกฺขนฺทิกิ
มณฺณมาโน ยถา ปุเร”ติ.

อุตสาหะแล้ว มีความสำคัญว่า
เหมือนครั้งก่อน จึงวิ่งไปในฝูงสุกร
มีเขี้ยว”.

ตตถ ทาจีติ สยํ ทาจาวุโ
อิตรเสสุ ทาจาวุเชสุ ปกฺขนฺทิกิ. ยถา
ปุเรติ ยถา ปุพฺเพ มณฺณติ ตถาว
มณฺณมาโน.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า มีเขี้ยว
ความว่า ตนเองมีเขี้ยวเป็นอาวุธวิ่งไป
ในฝูงสุกรนอกนี้ ซึ่งมีเขี้ยวเป็นอาวุธ.
คำว่า ยถา ปุเร ความว่า เมื่อก่อน
เสือโคร่งย่อมสำคัญอย่างใดก็สำคัญเหมือน
อย่างนั้น.

โส กิร คนฺตวา ปพฺพตตเล
อฏฺฐจาสิ. สุกรา “ปุณาตโต สามิ
โจโร”ติ ตจฺจนฺตสฺส อารโจะสุ. โส
“มา ภายถา”ติ เต อสฺสาเสตฺวา
อฏฺฐาย ทวิหนฺนํ อวาทานํ อนฺตเร
ปีจกาย อฏฺฐจาสิ. พฺยคุโฆ เวคํ
ชนฺตวา ตจฺจนฺตสฺส สนฺธาย ปกฺขนฺทิกิ.
ตจฺจนฺตสฺสโร ปรีวตฺติตฺวา ปจฺจนามุโข
ปุริมาวาฏเฐ ปติ. พฺยคุโฆ จ เวคํ
สนฺธาเรตุํ อสฺสโกนฺโต คนฺตวา
สุปฺปปพฺพการาวาฏเฐ ปติตฺวา ปุณฺชกฺโข^๑
อฏฺฐจาสิ.

ได้ยินว่า เสือโคร่งนั้นวิ่งไปยืนที่
ไหล่เขา. สุกรทั้งหลาย จึงบอกแก่
ตัจฉสุกรว่า “นาย โจรมาอีกแล้ว”.
ตัจฉสุกรนั้น ปลอบพวกสุกรเหล่านั้น
ว่า “พวกท่านอย่ากลัว” ลุกขึ้นไปอยู่
ที่ตั้งในระหว่างบ่อทั้ง ๒. เสือโคร่ง
รวบรวมกำลังให้เกิด แล้ววิ่งมุ่งตรงไปยัง
ตัจฉสุกร. ตัจฉสุกรเบนตัวหลบ หันหน้า
กลับหลัง กระโดดลงบ่อแรกแล้ว. ก็
เสือโคร่งไม่อาจจะยับยั้งความเร็วได้ วิ่ง
เลยไปตกบ่อ ขดตัวอยู่ในบ่อมีเงื้อม
เหมือนกระดัง.

^๑ ฉ. ปุณฺชกฺโข.

คุณจรรยาพร-คุณเต็มพงษ์-คุณเต็มศักดิ์ ต้นศิริพัฒน์พงศ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตจฺจนฺตฺสฺสโร เวเคน อฏฺฐจาย อวาวุฏฺฐา
 อุตฺตาราเรตฺวา ตสฺส อนฺตรสตฺถิมฺหิ ทาจํ
 โอตฺตาราเรตฺวา ยาว หทยา ผาเลตฺวา
 มํสํ ขาทิตฺวา มุขเน ทํสิตฺวา
 พหิอวาวุฏฺฐา ปาเตตฺวา “คณฺห
 มํสนฺ”ติ อาห. ปจฺมาคตา เอกวารเมว
 ตฺถุโฑตฺตารณมตฺตํ ลภิสฺส. ปจฺฉา
 อาคตา อลภิตฺวา “พฺยคฺขมํสํ นาม
 กิํทิสนฺ”ติ วทิสฺส. ตจฺจนฺตฺสฺสโร อวาวุฏฺฐา
 อุตฺตริตฺวา สฺสฺสเร โอลฺโลกेतฺวา “กี
 นุ โข น ตฺสฺสตา”ติ อาห. “สามิ
 เอโก ตาว พฺยคฺโข คหิตฺ, อญฺเอย
 ปเนโก ทฺสฺสกพฺยคฺโข คหิตฺ, อญฺเอย
 ปเนโก พฺยคฺขนายโก อตฺถิ”ติ.
 “โกนาเมโส”ติ. “พฺยคฺขเมน อาภตฺตาคตํ
 มํสํ ขาทโก กฺขุชฺชิล”ติ. “เตนหิ
 เอต, คณฺหิสฺสสาม นนฺ”ติ เตหิ สทฺฐี
 เวเคน ปกฺขนฺหิ.

ชฺชิลโล “พฺยคฺโข จิรายติ”ติ
 ตสฺส อาคมนมนฺคตํ โอลฺโลกนฺโต พหุ
 สฺสฺสเร อาคจฺจนฺเต ทิสฺวา “อิม

ตจฺจนฺตฺสฺสโร ลุกฺขินฺนกระโอดจจากบ่อโดยเร็ว
 แล้วฝังเขี้ยวลงในระหว่างขา เสือโคร่งนั้น
 ขวิดให้ฉีกจนถึงหัวใจ กินเนื้อแล้วใช้
 ปากคาบโยนไปให้ตกนอกบ่อ ร้องว่า
 “พวกท่านจงเอาเนื้อนี้ไป”. สุนัขทั้งหลาย
 ที่มาก่อนได้เพียงดมคร่าวเดียวเท่านั้น
 พวกมาภายหลังหาได้ดมกลิ่นไม่ พูดว่า
 “เนื้อเสือโคร่งเป็นเช่นไร”. ตจฺจนฺตฺสฺสโร
 กระโอดขึ้นจากหลุมแล้ว มองดูฝูงสุนัข
 แล้วพูดว่า “เพราะเหตุอะไรหนอพวก
 ท่านจึงไม่พอใจ”. พวกสุนัขพูดว่า “ข้าแต่
 นาย เสือโคร่งตัวหนึ่ง ท่านจับได้จริง
 แต่เสือร้ายอื่นอีกตัวหนึ่ง ท่านจับหรือยัง
 มีเสือโคร่งอื่นอีกตัวหนึ่ง เป็นผู้นำของ
 เสือโคร่ง”. ตจฺจนฺตฺสฺสโรถามว่า “เสือนั้น
 ชื่ออะไร”. พวกสุนัขตอบว่า “มันคือ
 ชฺชิลโล ที่กินเนื้อซึ่งเสือโคร่งหามาให้”.
 ตจฺจนฺตฺสฺสโรพูดว่า “ถ้าเช่นนั้น จงมา
 เราทั้งหมดจักจับมัน” ก็วิ่งไปโดยเร็ว
 พร้อมกับพวกสุนัขเหล่านั้น.

ชฺชิลโลคิดว่า “เสือโคร่งประพศิตฺตํ
 อยู่” มองดูทางเสือโคร่งมา ได้เห็นสุนัข
 ทั้งหมด กำลังวิ่งมาคิดว่า “ชะรอยว่า

คุณจรวพร-คุณเต็มพงษ์-คุณเต็มศักดิ์ ตันติพิพัฒน์พงศ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พยุคนิ มาเรตวา มม มารณตถาย
 อากจณฺหติ มณฺเฑ”ติ ปลายิตฺวา เอกํ
 อุกุมฺพรุทฺขํ อภิรุหิ. สุกรวา “เอส
 รุกฺขํ อารุโห”ติ วทีสุ. “กี
 รุกฺขนุ”ติ. “อุทุมฺพรุกฺขนุ”ติ. “เตนหิ
 มา จินฺตยิตฺถ อิทานิ นํ คณฺหิสฺสุ-
 สามา”ติ ตฺรณฺสุกฺเร ปกุโกสิตฺวา
 รุกฺขมฺลโต ปัสสุ อปพฺยุหาเปสิ สุกรีหิ
 มุขปุริ อุกกํ ออาหาราเปสิ มหาทาส-
 สุกฺเรหิ สมฺนตา มุลานิ จินฺทาเปสิ.
 เอกํ อุกฺกํ โอตินฺณมฺลเมว อฏฺฐาสิ.
 จโต เสสฺสุกฺเร “คฺมุเห อเปถา”ติ
 โอสฺสาเรตฺวา ชนฺณุกฺเกหิ ปติฏฺฐหิตฺวา
 ทาชาเย มฺล ปหริ. ผรฺสุนา^๑
 ปหตํ วิย จินฺทิตฺวา ตํ รุกฺขํ
 ปรีวตฺเตตฺวา กุฏฺฐฏฺฐิํ ปติตมตฺตเมว
 สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา มัสสิ ภกฺขेषุ. ตํ
 อจฺจริยํ ทิสฺวา รุกฺขเทวตา คาถมาห

๑๗๗. “สาธุ สมฺพฺพฺลา ฌาตี
 อปี รุกฺขา อรณฺณชา

สุกรเหล่านี้ ฆ่าเสือโคร่งแล้วมาเพื่อ
 ประสงค์ จะฆ่าเราอีก” จึงหนีไปขึ้นต้น
 มะเดื่อต้นหนึ่ง. พวกสุกรจึงพูดว่า “ขงฺกิลนี้
 ขึ้นต้นไม้”. ตัจฉสุกรถามว่า “ต้นไม้อะไร”
 พวกมันตอบว่า “ต้นมะเดื่อ”.
 ตัจฉสุกรกล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น พวกท่าน
 อย่าวิตก พวกเราจักจับมันเดี๋ยวนี้” จึง
 เรียกพวกสุกรวัยรุ่นมาให้ค้ำดินจากโคน
 ต้นไม้ ให้นำงสุกรทั้งหลายอมน้ำเต็มปาก
 มาพ่น ให้สุกรมีเขี้ยวใหญ่ทั้งหลาย กัด
 รากรอบต้น. รากไม้ยังเหลือรากเดียว
 หยั่งลงตรงตั้งอยู่. จากนั้นเขาบอกสุกรที่
 เหลือว่า “พวกท่านจงออกไป” จึงขอ
 เข้าหมอบกัดรากด้วยเขี้ยว. ตัดรากขาด
 แล้ว เหมือนพื้นด้วยขวานให้ต้นไม้เอนไป
 พอขงฺกิลโก่งตกไป รับเอาไปบริโภคเนื้อ
 แล้ว. รุกฺขเทวตาเห็นเหตุนี้ในอัศจรรย์
 จึงกล่าวคาถาว่า

๑๗๗. “ญาตีทั้งหลายมากพร้อมยังประ-
 โยชนให้สำเร็จ แม่ต้นไม้ทั้งหลาย

^๑ อโศก ปฏฺาย ฌ. ผรฺสุนา ปหฏฺ วิย จิซฺฉิตฺวา กตํ,
 รุกฺโข ปรีวตฺติตฺวา ปลิ. ตํ กุฏฺฐฏฺฐิํ ปตฺนคฺเมว
 สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา มัสสิ ภกฺขेषุ.

บงฉ.อินเเอเชีย จก. (มหาชน)
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก มหัททนีการย ป-ท.๑๕-๑๗

สุกรเหติ สมคฺเคหิ
 พฺยคฺโข เอกายเน หโต”ติ.

ตตฺถ เอกายเน หโตติ เอก-
 มคฺคสมฺมึเยว^๑ หโต.

อุภินฺนํปิ จ เนสํ หตฺถาวํ
 ปกาเสนฺโต สตฺถา อิมํ กถมาห

๑๗๘. “พฺราหฺมณฺณเจว พฺยคฺขณฺจ.
 อุโภ หนฺตฺวาน สุกรา
 อานนฺทีโน ปโมทิตา^๒
 มหานาทมฺนาทิสฺน”ติ.^๓

ปุณฺ ตจฺจสุกรโร เต ปุจฺฉิ
 “อณฺเณปิ โว อมิตฺตา อตฺถิ”ติ.
 สุกรา “นตฺถิ สามี”ติ วตฺวา “ตํ
 อภิสฺณจิตฺวา ราชานํ กริสฺสามา”ติ
 อุทกํ ปริเยสนฺตา ชฺฉิลสฺส ปาณียสฺงขํ

ที่เกิดขึ้นป่าก็เหมือนกัน สุกรทั้ง-
 หลายผู้พร้อมเพรียงกัน ฆ่าเสือโคร่ง
 ได้ เพราะความประพฤติอย่างเดียว
 กัน”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เอกายเน
 หโต ความว่า ฆ่าได้แล้ว เพราะทาง
 ปฏิบัติอย่างเดียวกัน.

พระศาสดา เมื่อจะทรงประกาศ
 ถึงกิริยาที่เขาทั้ง ๒ ถูกฆ่า จึงตรัสพระ
 กถานี้ว่า

๑๗๘. “สุกรทั้งหลาย ครั้นฆ่าพราหฺมณ
 และเสือโคร่งทั้ง ๒ แล้วพากัน
 ฆ่าเริงบันเทิงอยู่ ได้บันลือเสียงดัง
 สนั่น”.

ตั้งสุกรถามสุกรเหล่านั้น อีกว่า
 “ศัตรูทั้งหลาย แม้เหล่าอื่นของท่านทำน
 มีอยู่หรือ”. สุกรตอบว่า “ไม่มีนาย”
 กล่าววว่า “พวกเราจักอภิเษกท่าน ทำให้
 เป็นพระราชา” เมื่อเที่ยวแสวงหาน้ำ

^๑ ฉ. เอกกมนสมฺมึเยว.

^๒ ฉ. ปโมทิตา.

^๓ ฉ. มหานาท์ ปนาทิสฺนติ.

สตถา อิมิ ฌมฺมเทสนํ อหริตฺวา
 “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺพเพปิ
 ฌนุคฺคหิติสฺโส ยฺยทุสฺสํวิธานํ เจโก”ติ
 วตฺวา ชาตกํ สโมธานํสิ “ตทา
 กุญฺชฎิลํ เทวทตฺโต อโหสิ, ตจฺจนฺสุกรโ
 ฌนุคฺคหิติสฺโส รุกฺขเทวตา ปน
 อหเมว”ติ.

ตจฺจนฺสุกรชาตกาวณฺณนา นวมา.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ
 ธรรมเทศนาเข้ามาแล้ว จึงตรัสว่า “ภิกษุ
 ทั้งหลายไม่ใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น แม้ใน
 ครั้งก่อนณคฤคหิติสสภิกษุ ก็เป็นผู้ฉลาด
 ในวิธีจัดการยฺยทุส” ทรงประมวลชาดก
 แล้วว่า “ขมูลโกงในครั้งนั้น ได้เป็น
 เทวทัตแล้ว ตจฺจนฺสุกรได้เป็นคฤคหิติสส-
 ภิกษุ ส่วนรุกขเทวตาได้เป็นเราเอง”
 ดังนี้.

พรรณนาตจฺจนฺสุกรชาดก ที่ ๙ จบ.

๑๐. มหาวาณิชชาดก (๔๕๓)

๑๘๐. “วาณิชชา สมิตี กตฺวา
 นานารฏฺจโต อากตา
 ธนหารา^๑ ปกฺกมิตฺสุ
 เอกํ กตฺวาน คามณี.

๑๘๑. เต ตํ กนฺตรามาคุมม
 อปฺปฏกฺขํ อนุทกั^๒
 มหานิโคฺรธมฺทุกฺขํ
 สิตฺจฉายํ มโนรมํ.

๑๘๒. เต จ ตตฺถ นิสิตฺติจฺวา
 ตสฺส รุกฺขสฺส ฉาภิยา^๓
 วาณิชชา สมจินฺเตสุ
 พาลา โมเหน ปารุตา.

๑๘๓. อลฺลยาเต อยํ รุกฺโข
 อปี วาริว สนฺหติ
 อิงฺมสฺส ปุริมํ สาขํ
 มยํ จินฺทาม วาณิชชา.

^๑ ฉ. ธนาหารา.
^๒ ฉ. อโนทก.
^๓ ฉ. ฉายา เอวฺมุปรีปี.

๑๐. มหาวาณิชชาดก (๔๕๓)

๑๘๐. “พวกพ่อค้าพากันมาจากรัฐต่าง ๆ
 กระทำการประชุมกัน (ในเมือง
 พาราณสี) ตั้งพ่อค้าคนหนึ่งให้
 เป็นหัวหน้า แล้วพากันขนเอา
 ทรัพย์หนีไป.

๑๘๑. พวกพ่อค้าเหล่านั้น มาถึงแดน
 กันดารนั้น ซึ่งมีอาหารน้อย ไม่มี
 น้ำเลย ได้เห็นต้นไทรใหญ่มีร่มเงา
 เย็นสบาย นำรึ้นรมยใจ.

๑๘๒. ก็พ่อค้าเหล่านั้น ขวนกันนั่งพัก
 ในร่มของต้นไม้นั้น ณ ที่ตรงนั้น
 (แต่) เป็นคนโง่เขลา ถูกโมหะ
 ครอบงำ จึงคิดร่วมกันว่า.

๑๘๓. ต้นไม้นี้ยังชุ่มฉ่ำ(สด)อยู่ ประหนึ่ง
 ว่ามีน้ำหลังไหลอยู่ พวกเรามาช่วย
 กันตัดกิ่งที่ชี้ไปทางทิศตะวันออก
 ของต้นไม้นั้นดูทีเกิด.

๑๘๔. สา จ ฉินฺหาเว ปคฺขมริ
 อจฺฉํ วาริ^๑ อนาวิลลํ
 เต ตตฺถ นฺหาตฺวา ปวีตฺวา
 ยาวตฺติจฺฉิสฺสุ วาณิชา.

๑๘๕. ทฺติยํ สมฺมจฺฉินฺเตสฺสุ
 พาลา โมเหเน ปารุตา
 อิงฺขมฺสฺส ทกฺขิณฺโณ สาขํ
 มยฺ ฉินฺหาม วาณิชา.

๑๘๖. สา จ ฉินฺหาเว ปคฺขมริ
 สาลิมฺโสทฺโณ พหุ
 อปฺโปทวณฺเณ กุมฺมาเส
 สิงฺคิริทลฺลสฺสุปิโย^๒
 เต ตตฺถ ภูตฺวา ขาทิตฺวา
 ยาวตฺติจฺฉิสฺสุ วาณิชา.

๑๘๗. ทฺติยํ สมฺมจฺฉินฺเตสฺสุ
 พาลา โมเหเน ปารุตา
 อิงฺขมฺสฺส ปจฺฉิมฺโณ สาขํ
 มยฺ ฉินฺหาม วาณิชา.

๑๘๔. ก็แลพอกิ่งนั้น ถูกตัดขาดเท่านั้น
 น้ำใสแจ้วไม่ขุ่นมัว ไหลออกมา
 พวกพ่อค้าเหล่านั้น พวกกันอาบและ
 ต่อมในสายน้ำนั้น จนสมปรารถนา.

๑๘๕. พ่อค้าทั้งหลายผู้โง่เขลา ถูกโมหะ
 ครอบงำ จึงคิดร่วมกันเป็นครั้งที่ ๒
 ว่า เชิญพวกเรามาช่วยกันตัด
 กิ่งไม้ที่ชี้ไป ทางทิศใต้แห่งต้นไม้
 นั้น(อีก)เถิด.

๑๘๖. ก็พอกิ่งนั้นถูกตัดขาดเท่านั้น ชาว
 สาลี เนื้อและข้าวสุกมากมายไหล
 ออกมา พวกพ่อค้าเหล่านั้น พวกกัน
 บริโภคขนมกุมมาส อันเปรียบด้วย
 ข้าวปายาสที่มีน้ำน้อย มีแกงอ่อม
 ที่ใส่ขิงและแกงถั่ว ณ ที่นั้น จน
 สมปรารถนา.

๑๘๗. พ่อค้าทั้งหลายผู้โง่เขลา ถูกโมหะ
 ครอบงำ จึงคิดร่วมกันเป็นครั้งที่
 ๓ ว่า เชิญพวกเรามาช่วยกัน
 ตัดกิ่งที่ชี้ไปทางทิศตะวันตก แห่ง
 ต้นไม้นั้น(อีก)เถิด.

^๑ น. วารี.

^๒ น. สิงคี.

๑๘๘. สา จ ฉินฺหนาว ปคุฆริ
 นาริโย สมลฺงฺกตา
 วิจิตฺตวตฺตภาภรณา
 อามตฺตมณีกฺุณฺทลลา.

๑๘๙. อปิสฺ วาณิชา เอกา
 นาริโย ปณฺจวีสตี^๑
 สมฺนุตา ปริกฺริสฺ^๒
 ตสฺส รุกฺขสฺส ฉาทิยา
 เต ตาหิ ปรีวารเตวา^๓
 ยาวติจฺฉีสฺ วาณิชา.

๑๙๐. จตฺตถฺถิ สมฺฉินฺเตสฺ
 พาลา โมเหน ปารุตา
 อิงฺฆสฺส อุตฺตรํ สาขํ
 มยํ ฉินฺทาม วาณิชา.

๑๙๑. สา จ ฉินฺหนาว ปคุฆริ
 มุตฺตา เวฬุริยา พหู
 รชตํ ชาตฺรุปณฺจ
 กุตฺติโย ปฏฺิยานิ จ.

๑๘๘. ก็พอกิ่งนั้นถูกตัดขาดเท่านั้น เหล่า
 นารีแต่งกายงามสมส่วน มีผ้าและ
 อารมณ์อันวิจิตรใส่ต่างหูแก้วมณี
 พากันออกมา.

๑๘๙. นารีแต่ละคน (ต่างแยกกันบำเรอ)
 พ่อค่านางละคน นารี ๒๕ นาง
 ต่างก็แวดล้อมพ่อค้า ผู้เป็นหัวหน้า
 อยู่โดยรอบ ในร่มแห่งต้นไม้
 จนสมปรารถนา.

๑๙๐. พ่อค้าทั้งหลายผู้โง่เขลา ถูกโมหะ
 ครอบงำ จึงคิดร่วมกันเป็นครั้งที่ ๔ ว่า
 เชิญพวกเรามาช่วยกัน
 ตัดกิ่งที่ชี้ไปทางทิศเหนือแห่งต้นไม้
 นั้น (อีก) เกิด.

๑๙๑. ก็พอกิ่งนั้น ถูกตัดขาดเท่านั้น
 แก้วมุกดา แก้วไพฑูรย์ เงิน ทอง
 เครื่องประดับมือ เครื่องปูลาด
 หลังออกมา.

๑ น. ปณฺจวีสตี.

๒ น. ปรีวาริสฺ.

๓ น. ปรีจารเตวา.

๑๙๒. กาสิกานิ จ วตถานิ
 อุทฺธิยานิ^๑ จ กมฺพลา
 เต ตตฺถ ภาเว พนฺธิตฺวา
 ยาวตฺติจฺฉิสฺสุ วาณิชา.

๑๙๓. ปญฺจมี สมจฺินฺเตสุ
 พาลา โมเหน ปารุตา
 อิงฺขมฺสฺส มฺเถ ฉินฺทาม
 อปี ภฺยโย ลภามเส.

๑๙๔. อฏฺฏจฺหิ สตฺถวาโห
 ยาจมาโน กตฺตฺชฺลิตฺติ
 นิโคโรโธ ก็ อปรชฺชตฺติ
 วาณิชา ภาทฺทมตฺตฺถ เต.

๑๙๕. วาริทา ปุริมา สาขา
 อนฺนปानญจ ทกฺขิณา
 นาริทา ปจฺฉิมมา สาขา
 สพฺพกาเม จ อุตฺตรา
 นิโคโรโธ ก็ อปรชฺชตฺติ
 วาณิชา ภาทฺทมตฺตฺถ เต.

๑๙๒. ผ้ากาสิกพัตร์ และผ้ากัมพลชื่อ
 อุทฺธิยะ ก็พร้งพรูออกมาเป็น
 จำนวนมาก พวกพ่อค้าเหล่านั้น
 พากันขน บรรทุกใส่ในเกวียน
 เหล่านั้น จนสมปรารถนา.

๑๙๓. พ่อค้าทั้งหลายผู้โง่เขลา ถูกโมหะ
 ครอบงำ จึงคิดร่วมกันเป็นครั้งที่ ๕
 ว่า ลองดูเถิด พวกเราจะตัดโค่น
 ต้นไม้นั้น พวกเราคงจะได้ยิง ๆ
 ขึ้นไปเป็นแน่นอน.

๑๙๔. ครั้งนั้น นายกองเกวียนลุกขึ้น
 ประคองอัญชลี ร้องขอว่า ดูกร
 พ่อค้าทั้งหลายเอ๋ย ต้นไทร(ท่า)
 ผิดอะไรเล่า ขอความเจริญจงมี
 แก่ท่านเถิด.

๑๙๕. ดูกรพ่อค้าทั้งหลาย กิ่งทางตะวัน-
 ออกหลังวารี้ออกให้ กิ่งทางทิศใต้
 ให้ข้าวน้ำ กิ่งทางตะวันตกให้นารี
 กิ่งทางเหนือ ให้สิ่งที่น่าปรารถนา
 ทุกอย่าง ต้นไทร(กระทำ)ผิดอะไร
 เล่า ขอความเจริญจงมีแก่ท่านเถิด.

^๑ ฉ. อุทฺธิยานิ.

๑๕๖. ยสฺส รุกฺขสฺส ฉายาย
 นิสฺสึเทยฺย สเยยฺย วา
 น ตสฺส สขาํ ภาณฺเขยฺย
 มิตฺตทฺพฺโภ หิ ปาปโก.

๑๕๗. เต จ ตสฺส อนาถิตฺวา
 เอกสฺส วจันํ พหู
 นิสิตาหิ กุจาริหิ
 มฺลโต นํ อุปกุกมฺ.

๑๕๘. ตโต นาคา นิภฺขมฺิสฺสุ
 สนนฺทฺธา ปณฺจวิสฺติ
 ธนุกฺคหานํ ติสฺตา
 ฉสฺสสฺสา จ จมฺมิโน.

๑๕๙. เอเต หนถ พนฺธถ
 มาโว มฺญจิตฺถ ชีวิตํ
 จเปตฺวา สตุถฺวาหฺว
 สพฺเพ ภสฺมํ กโรถ เน
 อยํ นาคราเชน วุตฺตกาธา.

๑๕๖. บุคคลนั่งหรือนอนในร่มเงาของ
 ต้นไม้ใด เขาไม่ควรห้กรานก้าน
 กิ่งของต้นไม้ นั้น เพราะว่าคุณ
 ผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนชั่ว.

๑๕๗. แต่พวกพ่อค้าเหล่านั้น มีจำนวน
 มากคน ไม่เชื่อถือถ้อยคำของ
 นายกองเกวียนนั้น ซึ่งมีเพียง
 คนเดียว พวกกัน(พยายาม) เข้าไป
 (เพื่อตัด) ต้นไม้นั้นตรงโคน ด้วย
 ขวานหลายเล่มที่ลับไว้แล้ว.

๑๕๘. ต่อจากนั้น ทหารนาคนหุ้มเกราะ
 ๒๕ ทหารแม่ธนู ๓๐๐ และ
 ทหารโล่ ๖,๐๐๐ พวกกันเคลื่อน
 ขบวนออกมาแล้ว.

๑๕๙. พญานาคได้กล่าวถาถานี้ว่า สู้
 ทั้งหลายจงฆ่า จงมัดพ่อค้าทั้ง-
 หลายเหล่านั้น สู้ทั้งหลายอย่าปล่อย
 ชีวิต(พวกมัน)ไปเลย ยกเว้น
 นายกองเกวียนไว้(คนเดียวเท่านั้น)
 สู้ทั้งหลายจงกระทำพวกพ่อค้า
 เหล่านั้นทั้งหมดให้เป็นแก้ว (ถ่าน).

บริษัทมหกิจแทรกเตอร์ (๑๕๘๒)

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๖๘

ชาตก ขุททกนิกาย ปกิณณกนิบาต

๒๐๐. ตสฺมา หิ ปณฺฑิตโ ปโส
 สมฺปสฺสํ อุตฺตมตฺตโน
 โลกสฺส น วสํ กจฺเจ
 หนฺนุยฺย ทิสกํ มนํ.

๒๐๑. เอวมาทีนํ ฅตฺวา
 ตณฺหา ทุกฺขสฺส สมฺภวํ
 วีตตโณห อนาทาโน
 สโต ภิกฺขุ ปริพฺพเช”ติ.

มหาวาณิชชาตกํ ทสมํ.

๒๐๐. เพราะเหตุนั้นแล บุรุษผู้เป็นบัณฑิต
 เห็นประโยชน์ตน (เป็นสำคัญ) อยู่
 ไม่ควรไปสู่อำนาจของวามโลก
 ควรกำจัดใจที่เฟื่องเสียงเสีย.

๒๐๑. ภิกษุทราบโทษอย่างนี้แล้ว (และ)
 ทราบว่า ตัณหาเป็นแดนเกิดแห่ง
 ทุกข์ ฟังมีสติกำจัดตัณหา ไม่มี
 ความยึดถือ ควรเว้นรอบ (จาก
 บาป)” ดังนี้แล.

มหาวาณิชชาตก ที่ ๑๐.

บริษัทมหกิจแทรกเตอร์ (๑๕๘๒)

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. มหาวาณิชชาดกวณฺณนา

(๔๕๓)

วาณิชชา สมิตี กตฺวาติ อิทธิ
สตฺถา เขตฺวานเน วิหรนฺโต สวตฺถี-
วาสิโน วาณิชเช อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร โวหารตฺถาย คจฺจนฺตวา
สตฺถุ มหาทานํ ทตฺวา สรณฺสุ จ
สีเลสุ จ ปติฏฺฐาย “ภนฺเต สเจ
อโรคา อาคมิสฺสาม, ปุณฺ ตุมหากํ
ปาเท วนฺทิสฺสามา”ติ วตฺวา
ปญฺจมตฺเตหิ สกฺกฺสฺเตหิ นิภฺขมิตฺวา
กนฺตารํ ปตฺวา มคฺคํ อสฺสฺลฺลฺกฺเขตฺวา
มคฺคฺมุพฺพฺหา นิรฺุทฺเท นิรฺาหารเ อรณฺญเ
วิจฺรนฺตวา เอกํ นาคปริคฺคฺหิตํ
นิโคธฺรฺรฺกฺขํ ทิสฺวา สกฺกฺวานิ โมเจตฺวา
รฺกฺขมฺมุเล นิสฺสีทิสฺสุ.

เต ตสฺส อุทกตฺติณานิ วิย นีลานิ
สินฺิทฺธานิ ปตฺตฺตานิ อุทกปฺนฺณนา วิย

๑๐. พรรณนามหาวาณิชชาดก

(๔๕๓)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ใน
พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภพวก
พ่อค้า ชาวเมืองสาวัตถี ตรัสพระธรรม
เทศนานี้ว่า พวกพ่อค้ากระทำการประชุม
กัน ดังนี้ เป็นอาทิ.

ดังได้สดับมา พวกพ่อค้าเหล่านั้น
เมื่อจะไปค้าขาย ถวายมหาทาน แต่
พระศาสดา ดำรงอยู่ในสรวงและศีล
กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้า
พวกข้าพระองค์เป็นผู้ไม่มีโรคกลับมาไซ้
พวกข้าพระองค์จักถวายบังคมพระบาท
ยุคลของพระองค์” แล้วออกไปกับหมู่
เกวียนประมาณ ๕๐๐ เล่ม ถึงแดนกันดาร
กำหนดหนทางไม่ได้เลย กลายเป็นคน
หลงทาง ท่องเที่ยวไปในป่าซึ่งไม่มีน้ำ
ไม่มีอาหาร เห็นต้นไทรซึ่งพญานาค
ยึดครองต้นหนึ่ง จึง(ชวนกัน) ปลอดภัย
นั่ง (พัก) ที่โคนต้นไม้(นั้น).

พวกพ่อค้าเหล่านั้น เห็นใบต้นไทรที่เขียว
ชะอุ่มประหนึ่งตระไคร้หน้า และกิ่งต้นไทร

บริษัทมหกิจแทรกเตอร์ (๑๕๘๒)

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จ สาขา ทิสวา จินฺตยีสฺ “อิมสฺมี
รฺกฺเข อุกกํ สยฺจรรณฺ” วย
ปญฺญาติ, อิมสฺส ปุริมสาขํ จินฺทาม,
ปานีโย โน ทสฺสตี”ติ.

อเถโก รุกฺขํ อภิรุหิตฺวา สาขํ
จินฺทิตฺ. ตโต ตาลขนฺธปฺปมาณา
อุทกธารา ปวตฺตติ. เต ตตฺถ นฺหาตฺวา
ปิวิตฺวา จ ทกฺขินฺสาขํ จินฺทิสฺ.
ตโต นานกฺุรฺสโกชนํ นิภฺขมิ. ตํ
ภุชฺชิตฺวา ปจฺฉิมสาขํ จินฺทิสฺ. ตโต
อลงฺกตอิติปิโย นิภฺขมิสฺ. ตาหิ สทฺธิ
อภิริมิตฺวา อุตฺตรสาขํ จินฺทิสฺ.

ตโต สตฺต รตนานิ นิภฺขมิสฺ.

ตานิ กเหตุวา ปญฺจ สกฺกุสตานิ
ปุเรตฺวา สาวตฺถิ ปจฺจาคนฺตฺวา ธนํ
โคเปตฺวา คนฺธมาลาทิหตฺถา เขตฺวานํ
คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปุเชตฺวา
เอกมนฺตํ นิสินฺนา ธมฺมกถํ สุตฺวา

ประหนึ่งเต็มด้วยน้ำ จึงคิดกันว่า “ใน
ต้นไม้นี้ น้ำปรากฏเหมือนไหลทั่วไป
พวกเราจะตัดกิ่งตะวันออกของต้นไม้นี้
พวกเราจะได้เห็นน้ำดื่ม”.

ครั้งนั้น พ่อค้าคนหนึ่งขึ้นต้นไม้ตัดกิ่ง
ขาดลง. ท่อน้ำมีขนาดเท่าลำตาลไหล
พรั่งพรูออกจากกิ่งนั้น พ่อค้าเหล่านั้น
พากันอาบและดื่ม ณ ที่นั้นแล้ว ตัดกิ่ง
ทางทิศใต้อีก. โภชนะมีรสเลิศต่าง ๆ ก็
พรั่งพรูออกจากกิ่งนั้น. พวกเขาพากัน
บริโภคโภชนะนั้นแล้ว จึงตัดกิ่งตะวันตก.
หญิงที่ประดับตกแต่งแล้ว เดินออกจาก
กิ่งนั้น. พวกเขาอภิรมย์กับหญิงเหล่านั้น
แล้ว จึงตัดกิ่งทางทิศเหนือ.

รัตนะ ๗ ประการหลังไหลออกจากกิ่ง
นั้น.

พวกเขาพากันเก็บเอารัตนะ ๗ ประการ
เหล่านั้น บรรทุกเต็มเกวียนทั้ง ๕๐๐ เล่ม
กลับมายังพระนครสาวัตถี เก็บงำทรัพย์
แล้ว ถีบของหอมและดอกไม้เป็นต้น ไป
ยังพระเชตวันมหาวิหารถวายบังคมพระ

๑ น. สยฺจรรณฺ.

นิมนต์เตตวา ปุณทิวเส มหาทาน์ ทตวา
 “ภนฺเต อิมสฺมี ทาเน อมฺหากั
 ธนทายิกาย รุกฺขเทวตตาย ปตฺตี
 เทมา”ติ ปตฺตี อทฺสุ.

สตถา นิฏฺฐิตภตฺตทิกฺโขจ “กตรฺรุกฺข-
 เทวตตาย ปตฺตี เทมา”ติ ปุจฺฉิ.
 วาณิชา นิโครฺธรุกฺเข ธนสฺส
 ลทฺฐการณฺ^๑ ตถาคตสฺส อาโรเจสฺสุ.

สตถา “ตุมฺเห ตาว มตฺตตมฺมตตาย
 ตณฺหาวสิกา อหฺตฺวา ธนํ ลภิตฺถ,
 ปุพฺเพ ปน อมตฺตตมฺมตตาย
 ตณฺหาวสิกา ธนญฺจ ชีวิตญฺจ
 ชหิสฺสุ”ติ^๒ วตฺวา เตหิ ยาจิโต อติตํ
 อาหริ

อติเต พาราณสีนครํ^๓ ตเทว
 ปน กนฺตารํ เสวว นิโครฺธ. วาณิชา
 มกฺคมุพฺพหา ตเมว นิโครฺธํ ปสฺสึสฺสุ.

ศาสดาบูชาแล้วหนึ่ง ณ ส่วนข้างหนึ่ง
 พังกรรมกถาแล้ว ทูลนิมนต์ถวายมหาทาน
 ในวันรุ่งขึ้นได้ให้ส่วนบุญว่า “ข้าแต่
 พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์ขอให้
 ส่วนบุญในทานครั้งนี้ แก่รุกขเทวดาผู้
 ให้ทรัพย์แก่พวกข้าพระองค์”.

พระศาสดาเสวยเสร็จแล้ว ตรัสถามว่า
 “พวกเธอจะให้ส่วนบุญ แก่รุกขเทวดา
 องค์ไหน” พวกพ่อค้ากราบทูลเหตุที่ตน
 ได้ทรัพย์ในต้นไทร แต่พระตถาคต.

พระศาสดาตรัสว่า “พวกเธอเป็นผู้ไม่
 ลุอำนาจแห่งต้นหา เพราะรู้จักประมาณ
 จึงได้ทรัพย์ แต่ในกาลก่อน ชนทั้งหลาย
 เป็นผู้ลุอำนาจแห่งต้นหา เพราะเป็นผู้
 ไม่รู้จักประมาณ จึงละทรัพย์ และชีวิต
 เสีย” อันชนเหล่านั้นกราบทูลอาราธนา
 แล้ว จึงทรงนำอดีตนิทานมาว่า

ในอดีตกาล เมืองคือเมืองพาราณสี
 ทางก็คือทางกันดารนั้น ต้นไม้ก็คือต้นไทร
 นั้นนั่นแหละ. พวกพ่อค้าหลงทาง เห็น

^๑ ฉ. ลทฺฐการ.

^๒ ฉ. วิชหิสฺสุ.

^๓ ฉ. พาราณสีนคร.

บริษัทมหกิจแทรกเตอร์ (๑๕๘๒)

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตมตถํ สตุถา อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา
กถนฺโต อีมา คาคา อาห

ต้นไทรนั้นเหมือนกัน. พระศาสดาตรัสรู้
แจ้งแล้ว เมื่อจะตรัสเนื้อความนั้น จึงตรัส
พระคาถาเหล่านี้ว่า

๑๘๐. “วาณิชา สมิตี กตุวา
 นानารฏฺฐโต อาคตา
 ธนหารา^๑ ปกฺกมฺสิ
 เอกํ กตุวาน คามณี.

๑๘๐. “พวกพ่อค้าพากันมาจากรัฐต่าง ๆ
กระทำการประชุมกัน (ในเมือง
พาราณสี) ตั้งพ่อค้าคนหนึ่งให้
เป็นหัวหน้า แล้วพากันขนเอา
ทรัพย์หนีไป.

๑๘๑. เต ตํ กนฺตารมากมฺม
 อุปฺปกกฺขํ อนุทกั^๒
 มหานิโครธมทกฺกขุ
 สีตฺจฉายํ มโนรม.

๑๘๑. พวกพ่อค้าเหล่านั้น มาถึงแดน
กันดารนั้น ซึ่งมีอาหารน้อย ไม่มี
น้ำเลย ได้เห็นต้นไทรใหญ่มี
ร่มเงาเย็นสบาย น่ารื่นรมย์ใจ.

๑๘๒. เต จ ตตฺถ นิสิตฺตฺวา
 ตสฺส รุกฺขสฺส ฉาฑิยา^๓
 วาณิชา สมจินฺเตสุ
 พาลา โมहेน ปารุตา

๑๘๒. ก็พ่อค้าเหล่านั้น ขวนกันนั่งพัก
ในร่มของต้นไม้ นั้น ณ ที่ตรงนั้น
(แต่) เป็นคนโง่เขลา ถูกโมหะ
ครอบงำ จึงคิดร่วมกันว่า

๑๘๓. อลฺลยาเต อยํ รุกฺโข
 อปี วาริว สนฺหติ
 อิงฺฆสฺส ปุริมํ สาขา
 มยํ จินฺทาม วาณิชา.

๑๘๓. ต้นไม้นี้ยังชุ่มฉ่ำ(สด)อยู่ ประหนึ่ง
ว่ามีน้ำหลังไหลอยู่ พวกเรามา
ช่วยกันตัดกิ่งที่ชี้ไปทางทิศตะวัน-
ออกของต้นไม้ นั้นดูทีเกิด.

^๑ น. ธนหารา.

^๒ น. อโนทก.

^๓ น. ฉายชา เอวมฺปริ.

๑๘๔. สา จ ฉินฺหนาว ปคฺขริ
 อจฺฉิ วาริ^๑ อนาวิลล
 เต ตตฺถ นฺหาตฺวา ปวีตฺวา
 ยาวตฺติจฺฉิสฺสุ วาณิชา.

๑๘๕. ทฺติยํ สมจฺฉินฺเตสฺสุ
 พาลา โมหนฺ ปารุตา.
 อิงฺฆสฺส ทฺกฺขิณฺ สาทิ
 มยฺ ฉินฺทาม วาณิชา.

๑๘๖. สา จ ฉินฺหนาว ปคฺขริ
 สาติมฺโสทนํ พหุ
 อปฺโปทวณฺเณ กุมฺมาเส
 สิงฺคิริทลสฺสุปิโย^๒
 เต ตตฺถ ฏฺตฺวา ขาทิตฺวา
 ยาวตฺติจฺฉิสฺสุ วาณิชา.

๑๘๗. ตติยํ สมจฺฉินฺเตสฺสุ
 พาลา โมหนฺ ปารุตา
 อิงฺฆสฺส ปจฺฉิมํ สาทิ
 มยฺ ฉินฺทาม วาณิชา.

๑๘๔. ก็แลพอกิ่งนั้น ถูกตัดขาดเท่านั้น
 น้ำใสแจ้วไม่ขุ่นมัวไหลออกมา พวก
 พ่อค้าเหล่านั้น พวกกันอาบและดื่ม
 ในสายน้ำนั้น จนสมปรารถนา.

๑๘๕. พ่อค้าทั้งหลายผู้เฝ้าเวลา ถูกโมหะ
 ครอบงำ จึงคิดรวมกันเป็นครั้งที่
 ๒ ว่า เชิญพวกเรามาช่วยกันตัด
 กิ่งไม้ที่ชี้ไปทางทิศใต้แห่งต้นไม้
 (อีก)เกิด.

๑๘๖. ก็พอกิ่งนั้น ถูกตัดขาดเท่านั้น ข้าว
 สาลี เนื้อและข้าวสุกมากมายไหล
 ออกมา พวกพ่อค้าเหล่านั้น พวกกัน
 บริโภคขนมกุมมาเส อันเปรียบด้วย
 ข้าวปายาสที่มีน้ำน้อย มีแกงอ่อม
 ที่ใส่ขิงและแกงถั่ว ณ ที่นั้น จน
 สมปรารถนา.

๑๘๗. พ่อค้าทั้งหลายผู้เฝ้าเวลา ถูกโมหะ
 ครอบงำ จึงคิดรวมกันเป็นครั้งที่
 ๓ ว่า เชิญพวกเรามาช่วยกัน
 ตัดกิ่งที่ชี้ไปทางทิศตะวันตก แห่ง
 ต้นไม้(อีก)เกิด.

^๑ ฉ. วาริ.

^๒ ฉ. สิงคี.

๑๘๘. สา จ ฉินฺหาเว ปกุสมริ
 นารีโย สมลฺกตา
 วิจิตฺตวตฺตภาภรณา
 อามตฺตมณิกฺกนุชลา.
๑๘๙. อปิสฺสุ วาณิชา เอกา
 นารีโย ปญฺจวิสตี^๑
 สมฺนตฺตา ปริกฺกีสุ^๒
 ตสฺส รุกฺขสฺส ฉาภิยา
 เต ตาหิ ปริวารควา^๓
 ยาวตฺติจฺฉิสฺสุ วาณิชา.
๑๙๐. จตฺตถฺถิ สมฺจินฺเตสุ
 พาลา โมหนฺน ปารุตา
 อิงฺฆสฺส อุตฺตริ สาขํ
 มยํ ฉินฺหาม วาณิชา.
๑๙๑. สา จ ฉินฺหาเว ปกุสมริ
 มุตฺตา เวหุริยา พหุ
 ราชํ ชาตฺรปฺพจ
 กุตฺติโย ปฏฺิยานิ จ.
๑๘๘. ก็พอกิ่งนั้นถูกตัดขาดเท่านั้น เหล่า
 นารีแต่งกายงามสมส่วน มีผ้าและ
 อภรณ์ อันวิจิตรใส่ต่างหูแก้วมณี
 พากันออกมา.
๑๘๙. นารีแต่ละคน (ต่างแยกกันบำเรอ)
 พ่อค่านางละคน นารี ๒๕ นาง
 ต่างก็แวดล้อมพ่อค้า ผู้เป็นหัวหน้า
 อยู่โดยรอบ ในร่มแห่งต้นไม้
 พ่อค้าเหล่านั้น แวดล้อมด้วยนารี
 เหล่านั้น จนสมปรารถนา.
๑๙๐. พ่อค้าทั้งหลายผู้เฝ้าเขา ถูกโมหะ
 ครอบงำ จึงคิดร่วมกันเป็นครั้ง
 ที่ ๔ ว่า เชิญพวกเรามาช่วยกัน
 ตัดกิ่งที่ชี้ไปทางทิศเหนือ แห่ง
 ต้นไม้ (อีก) เกิด.
๑๙๑. ก็พอกิ่งนั้น ถูกตัดขาดเท่านั้น
 แก้วมุกดา แก้วไพฑูรย์ เงิน ทอง
 เครื่องประดับมือ เครื่องปลูลาด
 หลังออกมา.

^๑ ฉ. ปญฺจวิสตี.

^๒ ฉ. ปริวาริสุ.

^๓ ฉ. ปริจวารควา.

๑๙๒. กาสิกานิ จ วตุถานิ
 อุทุธิยานิ^๑ จ กมุพลา
 เต ตตถ ภาเร พนฺธิตฺวา
 ยาวตฺจฺฉิสฺสุ วาณิชา.

๑๙๓. ปญฺจมนิ สมฺจินฺเตสุ
 พาลา โมเหเน ปารุตา
 อิงฺฆมฺสฺส มฺมุเส^๒ ฉินฺทาม
 อปี ภิกฺขุโย ลภามเส.

๑๙๔. อฏฺฐจฺหิ สตุถฺวาโห
 ยาจมาโน กตญฺชลิ
 นิโครฺโธ ก็ อปรชฺฉติ^๓
 วาณิชา ภาทฺมตฺตฺถ เต.

๑๙๕. วาริทา ปุริมา สาขา
 อนฺนปानญจ ทกฺขิณา
 นาริทา ปจฺฉินฺมา สาขา
 สพฺพกาเม จ อุตฺตรา

๑๙๒. ผ้ากาสิกพัตร และผ้ากัมพลชื่อ
 อุทุธิยะ ก็พรังพรูออกมาเป็น
 จำนวนมาก พวกพ่อค้าเหล่านั้น
 พากันขนบรทุกใส่ในเกวียนเหล่านี้นั้น จนสมปรารถนา.

๑๙๓. พ่อค้าทั้งหลายผู้เฒ่าแก่ ถูกโมหะ
 ครอบงำ จึงคิดร่วมกันเป็นครั้งที่
 ๕ ว่า ลองดูเถิด พวกเราจะตัด
 โคนต้นไม้เหล่านั้น พวกเราคงจะได้
 ยิง ๆ ขึ้นไปเป็นแน่นอน.

๑๙๔. ครั้งนั้น นายกองเกวียนลุกขึ้น
 ประคองอัญชลี ร้องขอว่า ดูกร
 พ่อค้าทั้งหลายเอ๋ย ต้นไทร(ท่า)
 ผิดอะไรเล่า ขอความเจริญจงมี
 แก่ท่านเถิด.

๑๙๕. ดูกรพ่อค้าทั้งหลาย กิ่งทางตะวัน-
 ออกหลังวาริออกให้ กิ่งทางทิศใต้
 ให้ข้าน้ำ กิ่งทางตะวันตกให้นารี
 กิ่งทางเหนือ ให้สิ่งที่น่าปรารถนา

^๑ ฉ. อุทุธิยานิ.

^๒ ฉ. มุสิ.

^๓ ฉ. ปรชฺฉติ เอมุปรีปี.

นิโครธ ก็ อปรชฺฉติ
วาณิชา ภาทุมตฺถุ เต.

๑๕๖. ยสฺส รุกฺขสฺส ฉายาย
นิสีเทยฺย สเยยฺย วา
น ตสฺส สาขํ ภาณฺเขยฺย
มิตฺตทพฺโพ หิ ปาปโก.

๑๕๗. เต จ ตสฺส^๑ อนาทีตฺวา
เอกสฺส วจนํ พหู
นิสิตาหิ กุจาริหิ
มูลโต นํ อุกฺกมฺหุ”ติ.

ตตถ สมิตี กตฺวาติ พาราณสียํ
สมาคมํ กตฺวา พหู เอกโต หุตฺวาติ
อตฺโต. ปกฺกมึสูติ ปณฺจหิ สกฺกฺสเตหิ
พาราณเสยฺยํ ภาณฺทํ อาทาย
ปกฺกมึสุ.

ทุกอย่าง ต้นไทร(กระทำ)ผิดอะไร
เล่า ขอความเจริญจงมีแก่ท่านเกิด.

๑๕๖. บุคคลนั่งหรือนอนในร่มเงาของ
ต้นไม้ใด เขาไม่ควรห้กรานก้าน
กิ่งของต้นไม้ นั้น เพราะว่าคุณ
ผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนชั่ว.

๑๕๗. แต่พวกพ่อค้าเหล่านั้น มีจำนวน
มากคน ไม่เชื่อถือถ้อยคำของ
นายกองเกวียนนั้นซึ่งมีเพียงคนเดียว
พากันเข้าไป (เพื่อตัด) ต้นไม้ นั้น
ตรงโคน ด้วยขวานหลายเล่มที่ลับ
ไว้แล้ว”.

บรรดาค้าเหล่านั้น คำว่า ทำการ
ประชุม ความว่า กระทำการประชุม
ในเมืองพาราณสี คือหลายคนรวมเป็น
อันหนึ่งอันเดียวกัน. คำว่า หลีกไป
ความว่า เอาเกวียน ๕๐๐ เล่ม บรรทุก
สิ่งของซึ่งมีอยู่ในเมืองพาราณสี แล้ว
หลีกไป.

^๑ จ. คตฺสทานาทีชิตฺวา.

คามณินฺตึ เอกํ ปณฺณวณฺตธํ คํวํ ให้เป็นหัวหน้า ได้แก่ กระทำ
 สตฺถวาทํ กตฺวา. ฉาทิยาติ ฉายาย. พ่อค้าคนหนึ่ง คือผู้ที่มีปัญญากว่าให้เป็น
 อลุลาเยเตติ อุทฺทกภริโต วिय หุตฺวา นายกองเกวียน. คำว่า ฉาทิยา ได้แก่
 ปณฺณายติ. ปรากฏประหนึ่งว่าเต็มด้วยน้ำ.

ฉินฺนาว ปคฺขมริติ เอโก รุกฺขารโหน- คำว่า พอกิ่งถูกตัดขาด น้ำก็ไหลออก
 กุสโล อภิริหิตฺวา ตํ ฉินฺนํ สว ความว่า พระศาสดาทรงแสดง (ให้
 ฉินฺนํมตฺตา ปคฺขมริติ ทสฺเสติ. ตันไม้คนหนึ่ง พอขึ้นไปแล้วก็ตัดกิ่งนั้น
 พอกิ่งนั้นขาด น้ำก็ไหลออกมา.

ปรโตปิ เอสฺว นโย. แม้(ข้อความ)ข้างหน้า ก็นัยนี้เหมือนกัน.

อโปโปทฺวณฺเณ กุมฺมาเสติ อโปโป- คำว่า อโปโปทฺวณฺเณ กุมฺมาเส
 ทกฺปายาสสทิสฺเส กุมฺมาเส. สิงฺคิตฺติ ความว่า ซึ่งขนมกุ่มมาสเช่นกับข้าว
 สิงฺคเวรราชิกํ อุตฺตริภงฺคํ. ปายาสมีน้ำน้อย. คำว่า สิงฺคิ ได้แก่
 แกงอ่อมที่ใส่ขิงเป็นต้น.

วิทฺลสฺสุปิโยติ มุคฺคสฺสุปาทโย. วาณิชา คำว่า วิทฺลสฺสุปิโย ได้แก่ แกงถั่วเขียว
 เอกาติ เอกกสฺสุ วาณิชาสฺสุ ยตฺตกา เป็นต้น. คำว่า วาณิชา เอกา ความว่า
 วาณิชา, เตสุ เอกกสฺสุ เอกกา, นารีแต่ละคน (แยกกันบำเรอ) สำหรับ
 สตฺถวาทสฺสุ ปน สนฺติเก ปณฺจวีเสติ พ่อค้าคนละคน คือพ่อค้าแต่ละคน ใน
 จิตาติ อตุโก. บรรดาพ่อค้าเท่าจำนวนที่มี ส่วนนาย
 กองเกวียนมีนารี ๒๕ นางยื่น(บำเรอ)
 อยู่ใกล้ ๆ.

อรรถกถาชาดก มุทฺทกนิกาย ป-ท.๑๘-๑๘

ปริกรีสฐิติ ปริวาริสฺส. ตาหิ ปน
สทุธิเยว นาคราชาอนุภาเวน ตานิ
วิตานสยนาทีนึ ปคฺขมริสฺส.

คำว่า ปริกรีสฐิติ ได้แก่ แวดล้อม. อนึ่ง
เพดานและที่นอนเป็นต้นเหล่านั้นหลังไหล
ออกมาด้วยอานุภาพของพญานาคพร้อมๆ
กันกับนารีเหล่านั้นนั่นเอง.

กุตฺติโยติ หตฺถตฺตฺตฺตฺตนาทโย.
ปฏฺยยานิ จาติ อฺกฺกณฺนามยปจฺจตฺตฺต-
รนาทีนึ. เสตกมฺพลาณํตีปึ วทฺนฺตฺติเยว.

คำว่า กุตฺติโย ได้แก่ เครื่องลาด
อันทำด้วยมือเป็นต้น. คำว่า เครื่องปูลาด
ได้แก่ เครื่องปูลาดที่สำเร็จด้วยขนแกะ
เป็นต้น. อาจารย์บางท่านกล่าวว่า
ผ้ากัมพลขาวก็มี.

อฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
กมฺพลา อตฺตฺติ. เต ตตฺตฺตฺต ภาเร
พฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
ตตฺตฺต คเหตุวา ปญฺจ สกฺกฺกฺกฺกฺก
ปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺปฺป

คำว่า อฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
มีผ้ากัมพล (ชนิดหนึ่ง) ชื่ออฺกฺกฺกฺกฺก. คำว่า
เต ตตฺตฺต ภาเร พฺนฺนฺนฺนฺนฺน
พ้อคำทั้งหลายปรารภนา วัตถุจำนวน
เท่าใด ก็พากันขนบรรทุกวัตถุจำนวน
เท่านั้นใส่ในเกวียนนั้น คือ บรรทุกให้
เต็มเกวียน ๕๐๐ เล่ม.

วาณิชา ภาทฺทมฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
วาณิชนํ อาลปฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
อาห. อนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
ปานญจ อทาสึ. สพฺพฺพกาเม จาติ
สพฺพฺพกาเม จ อทาสึ.

คำว่า พ้อคำทั้งหลายขอความเจริญจงมี
แก่ท่าน ความว่า นายกองเกวียนเมื่อ
เรียกพ้อคำคนหนึ่ง ๆ จึงกล่าวว่า ขอ
ความเจริญจงมีแก่ท่าน. คำว่า ข้าวและ
น้ำ ความว่า (ถึงทางทิศใต้) ได้ให้
ข้าวและน้ำ. คำว่า สิ่งที่น่าปรารถนาทุก

บริษัทมหกิจแทรกเตอร์ (๑๕๘๒)

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อย่าง ความว่า และ(กิ่งทางเหนือ) ได้ให้สิ่งที่น่าปรารถนาทุกอย่าง.

มิตตทุพฺโภ หิติ มิตฺตานิ ทฺพฺโภ
มิตฺตานิ ทฺพฺภณปฺริโส หิ ปาปโก
ลามโก นาม.

คำว่า **เพราะว่าผู้ประทุษร้ายมิตร** ความว่า เพราะที่ ผู้ประทุษร้ายมิตร คือว่าบุรุษผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนชั่ว คือชื่อว่าเป็นคนเลวทราม.

อนาทิตฺวาติ อนาทยิตฺวา ตสฺส วณฺ
นคเหตุวา. อุกฺกมฺนฺติ โมหาว จินฺหิตฺ
วารภิสฺสุ.

คำว่า **ไม่เชื่อ** ได้แก่ไม่เชื่อถือคือไม่ถือเอาคำของนายกองเกวียนนั้น. คำว่า **พากันเข้าไป** ความว่า เริ่มจะตัดเพราะความมกมาย.

อถ เณ จินฺหฺนตฺถาย รุกฺขํ
อุปกเต ทิสฺวา นาคราชา จินฺหเตสิ
“อหํ เอเตสํ ปิปลาตานิ ปาณียํ
ทาเปสฺสิ, ตโต ทิพฺพโกชนํ, ตโต
สยนาทีนิจฺจว ปริจาริกา จ นาริโย,
ตโต ปญฺจสกฺกฺสตปฺรู^๑ รตนํ, อิทานิ
ปนิเม ‘รุกฺขํ มฺลโต จินฺหิตฺสฺสามา’ติ
วทฺนฺติ, อติวีย ลฺลทฺธา อิเม, จเปตฺวา
สตุตฺตวาทํ อวเสเส มาเรตฺถุ วฏฺฏติ”ติ.

ครั้งนั้น พญานาคเห็นพวกพ่อค้าเหล่านั้น เข้าไปใกล้ต้นไม้เพื่อจะตัด จึงดำริว่า “เราบันดาลให้น้ำดื่มแก่เขา ผู้กำลังกระหาย ต่อจากนั้นให้โกษณะทิพย์ ต่อจากนั้นให้ที่นอนเป็นต้นและนางบำเรอ ต่อจากนั้นให้รัตนะเต็ม ๕๐๐ เล่มเกวียน แต่ว่าบัดนี้พ่อค้าเหล่านี้ ยังพูดกันว่า ‘พวกเราจักตัดต้นไม้เสียตั้งแต่โคน’ พวกพ่อค้าเหล่านี้เป็นคนโหดร้ายเหลือเกิน เว้นนายกองเกวียนเสีย ควรที่เราจะฆ่าเสียไม่ให้เหลือ”.

^๑ ฉ. ปณฺจวจวฏฺฏปฺรู.

โส “เอตตกา สนฺนทฺธโยธา
 นิกฺขมนฺตฺถ, เอตตกา ฐนฺคฺคฺหา,
 เอตตกา จมฺมิโน”ติ^๑ เสนํ วิจาเรสิ.

พญานาคนั้น ตระเตรียมเสนาด้วยคำสั่ง
 ว่า “ทหารหุ้มเกราะจำนวนเท่านี้ จง
 เคลื่อนออกไป ทหารแม่ธนูจำนวนเท่านี้
 จงเคลื่อนออกไป ทหารโล่จำนวนเท่านี้
 จงเคลื่อนออกไป”.

ตมตฺถํ ปกาเสนฺโต สตุฏฺทา อาห

พระศาสดา เมื่อจะทรงประกาศ
 ความนั้น จึงตรัส(พระคาถานี้)ว่า

๑๘๘. “ตโต นาคา นิกฺขมฺสิ
 สนฺนทฺธา ปญฺจวิสฺติ
 ฐนฺคฺคฺหานํ ติสฺตา
 ฉสฺหสฺสา จ จมฺมิโน”ติ.^๑

๑๘๘. “ต่อจากนั้น ทหารนาคหุ้มเกราะ
 ๒๕ ทหารแม่ธนู ๓๐๐ และ
 ทหารโล่ ๖,๐๐๐ พวกนั้นเคลื่อน
 ขบวนออกมาแล้ว”.

ตตฺถ สมนฺนทฺธาติ สุวณฺณรตนนา-
 ทิจมฺมิกวจฺจิตา.^๒ ฐนฺคฺคฺหานํ ติสฺตาติ
 เมตฺตฺทวิสาณฐนฺคฺคฺหานํ ตีณิ สฺตานิ.
 จมฺมิโนติ โยธา จมฺมิภผลกฺกตฺตา
 ฉสฺหสฺสาติ.^๓

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า หุ้มเกราะ
 ได้แก่ ผู้ปกปิดร่างด้วยเกราะหนังอัน
 ประดับด้วยทองและแก้วเป็นต้น. คำว่า
 ทหารที่ถือธนู ๓๐๐ คน ความว่า ทหาร
 ที่ถือธนูที่ทำด้วยเขาแพะ ๓๐๐ คน. คำว่า
 ทหารโล่ ความว่า ทหารทั้งหลายผู้มี
 แผ่นโล่ที่ทำด้วยหนัง ๖,๐๐๐ คน.

^๑ ฉ. วมฺมิโน.

^๒ ฉ. สุวณฺณรชตาทิวมฺมกวจิกาว.

^๓ ฉ. วมฺมิโนติ เขฏฺกผลกฺกตฺตา ฉ สหสฺสา.

๑๘๘. “เอเต หนถ พนุทธ
มา โว มุญจิตถ ชีวิต
รเปตฺวา สตุถฺวาท
สพฺเพ ภสมิ กโรถ เน”ติ
อัย นาคฺราเชน วุตตคคาถา.

ตตถ มา โว มุญจิตถ ชีวิตนุติ
กสฺสจฺจิ เอกสฺสาปิ ชีวิต มา โว
มุญจิตถ.

นาคา ตถา กตฺวา อุตฺตรตถ-
รณาทินิ^๑ ปญฺจสุ สกฺกฺสเตสุ
อาโรเปตฺวา สตุถฺวาท คเหตุวา สยิ
ตานิ สกฺกฺวานิ ปาเชตฺวา^๒ พาราณสี
คณฺตุวา สพฺพํ ฐนํ ตสฺส เกเห
ปฐิสามेतฺวา ตํ อปาจุณฺติวา อตฺตโน
นาคภวณฺเมว กุตา.

ตมตฺถํ วิทิตฺวา สตุถา โอสาน-
คากมาห^๓

๑๘๙. “พญานาคได้กล่าวคาถานี้ว่า สู
ทั้งหลาย จงมา จงมัดพ้อคำ
ทั้งหลายเหล่านั้น สูทั้งหลายอย่า
ปล่อยชีวิต(พวกมัน)ไปเลย ยกเว้น
นายกองเกี่ยวนไว้(คนเดียวเท่านั้น)
สูทั้งหลายจงกระทำพวกพ้อคำ
เหล่านั้นทั้งหมดให้เป็นเถา(ถ่าน)”.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า สูทั้ง-
หลายอย่าปล่อยชีวิต ความว่า สูทั้งหลาย
อย่าปล่อยชีวิตของใคร ๆ แม้สักคนเดียว.

นาคทั้งหลาย กระทำอย่างนั้นแล้ว
ขนสิ่งของมีเครื่องปลูสดชนิดดี ๆ เป็นต้น
บรรทุกเต็มเกี่ยวน ๕๐๐ เล่ม พานาย
กองเกี่ยวน ขับเกี่ยวนเหล่านั้นด้วยตนเอง
ไปสู่พระนครสาวัตถิ เก็บทรัพย์ทั้งหมด
ไว้ในเรือนของเขา อ้าลาเขา (กลับ) ไป
ยังภพนาถของตนทันที.

พระศาสดาทรงทราบความนั้นแล้ว
ตรัสพระคาถาสุดท้ายว่า

^๑ ฉ. อุตฺตรณาทินิ.
^๒ ฉ. ปาเชนตา.
^๓ ฉ. โอวาทวเสน คาคาทวยฆมาห.

บริษัทมหกิจแทรกเตอร์ (๑๙๘๒)
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-พ.๑๘-๑๘

๒๐๐. “ตสฺมา หิ ปณฺฑิตโต โปโส
สมฺปสฺสํ อุตฺตมุตฺตโน
โลภสฺส น วสํ กจฺเจ
หนฺเหยย^๑ ทิสกํ มนฺ.

๒๐๑. เอวมาทึนวิ ฅตฺวา
ตณฺหา ทุกฺขสฺส สมฺภวํ
วิตฺตโนหฺ อนาทาโน
สโต ภิกฺขุ ปรีพฺพเช^๒ติ.

ตตฺถ ตสฺมาติ ยสฺมา โลภาสิกา
มหาวินาสํ ปตฺตา สตุตฺวาโห อุตฺตม-
สมฺปตฺตี ตสฺมา.

หนฺเหยย ทิสกํ มนฺนติ อนฺโต
อุปฺปชฺชมานํ นานาวิธานํ โลภสฺสตฺตุนํ
สนฺตกํ มนํ โลภสมฺปยุตฺตํ จิตฺตํ
หนฺเหยยาคี อุตฺโต.

๒๐๐. “เพราะเหตุนั้นแล บุรุษผู้เป็น
บัณฑิตเห็นประโยชน์ตน (เป็น
สำคัญ) อยู่ ไม่ควรไปสู่อำนาจ
ของความโลภ ควรกำจัดใจที่เฟ่ง-
เล็งเสีย.

๒๐๑. ภิกษุทราบโทษอย่างนี้แล้ว (และ)
ทราบว่า ตัณหาเป็นแดนเกิดแห่ง
ทุกข์ จึงมีสติกำจัดตัณหา ไม่มี
ความยึดถือ ควรเว้นรอบ (จาก
บาป)”.
บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
เหตุ นั้น ความว่า เพราะเหตุที่ (พวก
พ่อค้า) ผู้เป็นไปในอำนาจแห่งความโลภ
พากันถึงความพินาศอย่างใหญ่หลวง
(ส่วน)นายกองเกี่ยวถึงสมบัติอันอุดม.

คำว่า จึงกำจัดใจที่เฟ่งเล็งแล้ว ความว่า
บัณฑิตควรกำจัดใจที่เป็นธรรมชาติมีอยู่
ของเหล่าสัตว์ผู้มีความโลภหลายชนิดที่
บังเกิดขึ้นในภายใน คือจิตที่สัมปยุตด้วย
ความโลภเสีย.

^๑ ฉ. หนฺเหยยวริสกํ มนฺ.

เอวมาทินวฺนฺติ เอวํ โลกฺเก อาทินวํ
 ชาตินฺตฺวา. ตณฺหา ทุกฺขสฺส สมภวณฺติ
 ชาตฺวาทิตุกฺขสฺส สา จ ตณฺหา
 สมภวํ, ตโต เอวํ ตํ ทุกฺขํ
 นิพฺพตฺตติ, เอวํ ตณฺหา ทุกฺขสฺส
 สมภวํ ฌตฺวา วิตตณฺโห ตณฺหา-
 อาทาเนน อนาทาโน มคฺเคนาคตฺยา
 สติยา สโต หุตฺวา ภิกฺขุ. ปรีพฺพเชติ
 อิริเยถ วตฺเตถาติ. อรหฺตฺเตน เทสนาย
 กุญฺญํ กณฺหิ.

อิมญจ ปน ฌมฺมเทสนํ อาหริตฺวา
 “เอวํ อุปาสกฺกา ปุพฺพเพ โลกฺวสิกา
 วาณิชา มหาวินาสํ ปตฺตฺวา ตสฺมา
 โลกฺวสิเกหิ น ภวิตฺพฺพนฺ”ติ วตฺวา
 สจฺจจาณี ปกาเสตฺวา ชาตํ สโมธา-
 เนสิ. สจฺจปรีโยसानเ เต วาณิชา
 โสตาปตฺติผล ปตฺติจฺจิตา.

คำว่า เอวมาทินวํ ความว่า (ภิกษุ)
 ทราบโทษในความโลภอย่างนี้. คำว่า
 ตัณหาเป็นแดนเกิดแห่งทุกข์ ความว่า
 และภิกษุทราบว่ ตัณหานั้นเป็นแดนเกิด
 แห่งทุกข์มีชาติทุกข์เป็นต้น คือว่า ทุกข์
 นั้นย่อมเกิดอย่างนี้เพราะตัณหานั้น ตัณหา
 นั้นแหละเป็นแดนเกิดแห่งทุกข์อย่างนี้ ฟัง
 เป็นผู้มีสติด้วยสติ อันมาแล้วโดยมรรค
 กำจัดตัณหา ไม่ยึดถือด้วยความยึดถือคือ
 ตัณหา. คำว่า ฟังเว็รรอบ ความว่า
 ฟังบำเพ็ญ คือฟังประพฤติ. พระศาสดา
 ทรงถือเอายอดแห่งเทศนาด้วยพระอรหัต.

ก็แลพระศาสดา ครั้นทรงนำพระ
 ธรรมเทศนานี้มาแล้ว ตรัสว่า “ดูกร
 อุปาสกทั้งหลาย พวกพ่อค้าที่เป็นไป
 ในอำนาจแห่งความโลภ ถึงความพินาศ
 อย่างใหญ่หลวงในกาลก่อนอย่างนี้ เพราะ
 เหตุนั้นบุคคลไม่ควรเป็นไปในอำนาจ
 แห่งความโลภ” แล้วทรงประกาศสัจจะ
 ประชุมชาดก. ในเวลาจบสัจจะพวก
 พ่อค้าเหล่านั้น ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล.

บริษัทมหกิจแทรกเตอร์ (๑๙๘๒)

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“ตथा นาคราชา สารีปุตโต “พญานาคในครั้งนั้น ได้มาเป็น
อโหสิ, สตุถวาโห ปน อหเมวา”ติ. สารีบุตร ส่วนนายกองเกรียน คือเรา
(ตถาคต)แล”.

มหาวาณิชชาตกถาถนุณา ทสมา. พรรณนามมหาวาณิชชาตก ที่ ๑๐ จบ.